

БЮЛЕТЕН

Културно-информационен център
на българското малцинство "Босилеград" – гр.Босилеград

Година 10, брой 56, септември 2008 г.

БЕЗПЛАТЕН ЕКЗЕМПЛЯР

КИЦ екскурзия из България

БЮЛЕТИН

Основател и издател: гражданско сдружение Културно-информационен център “БОСИЛЕГРАД”, Босилеград, ул. “Маршал Тито” №15

Web: www.kicbos.org

Жиро сметка: 205-115077-80

IBAN/RS35205001766666500085

Телефон/факс: (00381) 017-878-254

e-mail: kicbos@ptt.yu

Редакция: Иван Николов, Александър Димитров, Радко Стоянчов, Мая Николова

Постоянни сътрудници: Ангел Джонев, Валентин Янев, Александра Димитрова, Тодор Димитров, Новица Станков, Димитър Димитров-Треперски, Димитър Стефанов Димитров, Лозан Митев, Драголюб Иванчов

Предпечатна подготовка: Digital Design Studio

Главен и отговорен редактор: Иван Николов

Печат: Графично предприятие “СВЕН”, Ниш, ул. “Стоян Новакович” №10, тел.: (018) 248-142

На кориците:

стр.1 и 2 – Босилеградските деца на
Межкултурния обмен - Русе.

стр.55 и 56 – Мотиви от селата Извор и Божница

МЕЖДУКУЛТУРЕН ОБМЕН РУСЕ 21 – 26.06.2008

ЦА ПЕЕМ И ТАНЦУВАМЕ ЗАЕДНО
SING AND DANCE TOGETHER

СЪДЪРЖАНИЕ:

- Чакайки да се случи нещо стр. 3-4
- Пасивността по време на промените стр. 5-6
- Отново същите битки стр. 7
- Арестуването на Караджич ... стр. 8
- Струва ли си цената? стр. 9-10
- Пази се от сръбската ръка стр. 10
- Окончателен край и ... стр. 11
- Отказът от държавност ... стр. 12-14
- Млади българи препускат на запад стр. 15
- Жив е той стр. 16
- Кандидатстудентската кампания ... стр. 17
- Що е македонизъм ... стр. 18
- Отписаните нашенци в Косово стр. 19-21
- Вържи попа да е мирен кмета! стр. 22-23
- Отговор на Владиката Пахомий стр. 24-25
- Отговор на ДСБ стр. 26-27
- Колко струва свободата на словото стр. 27
- За “паричния” спор между ... стр. 28-29
- О(т)съдителен коментар стр. 29
- Сто хиляди животни изчезнаха ... стр. 30-32
- Сръбско-българската война през 1885г. стр. 33-36
- 122 години от съединението стр. 37-38
- 100 години от 22 септември 1908г. стр. 39
- Къде са войнишките паметници ... стр. 40-41
- Българските войнишки гробища ... стр. 42-44
- Похвално слово за Петър Увалиев стр. 45-46
- Треклянски работи стр. 47-48
- КИЦ дейности стр. 49
- Успение Богородично стр. 50-51
- Поезия стр. 52
- Може ли времето да се мери стр. 53
- Славче 2008 стр. 54

Чакайки да се случи нещо

Мързеливо отминават жегите на още едно безплодно лято.

В Белград социалистите и демократите дълго се ухажваха и най-после нежно се гушнаха в правителственото легло. Както и винаги в политиката и сега не става дума за любов, а за брак по сметка. На демократите им трябваше мнозинство, за да си направят правителство, а на социалистите участие във властта за да си изперат мръсните биографии и ограбените пари. И тъй като вече не може разкошно да се живее нито от продаването на мъгляви комунистически и патриотични лозунги, нито от военни престъпления и грабежи на цивилното население в името на Велика Сърбия, нито пък от демонстрации и замеряне с камъни на полицаите около чешмата на Теразие в името на “промените”, довчерашните врагове си подадоха ръце и на фона на отиващото си Косово тръгнаха в нов живот. Военнопръстпниците сега надълго и нашироко разтягат локуми по телевизията за присъединяването към Европейския съюз и цедят лиги да влезнат във властта за да легализират ограбеното и по възможност да лапнат парите от европейските предприемачески фондове.

Засега все още не е ясно дали партийните другари на Милошевич ще се “подемократчат” под влиянието на Борис Тадиќ или демократите ще се “посоциалистичат” под влиянието на Ивица Дачич. Въпреки че разликата между тях е съвсем тънка и относителна, и едните и другите все повече осъзнават, че комунизмът и великосръбският национализъм са умряла работа. След юнашкото кудкудякане около “святата сръбска земя”, сръбските и албанските патриоти хвърлиха сабите и се отдадоха на разни бизнес далавери през все още не много охраняваната граница с Косово. Което не е чак толкова лошо и е напълно разбираемо – животът трябва да продължи. Жалкото е, както показва и коалицията между социалистите и демократите, че никой няма да поеме политическата отговорност за стотиците хиляди избити и ранени, за милионите разселени, огромните материални разорения и неимоверните човешките страдания. Никога не съм си представял, че и

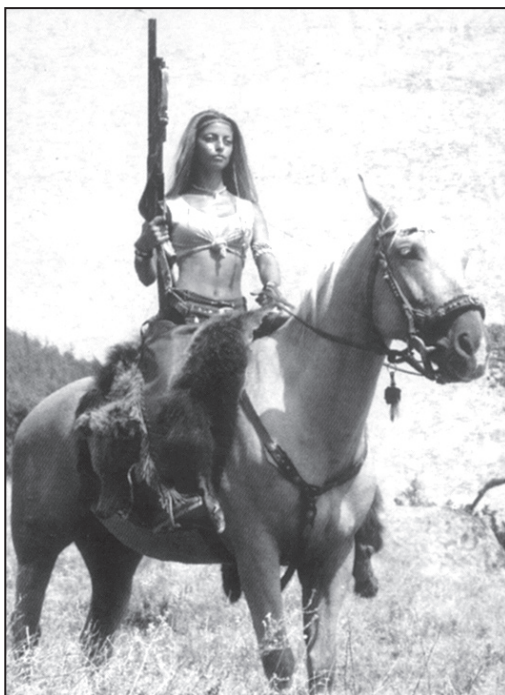
демократията може така бързо да метастазира.

Демократите в Босилеград се зарадваха, че след като Кошуняца загуби позициите си в правителството, победата на Владимир Захариев е загубила смисъла си. Те считат, че той вече не може да разчита на партийната подкрепа върху която се крепи неговата система на управление. Наивните привърженици на Тадиќ в Босилеград забравят, че Белград никога не е разчитал на демократичните и умните, а само на благонадеждните и послушните политици. И тъй като Владимир Захариев винаги е бил благонадежден и послу-

шен, пък и си има достатъчно грешки с които по всяко време може да бъде изнуден да подпише всичко каквото му се поднесе, може спокойно да се каже, че династията Захариев след унищожаването на социалистическите предприятия ще продължи доунищожаването и на природните ресурси на общината с една единствена цел – да бъдат продадени на безценница.

Бъдещите собственици на Босилеградско засега омислят рудните ресурси. Управлението на Владимир Захариев с цялата си безизходност, некомпетентност и алчност е готово да сваля гащите си пред всеки който им въртне пачка евро пред очите или им спомене откриване на стотици нови работни места и евентуално някой директорски пост.

Това лято в Босилеград се домъкнаха разни изследователи на рудни залежи (“Виктория-груп”, “Босил-метал” и разни други) които засега изучават къде какво има и правят изчисления. Харчат луди пари и накрая откриват, че всичко вече било открито преди тях! Владимир Захариев тук-там пуска слухове, че в Лисина ще се открива мина за фосфати а в Караманица за олово и цинк, че щели да се инвестират много пари и да се открият 350 нови работни места а Босилеград щял да цъфне като трендафил! Сещате се, че самият Владимир Захариев няма да нарама кирката и да слезе в подземните галерии да копае

руда а ще предпочете да играе ключици и гюбечи с мургавите хубавелки на Славчето и Голеш. Никому не стига акъла да разбере, че мини не откриват кметове а държави и банки след дългогодишни проучвания пък и минните компании не идват от милост и състрадание при нас, а от ламтеж за огромни печалби.

Те знаят за какво идват, но дали ние знаем какво ни чака!

При такива управници, единствения шанс за Босилеград е да се провали нещо в самата замисъл за проекта поради обективни затруднения: икономически, транспортни, географски, екологически, демографски, политически или нещо такова. Иначе в Босилеград (а може би и в целия регион) не само хората, но и жабите ще изпукат от замърсяване на околната среда. Защото при наличието на такава калпава държава и още по калпава и некомпетентна общинска управа, едва ли някой ще се постарее да инвестира в модерни съоръжения за намаление на вредните действия на радиоактивния ураниев прах. Спазването на екологичните стандарти е скъпа инвестиция която понякога обезсмисля икономическите резултати.

Засега Владимир Захариев “компетентно” твърди, че няма никакви екологични рискове за Босилеград. Знае човекът, я! Какво разбират разни там шушумиги специалисти по геология, екология, ядрена физика, медицина, мете-

орология, хидрология, ветеринарна медицина, икономика, геополитика и география! Е, ще се вдигне малко ураниев прах, та голяма работа!

Нищо ново.

Всичко това напомня за някои предишни експерименти които оставиха грозни белези върху кльошавата снага на Босилеград. Преди няколко десетилетия един партизанин,

произведен в горски пазач и важна комунистическа клечка в тогавашната власт, реши да залесява босилеградските пасбища с борови гори. Този експеримент беше фатален за земеделието, животновъдството, овощарството, климата, хидрологията и кой знае върху какво още. Следващия експеримент на един друг партиен другар бяха социалистическите заводи за ТВ-кондензатори, сушени зеленчуци, чорапогашници и шивачество които оставиха трайни социални, икономически и демографски последици. Решенията за провеждането на тия соц-експерименти също бяха взети на тъмно и зад затворени врати. Аналогията е толкова очевидна, че ме кара да се опасявам, че поредният експеримент на Владимир Захариев може да нанесе последния съкрушителен удар върху Босилеград от който той никога няма да се възстанови. Защото, ако намеренията бяха добри и честни, ние, гражданите на Босилеград, трябваше да бъдем запознати с всички добри и лоши страни на този проект, какво получаваме и какво губим и чак тогава да си кажем тежката и последна дума.

Защото, за големите минодобивни компании които идват тук на печалба, Босилеград е само фосфатно находище в някакви си там далечни и непознати планински лабиринти. За нас, Босилеград е дом и място за живот, където, въпреки историческите несполуки продължаваме да се радваме на живота.

По същия начин

трябва да се обсъди и другият проект, който витае в публичното пространство и по логиката на нещата, изключва първия. Той визира производство на екологично чиста храна: отглеждане на кози и производство на продукти въз основа на козе мляко и месо. И тук трябва да се имат предвид не само интересите на чуждия капитал но и нашите: какво даваме и какво получаваме в замяна.

И докато около нас се случват толкова важни неща, гражданите, политическите партии и неправителствените организации продължават да си мълчат. Притиснати от

ежедневието хората си мислят за хляба и се изключват от обществения живот. Медните също си мълчат. "Братство" ни занимава със собствените си заплати (де да си имаме техните грижи!), "Кодал" пуска порнографски филми а радио Босилеград върти сръбска чалга до побъркване! Народът отдавна го е казал: вържи попа, да е мирно селото. Кмета прави събори на Славчето и Голеш и играе хоро с циганките от махалата. Замайва общинските съветници с нов Устав на общината и гледа откъде да вземе пари да плати разносните за изборите. Единствения напредък е че материалите за заседанията се превеждат (много несръчно) и на български език.

На този фон

аферата със сменяването на отец Йоан и довеждането на свещеник Миодраг Драшко от Република Сръбска в Босилеград раздвижи духовете от миналото. СПЦ и Врањанската епархия изведнъж замълчаха и не дадоха никакъв отговор защо бе направено всичко това. Слуховете за финансови злоупотреби нито бяха оспорени, нито потвърдени. Българският свещеник, йеромонах Йоан, бе поставен в неравностойно положение и избутан в периферните села. Тихомълком, у нас по сватби и погребения навлизат някакви странни обреди и обичаи които изместват нашите.

Новата учебна година

започва с още една малка българска паралелка. Вероятно за да предотврати това мъничко мъждукане на българското национално самосъзнание Владимир Захариев заяви, че ще подари безплатни учебници на всички които пожелаят да учат на сръбски! И н началото на новата учебна година го направи. Знае си човекът че национално осъзнатите, духовно издигнатите и образовани хора не са добри за него и за ония чиито интереси защитава, та затова навреме инвестира в сръбско-мислещите купувайки им сръбски книжлета, тетрад-

ки и чанти. Но този фон българската паралелката с десетина първолачета си остава единственото малко постижение. В Цариброд има интерес да се открие цяла паралелка на български език, докато в Босилеград това е немислимо. Поне докато Владимир Захариев го управлява Независимо от това, тази година почти всички абитуриенти от Босилеград отидоха да следват в България. Досега те са 41, с реални изгледи да бъдат приети още няколко. Младите се изнасят към България а ние които оставаме тука чакаме. Все нещо ще се случи.

Иван Николов

Пасивността по времето на промените

Осем години след 5 октомври все още ни вълнуват въпросите: накъде отива Сърбия, кои са актьорите на прехода, кой е отговорен за непостигнатите промени, каква е ролята на политическите партии и на гражданите като съучастници в гражданското общество?

Властващите кръгове вече забравят гражданите които изиграха решаваща роля в свалянето на режима на Милошевич и мълчаливо оправдават сегашната им пасивност която е удобна за комфорта на политиците и престъпните групировки около тях.

Самите граждани пък като че ли безпомощно се примиряват с излъганите надежди за демократични промени от началото на деведесетте години на миналия век. Традиционната авторитарна система отново лека-полека се завръща на сцената не само като начин на управление, но и като начин на мислене и поведение на разочарованите граждани които все повече се отказват от активно участие в политическия живот.

На фона на обществената съпротива (студентските демонстрации, протестите от 1996/97, народното движение "Отпор", работническия бунт в "Колубара" и пр.) днешното поведение на гражданите може да се характеризира като примиренческо. Те като че ли смятат че с 5 октомври е приключила борбата им и оттук нататък отговорността за промените трябва да се предостави на политиците.

Адам Михник казва, че демокрацията се характеризира с чувство за отговорност на личността за собствените решения. Демокрацията не почива само върху правата но и върху задълженията към обществото. Другият фактор е правовата държава която трябва да създаде почва за участието и решаването на гражданите в обществените дела. Това подразбира нов манталитет, защото и най-демократичните институции могат да се превърнат в своята притовоположност ако гражданите не ги контролират и не се ангажират в тях с цел нормалното им демократично функциониране.

Развитието на демокрацията предполага развитие на личността на гражданина като влиятелен и активен политически фактор. Неговата пасивност води до сериозен застой в развитието на гражданското общество. Работата върху себе си, е първото и основно условие гражданите да развият способността си да се изправят срещу реалността включително и да се противопоставят когато е

нужно. Самите граждани трябва да положат усилия за да се превърнат в истински граждани което пък подразбира сериозни промени в самата структура на личността.

За съжаление, многобройните изследвания сочат, че очакваните промени в структурата на личността все още не са настъпили. Ерих Фром още в началото на миналия век "бягството от свободата" обяснява с това, че на повечето граждани им е по-удобно да се прикриват под маската на "честни граждани" които прехвърлят собствената си отговорност за събитията върху ония които са

"задължени за политическа дейност". Като че ли политиката е поле само за професионалните политици и гражданите могат напълно да се дистанцират от нея! Те не искат да разберат, че общественото недоволство всъщност е реакция на собствената им политическа пасивност.

Гражданите все още не могат да приемат, че свободата не се подарява, а непрекъснато, стъпка по стъпка, трябва да се превзема. Демокрацията не се ражда с декларация за "въвеждане на демократично устройство" а с активна гражданска намеса в институциите на системата. В развитието на демократичния преход, често чуваме оплаквания от самите граждани че нямали "статус на граждани" – като че ли някой ще им даде такъв статус. Истина е, че демокрацията е застрашена когато гражданите се третират само като лоялни поданици на държавата, но истина е също така, че за това не са виновни само политиците, но и гражданите които прикриват безсилието си да

овладеят демократичните механизми на функциониране на властта.

Огромни са затрудненията на гражданите да надмогнат себе си и радикално да преминат от авторитарно към демократично поведение. Проф. Миленко Перович пише че: "Никъде в света държавата не показва такова безобразно и безогледно надмощие над гражданите..." допълвайки, че единствения възможен отговор на такива закани е "...гласът на гражданската публичност, гласът на дръзнвението, достойнството и свободата".

Авторитарното разбиране за отношението гражданин – власт води към разочарование от резултатите от промените след 5 октомври, произвеждайки "епидемия на депресия". Тази латаргия води към въздържане от избори и дори от елементарно участие в изборителния процес. Това въздържане може да се разглежда и като

бягане от лична отговорност, но на практика е прехвърляне на отговорността върху ония които имат политическа мощ, автоматично се примирявайки със собственото си безсилие.

Изследванията сочат, че се увеличава разочарованието от неизпълнените обещания и очаквания, от неуспехите на политиката на некадърните политици (избрани не според способността и професионализма, а според партийната си принадлежност и лоялност). Гражданите изразяват разочарованието си от промените с отказ от правото си и длъжността да излизат на избори. “Неизбирането е единствения възможен избор” и “нищо не се е променило”, казват гражданите изразявайки недоволството си от избирателния закон който дава мандат на партиите да назначават депутати от партийната бюлетина, с което от една страна не се потвърждава истинската воля на гражданите, а от друга – освобождава депутатите от отговорността пред гражданите. Гражданите се чувстват излъгани и без да се питат за собствената си отговорност, се оттеглят от политиката отстъпвайки правото си на управление на авторитарните и безотговорни управници. Гражданите се чувстват преситени от “празни приказки” които в центъра на общественото мнение слагат проблеми които не могат да се решат (Косово) за да се избегнат всекидневните жизненоважни проблеми.

Въздържането от избори води до утвърждаване на авторитарната националистическа десница, а демократичните партии заплашват гражданите, че ако не излизат на избори на власт ще дойдат радикалите. Техният отговор е: “защо ни плашите с радикалите, а не се питате за вашите грешки благодарение на които не дойдоха на власт”. Като доказателство че сръбското общество се връща в миналото анализаторите сочат повишението на национализма, подкрепата за фалшивия патриотизъм, престъпността в политиката, влиянието на мутрите върху политическите решения и социалните различия. Посланията на въздържалите се от избори са еднакво критични и към представителите на демократичния блок – преди всичко към авторитарната структура на самите демократични партии. Гражданите твърдят, че не излизайки на избори избират “по-малкото зло” оправдавайки се, че няма кого да избират, или че всичко “предварително е решено”.

Такива становища водят към пълно изолиране от участието в обществения живот и бягство от отговорност: “Не се чувствам отговорен за тази система и не искам да участвам в нея”. Тази привидна деполитизация на гражданите също е политическо послание: осъзнайте се, не ни правете на глупаци; не излизайки на избори ние оттегляме доверието си от вас”.

Някой би препоръчал че такава ситуация трябва максимално да се афишират добрите примери когато активното участие на гражданите наистина е довеждало до положителни резултати.

Борбата за “превземането на свободата” винаги е била по-лесна от практичната употреба на свободата. Еуфорията на гражданите за промени в дните преди и след 5 октомври вече е изразходвана. Разочаровани от липсата на промени, гражданите избират пасивността като форма на политическо поведение. Големият въпрос е дали това политическо поведение ще отслаби или ще засили позициите на управляващите.

Проблемът който неизбежно се поставя е въпроса с образованието и възпитанието на гражданите за разбиране на ролята и практическото участие в политическия процес. Този въпрос е двойно по-труден защото отговора трябва да се даде в условия на силно въздействие на

националистическата идеология и клерикализма върху обществения и политически живот. Въвеждането на гражданското възпитание и образование в основните училища би могло да бъде първоначалната и сериозна инвестиция в бъдещето. Въвеждането на малчуганите в основните познания за държавата и обществото би могло да бъде първата стъпка към формирането на зрели личности като основа за бъдещите граждани.

В този контекст трябва сериозно да се преразгледат сръбските учебници по история. Фалшифицирането на историята е един от основните катализатори на национализма в Сърбия, който, както на

практика се показва, е несъвместим с всеобщите стремежи за изграждане на демократично, гражданско и многонационално общество.

Старата образователна система все още възпитава послушни поданици на държавата, а не активни граждани на демократичното общество. Това трябва да се промени, но промените няма да ги направят чиновниците на сръбското просветно министерство. Те нямат интерес от тях. Напротив, те много добре знаят, че техните привилегии и обществени постове могат да просъществуват само в авторитарната система на управление. Промените в системата на образованието трябва да бъдат израз на бунта на гражданите и стремежа им за усвояване на новите ценности.

Всеки индивид трябва да работи върху себе си за да стане самосъзнателен и автономен гражданин готов да поеме собствената си отговорност за събитията в къщи, улицата, града и обществото. Чувството на безсилие е може би реално предизвикано, но не е оправдано защото е самоубийствено.

Иван Николов

Отново същите битки

В най-новите стълкновения в Сърбия, които напомнят на някогашните, основният въпрос е колко националистическата опозиция може и колко нерешителната власт смее.

Откакто Караджич бе арестуван Сърбия отново се раздели на граждани които не крият удоволствието си и националисти обхванати от необузdana ярост. Но това е въпрос на емоции които в последните двайсет години редовно избиват щом им се удаде възможност. Много е по-важно да се проникне в сегашната сръбска политическа действителност и от какви елементи тя е съставена. Заедно с първите информации за арестуването държавните органи обнародваха, че сигурността е повдигната на по-висока степен. Това открива драматичната болезненост на Сърбия. От една страна решителен похват в битката с военните престъпници, а от друга не само разумно внимание, но и очевидна липса на самочувствие на властта която показва колко тя самата, и ние с нея, наистина сме сигурни пред злите сили. Такава власт не вдъхна нито спокойствие, нито доверие. Пък и защо, когато от най-високите държавни върхове идват сигнали, че и те самите са изплашени. Заседанието на Народната скупщина, която изпадна в пълна блокада, неочаквано бе прекъснато за две седмици, за да могат народните депутати малко да се пресметнат, както лаконично обясни председателката Джукич-Деянович.

Всъщност, касае се за опасение да не би новината за Караджич да пристигне по време на заседанието когато разпуснатите националистички депутати от СРС и ДСС със своя пример и пряк ангажмент, могат да насърчат гражданите и сами да тръгнат в някакви безредици. Напразно Джукич-Деянович демантираше тези причини, гражданите които знаеха че заседание на Скупщината не се прекъсва така лесно и без консултации с най-високите места, събраха две и две и си извадиха заключението.

Имаше и други знаци по върха на държавната пирамида. Заместникът на премиера и министър на вътрешните работи Ивица Дачич, вечерта когато властта хвана Караджич заяви, че полицията не е участвала в тази операция. В момента докато все още не знаехме дори кой е участвал в арестуването, нито къде и как то се е случило, бързането на Дачич изглеждаше едва ли не като измиване на ръце и дистанциране кой знае от кого и кой знае за кои предстоящи времена. Такива изхитрени ходове предизвикват сериозни безпокойства сред гражданите които в заместника на премиера трябва да виждат надежда и предводител на Сърбия към Европа. Действа парадоксално, но известно спокойствие пристигна тъкмо от разярените националисти които след многодневна врява убедително показаха, че не са в състояние да предизвикат по-големи безредици, а само брутални индивидуални инциденти каквито са пребиване на журналисти. Ако така продължат може лесно да се случи относително бързо да премалеят въпреки страстните призови на националистическите водачи. Тома Николич, сред първите подхвърли провокационен призив: „Ще използвам всички средства на демократичната борба наскоро да сринат режима на Борис Тадич“. Когато той каже това, всички от опит знаем, че ударението не е върху „демократичното“ а върху „сриването“.

Силна подкрепа им оказаха близките до тях медии които се разприказваха, че „Сърбия е „осрамотена“. Най-далеч отиде Правда с блок букви на заглавието на първата страница: „Сръбски добичета арестуваха Караджич“.

Тази клеветническа кампания дойде само като продължение на бурните юлски парламентарни събития когато Народната скупщина бе блокирана и не можа да ратифицира такива важни документи каквито са Споразумението за стабилизация и присъединяване към Европейския съюз, аранжиментите за чуждите кредитори, договора за руския газ и резолюцията за Косово. Многодневната деструктивна акция на радикалските и народняшките депутати меко бе наречена „деструкция“, което може да има и известно легално произхождение. Всъщност това бе опит страната да се хвърли в извънконституционно и хаотично състояние. Защо точно Скупщината бе избрана като главна посока за удар? Националистите добре виждат, че безредици от размерите на антибюрократичната революция вече не са лесни за провеждане, както и падане на правителството когато бе предаден Слободан Милошевич, и се определиха за Скупщината като най-жизнена институция където все още имат известна сила. Сметката им не беше без основание – парализираха най-високия законодателен орган и доведоха под въпрос конституирането на властта в главния град на страната. Това са ония две съществени точки когато престава легалността на властта и започва завръщането на известната фраза на Милошевич от преди двайсет години че „Сърбия отново е в битки и пред битки...“, известно е вече какви, които ни отведоха направо във война.

Разбира се, вече не може да има и такава война, но това не означава, че националистическите партии и яростните профашистки организации лесно ще се откажат. Вече се чуват уместни предупреждения, че когато загубят на обществената сцена, екстремистите лесно посягат за подземните методи на борба и дори въоръжени нападения на личности и обекти.

Изникват и нови въпроси и изкушения за актуалната власт за която знаем, че в стълкновенията с насилниците не може да досегне далеч. Как е възможно многогодишното ругане на Караджич срещу закона, което даже получи комични измерения да бъде покрито с легални хартии на надлежните органи? Ще се проведе ли съдебно следствие (или това може би ще направи една анкетна група) за да се установи кои са били неговите защитници във властта?

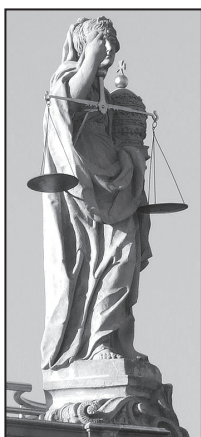
Дали нашите официални представители имат сили най-накрая да прекратят тези мъчителни отношения с ЕС които отдавна трудно вървят поради което Европа показва признаци на умора към нас? Арестуването на Караджич дава нова надежда но и този новопридобит потенциал може лесно да изветрее ако се окаже че това е само купуване на време за арестуването на Младич. С една дума, колко държавата е готова да спре побеснялите националисти които не крият амбициите си да се доберат до властта игнорирайки изборите?

Сега целия свят с облекчение ни ръкопляска за приверждането на Караджич към правдата, но ние най-добре си знаем колко сме прогнили отвътре.

Драгош Иванович

Арестуването на Караджич е едвам първата стъпка

Тринайсет години след избиването в Сребреница политическите елити на народняшкия блок виждат идеята за Европейския съюз като единствена алтернатива на националистическата програма. Това което никой не споменава и всички заемават е факта, че Международния съд миналата годи-

на се произнесе че Сърбия е частично отговорна за геноцида над бошнячките народи в Сребреница през 1995 година и че тази държава вече 13 години не е изцяло изпълнила задължението си към международния съд а с това и към международната общност. Справедливостта като тема на разговор в обществото, беше остроумно заменена с темите за икономическия просперитет и повишение на жизнения стандарт на среднестатистическия гражданин който ще дойде когато Сърбия реши да тръгне по този път.

Като последствие на Втората световна война, или по-специално, като последствие на престъпленията които се случиха по време на войната, международната общност през 1948 година донесе Конвенция за осуетяване и наказване на престъплението геноцид. В началото на деведесетте години една от най-уважаваните и най-стари членки на Обединените нации реши не само да участва в едно от най-лошите престъпления след Втората световна война, но и публично и открито да наруши Конвенцията която има най-силна морална и етична основа.

На Сърбия като на една от наследниците на Социалистическа Федеративна Югославия принадлежи безславната "чест" да бъде първата страна отговорна за геноцид. Международния съд на правдата установи, че Сърбия не е пряко виновна за геноцида в Сребреница, но присъди че тя не е предотвратила това престъпление и че по този начин е частично отговорна. Допълнителен фактор за такова решение на Съда е липсата на сътрудничество с Международния наказателен трибунал за бивша Югославия затова, че нито Югославия, нито Сърбия не предадоха коменданта на въоръжените сили на армията на Република Сръбска генерал Радко Младич.

Редица години Сърбия се изправя

пред огромни проблеми, но най-големите проблеми не са нито инфраструктурните, нито икономическите. Най-трудния проблем е изправяне на Сърбия срещу нейното близко минало. В този контекст справедливостта е на втор план, а институционалното приближаване към Европейския съюз е приоритет над приоритетите. За сега новото правителство и новия-стар президент не започнаха оттам откъдето трябва да започнат – с уважаване на решенията на Международния съд на правдата и предаване на всички обвинени на Трибунала в Хага. Съществените промени в манталитета все още не са настъпили. Да ли политическата върхушка честно смята, че Радван Караджич трябва за отговаря за геноцид? Дали гражданите виждат Радван Караджич като отражение на ксенофобната политика от деведесетите години, национален герой, или пречка за по-добър живот? Сигурно е, че Сърбия очаква нещо от Европа като възнаграждение.

–Лично не подкрепям това, но аз не съм над закона” – заяви неотдавна Ивица Дачич министър на вътрешните работи и председател на Социалистическата партия на Сърбия за да каже след това, че МВР на Сърбия не е участвало в арестуването на Караджич.

На триста километра от Белград, в Сребреница, триста и осем мъже и момчета са погребани както и всеки 11 юли досега отбелязвайки тринайсет години от началото на избиването в Сребреница. Сърбия арестува Караджич, “бежанец от Хага”, до скоро сръбско протезе. Въпреки голямата крачка Сърбия трябва да продължи напред. Трябва да се намерят отговорните за това че не е арестуван и по-рано, както и отговорните за логистката, но и за политическата защита. Едвам тогава, и разбира се, след арестуването на Радко Младич и Горан Хаджич Сърбия ще покаже, че не иска да има нищо общо с политиката от деведесетите. Сърбия няма да си върне международното доверие слагайки икономическия просперитет над моралните и правните задължения,

В избирателната кампания за президентските и парламентарните избори Европейския съюз бе представен на сръбския народ като шанс гражданите на тази държава да си подобрят жизнения стандарт. Европейския съюз бе представен като път към по-добра работа, по-добро образование, прекратяване на визовия режим и подобрене на повечето институции в Сърбия (за-

конодателство, здравеопазване, образование и т.н.). Политическия елит който се застъпваше за идеята за приближаване към Европейския съюз “забрави” да отбележи, че Европейския съюз очаква Сърбия да съгласува ценностната си система с европейската. За да стане Сърбия правова държава и по същество да направи нова стъпка тя трябва да се изправи пред демоните от собственото си минало. Приемайки своето минало, и с бързо предаване на обвинените от Хага Сърбия ще покаже, че е държава в която справедливостта е основа на нейното функциониране а не решение за икономически проблеми.

Изпълняването на моралните, правни и международни задължения би трябвало да бъде приоритет на “новото” сръбско правителство ако то наистина иска да отвори нова глава в процеса на европейската интеграция. По-добрата работа, екзотичните годишни почивки и по-качественото образование няма да изтрият престъпленията от деведесетите години в които Сърбия е участвала. Колективната отговорност не може да се отрече защото престъпленията са направени в името на сръбския народ.

– *Ето на 11 юли 1995 година в Сръбска Сребреница, в навечерието на още един велик сръбски празник, подаряваме на сръбския народ този град, и накрая, дойде момент след бунта срещу дахшите на това пространство да отмъстим на Турците*. – Ген. Радко Младич.

11 юли 1995

Тия престъпления се случиха на някакви си триста километра от Белград и както една млада активистка на Хелсинкския комитет неотдавна каза на една конференция в навечерието на тринайсетата годишнина от Сребреница: “докато бях заета с планирането на годишната почивка и тържествуването на рождения ден на брат ми, бяха убити хиляди хора, а аз не знаех това до 2005 година”. Младите поколения в Сърбия не знаят какво се е случило в Сребреница и отричат или дори подкрепят това което армията на Република Сръбска е направила. Екстремизма и национализма ще имат плодна почва в Сърбия все докато държавата не предприеме ясни и ефикасни мерки да предотврати разпространяването на такива идеи. С изпълняването на своите международни и морални задължения Сърбия ще направи първата крачка към решаването на всички тези проблеми.

Струва ли си цената?

Демократичната коалиция и Борис Тадич ще понесат политическа отговорност ако поради отстъпчивостта към СПС се затрудни и без това бавното придвижване към ЕС

За съжаление, не е вярно че на изборите през май “убедително е победила проевропейска Сърбия”. Успехът е значителен, но за съжаление, не е достатъчен. 5 октомври трябва да продължи с усилена борба за убедителен превес на проевропейското съзнание и готовността на гражданите на Сърбия.

Значи, най-важния въпрос все още чака по-ясен отговор: знае ли и вярва ли сръбският гражданин че в страните които преди нас се присъединиха към ЕС по-бързо се напредва, по-лесно се получава работа, по-добре и по-сигурно се живее, че принадлежността към Съюза не застрашава суверенитета, че нито една от страните още не е изразила недоволство и особено не желание да се откаже (което все още може ако иска!). Органичното свързване на интересите на Сърбия, Косово и Европа е императив за напредък а не нареждане на Брюксел, Вашингтон и НАТО.

И въпрос за допълнителен ум: на времето не бе ли занемарен по-трудния, но по-сигурен път, по-упорито да се работи за узряване на съзнанието на гражданите, което демократичните сили на Джинджич успешно започнаха въпреки че и до днес не успяха да постигнат превес на реформисткото, модерното и европейското. На ония на които грижата за гражданите би била по-голяма и по-важна от властта над тях, немилостивата, но справедлива избирателна присъда е - колко гражданско съзнание, толкова права за политическа власт.

Изтощителните, мъчителни и недостойни пазарлъци около състава на правителството – и на това както на предишните – само показва, че решаващи проевропейски превес все още не е окончателно постигнат. Политиката не може без компромиси, но компромисът, сам по себе си, не е никаква политика. С програмно близките е необходим, с различните е рисков. Победилата коалиция за европейска Сърбия се озова пред радикалите и народняците, които искрено не искат Европа, социалистите които неискрено я искат; “най-европейските” либерали които никой, включително и Демократичната партия искрено не ги иска...

Тадич може би имаше право да заяви: “Напразно ни е победата на изборите, ако не формираме правителство”. Но напразно ви е и правителството ако го формирате с довчерашните врагове и под техните условия. По същото време той констатира, че СПС не се “отказва от идентичността си” и в продължение заяви че “сега можем да намерим обща идентичност”. Каква обща идентичност? Кога и как се роди тя? Дали коалиционното споразумение подразбира и тяхното дистанциране от наследството на Милошевич, деградирането на Сърбия, войните и военните престъпления? Кой от какво се отказва и има ли някакво съгласие? Да ли пътят към Европа се постига с компромиси или Демократичната партия си получава само нов съдружник? Съюзът може бе наистина бе неизбежен, но всякак бе неестествен. И нови избори биха били по-естествени от гнилите компромиси.

Борбата за власт не е срамота. Срамота е ако жертвата не си струва цената. Демократичната коалиция и Борис Тадич лично ще понесат отговорността ако заради отстъпчивостта към СПС се затрудни и без това бавното придвижване към ЕС. Остава и Дачич троснато да повтори онова изявление на Милошевич в началото на нашето пропадане: “Нямам намерение нищо да променям”!

Ако Демократичната партия жертва принципите заради властта може да се случи – както на малко се и случи – да загуби и нея. Това ще даде право на ония които мислеха, че през 2000 година условията за промени не бяха узрели и че 5 октомври не беше голям демократичен обрат, а преждевременен, краткотраен и ограничен политически преврат. Дилемата не е абстрактно морална, но не е лишена и от морал. Дали всяка цена си струва всяка цел? Малко са ония които биха могли без чувство за неудобност да изслушат низходителните изявления на Тадич за разбирателство и сплотеност в болката със СПС. Прозвучаха още по-зле когато чухме ония които се опитаха да ги защитят. Защото и в политиката “не смее да се отива през някои ограничения!...”

Последствията от политическите компромиси ще нарушат единството в партиите, и то не само сред поразените. Това нямаше да е толкова лошо. Щеше да доведе до важна и за общественоста и за избирателите яснота.

Щеше да помогне на ръководствата да се махнат, ако вече не умеят да се променят. Заедно с лидерите които повече обичат да владеят отколкото да служат на народа.

В дълбочината на всички наши разделения – и когато става дума за каквото и да е, беше и си остана – Косово! Като “покойник в къщи”! Сърбия днес прилича на нещастник комуто е ампутирани кракът, а той горкият още си мисли че го има, защото непрекъснато го боли и сърби. Безсъвестните (мними) лекари му продават скъпи лекарства, вместо да му кажат истината и да му помогнат да се възстанови. Излишният патриотизъм е като излишният алкохол в кръвта, илюзията за силата се увеличава а чувството за реалност се стеснява. Косово обедини всичките ни етнонационалисти, ксенофоби и антиевропейци сред които СПС заема много високо място. А приказката за Косово приближава към неизбежния си епилог: готово е, ще става каквото си става, но “сръбско” няма да стане! Всички наши политически партии години наред подгряхаха илюзиите и върху това без скрупулно събираха политически точки – че е възможно Косово да се върне под държавния суверенитет, че военното минало може да се занемари и че военните престъпления могат да се забравят. Само трябва да бъдем сложни, единствени, твърди и непримирими. Косово далеч надмина държавния аспект и се превърна в психополитическа фикция, преобладаваща и относително независима от реалността и разума. И затова днес няма решение за нито един витален, нито вътрешен, нито външен въпрос, все докато нацията не се освободи от Косово като фикция и ирационално бреме. Но и от политичите които вегтират паразитствайки върху него.

Отдавна нещо съществено не е наред с нашето разбиране за света и времето когато става дума за Косово. Никой не иска дума да каже за двата милиона албанци върху това “интегрално и неделимо Косово”, които според преамбюла на Конституцията, са наши сънародници и граждани. Никой не иска да цитира становището на Хартата на ООН-е която говори и за правото на народите на самоопределение, а не само за невредимост на границите... И сега, какво, след като въпреки “не дай си Боже” на Тадич, Косово признаха повечето от най-важните членове на ЕС и САЩ? Все докато Демократич-

ната партия рационално не изтълкува парадоксалния си избран дeвиз “И Косово и Европа”, дотогава този дeвиз ще означава, че не ни трябва Европа ако не ни върнат Косово. Сърбия не трябва да се отрича от Косово, но трябва да се отрече от илюзията, че може да го върне в статуса на Милошевич. Може би в това “зло” все пак може да има и нещо добро. Да ли отскоро предизвестеният от Тадич “исторически компромис с албанците на Косово” подсказва макар и закъсняла възможност за някакъв нов подход, някаква готовност за пряк, толерантен, без посредници, диалог. От “Не си даваме Косово” вече не може да се живее, но може ли това някак да се претълкува като разумна нужда чрез търпеливи разговори с албанците да се запазят сръбските интереси на Косово: икономически, финансови, религиозни, културни и особено правото на по-добро положение на неалбанците и завръщането на бежанците. Косово вече не може да се “загуби”, могат само да се загубят много неща в самата все потясна и по-тъжна Сърбия. Косово още дълго ще бъде ограничено независимо, но от Сърбия е вече напълно независимо още днес. Истинските пътища са най-трудните. Ако днес толерантно не си говорим с албанците на Косово може би за няколко десетилетия ще трябва да разговаряме със засилилите се претенденти за “Велика Албания”, които няма да забравят териториите на албанските анклавни в южна Сърбия. “Толеранцията не е чудо, но може да направи чудеса”! Който не умее да си заслужи приятел като награда, получава враг като наказание.

Горко на дипломацията която е съгласна, даже радушно, да защитава такава губеща държавна политика и нейните “лекомислено обещани бързи промени”. Стремглавата гонитба да се направи по-голяма вреда на новата “самопровъзгласена” косовска държава, па макар да се направи вреда и на собствената. Принципа “Чужда вреда, наша полза” никога не е било признак на мъдрост и сила. Не е изнамерена нито една мярка за “наказание” на привържениците на независимо Косово, която да не е направила повече вреда на нас отколкото на тях. Сега ще върнем посланиците по местата им и ще платим пълната цена на този немим дипломатически парад. Струваше си колкото и удара на болено зърно в дъска: “тропа и отеква, но не оставя следа”.

Мъдрите и съвестните никога не поставят въпроси така че да не съдържат и някое решение!

Мирко Тепавиц

Пази се от сръбската ръка

Това че сръбските клирофашисти и националисти ще вдигнат глава след подписването на Споразумението за стабилизация и присъединяване към Европейския съюз (29 април) стана ясно след няколко дни: на втори май Белград беше излепен с плакати с образа на Президента Борис Тадич и вицепремиера Божидар Джелич върху които с червени букви беше написано “предателство” и веднага покрай тях беше залепен плакат с образа на Пуниша Рачич, атентатора върху хърватските депутати в Скупщината на Кралството на сърби, хървати и словенци през 1928 когато бе убит Стиепан Радич, под който бе изписано: “Един е Пуниша Рачич”.

Посланието бе повече от ясно: “предателството” на сръбските национални интереси за приобщаване към отвратителната ни Европа трябва да се накаже така както това е направил Пуниша Рачич точно преди осемдесет години. Това беше неприкрит призив за убийство на представителите на онази част от властта която се залага за реформи и евроинтеграция. Да не забравяме че преди пет години, Частите за специални действия, държавен орган *par exelans*, също удариха срещу оня който бе олицетворение на точно такава проевропейска ориентация: премиерът Джинджич заплати с главата си демократичните си и реформистки политически определения; непосредствено преди атентата неговите убийци обявиха DVD диск в който, величайки своите “антитерористични подвизи” (всъщност военни престъпления над невинни хърватски, албански и бошнячки граждани) таква трендове в сръбската политика назоваха “болест която трябва да се лекува”.

Този път вместо DVD бяха използвани плакати, вместо Частите за специални действия се появи група от национал фашисти която се самоназова “Фамилия на сръбски фенове” която излепи плакатите. На всички обаче е известно, че те са фенове на “Партизан” и “Цървена звезда” колкото и подписника на тия редове е

близък роднина на Рокфелер: става дума за представители на една пресътпна политика която – няма никакво съмнение – никога не е слизала от политическата сцена на Сърбия и за която е известно че се опира върху убийства, грабежи и военни престъпления, с една дума на всякакъв вид деструкция.

Никога окончателно победена, тя победоносно възкръсна в ново облекло на национално и религиозно осъзнаните протагонисти, постоянно насърчавана с църковно-държавните фрази за “застрашените жизнено-важни национални интереси” от страна на ЕС

и НАТО, за “Косово като сърце на Сърбия” и митингарските поводи на Кошунница за “отнетата територия” и за това как “по никаква цена няма да признаем независимо Косово което винаги е било и завинаги ще остане сръбско”. Много медии релативизираха опасността от такива групи както навремето се подсмиваха на ония които твърдяха че е направен опит за атентат върху премиера

Джинджич при Лимес; считаме че това е или защита на тази политика (Правда, Курир, Прес) или съществено неразбиране на нейната зловеща природа: именно тя никога напразно не се заканва, тя винаги минава от думи към дела, още повече първо действия, а след това се опитва с думи да намали последствията от действията си или напълно да ги отрече. Този изпитан образец, който никога не е бил очевиден отколкото през деведесетте години се използва и сега.

Изключително важно е да се разбере това, особено в следизборните часове когато се правят най-различни комбинации около състава на новото правителство. Без да изпреварваме нещата все пак добронамерено предупреждаваме ония които се считат за “европейци” и “реформисти” в разговорите с уж “демократизираните и значително променени партии” да си припомнят народната поговорка: който с дявола сади тикви, ще му се счупят от главата. В Сърбия – тази двестогодишна “традиция” ни учи – и самата глава лесно може да се загуби.

Окончателен край и истинско поражение

Арестуването на Радован Караджич, лидер на босненските сърби в годините на войната 1992-1995 и творец на Република Сръбска като военна плячка (“Сърбите никога няма да приемат никаква босненска държава от когото и да произтича тази идея”), обвинен за най-тежки военни престъпления и геноцид в Босна и Херцеговина – е събитие от първокласно значение. Защото неговото арестуване не представлява само край на илюзията за обединението на всички сърби в една държава, но и много повече от това. Предимно заради това че в пръв план изтъква неговите сръбски (белградски) ментори като архитекти на сръбския великодържавен проект и цялото общество. В политиката го въведе Добрица Чосич, академик и един от главните конструктори на сръбския проект. Чосич, според собствените си думи, е бил близко свързан с него. Той го е инсталирал за лидер на босненските сърби и говореше за него като за най-талантлив сръбски политик.

Показателно е мълчанието на точно тази част от елита чието съществуване е застрашено с това арестуване. Бяха организирани демонстрации предвождани от десни радикални групи тясно свързани със Сръбската академия на науките и изкуствата (от която навремето произлезе прочутия Меморандум), черквата и неререформирани части от армията. Обаче те засега, а вероятно и после няма да успеят да задвижат масите. Без оглед на това, атмосферата и реакциите на самото арестуване си заслужават вниманието.

Повдигането на обвинението срещу Караджич, интелектуалната общественост навремето изживя като “натиск срещу целия сръбски народ”, с което “световните властници искат да парализират всяка политика и обществена дейност на сръбския народ”. В този смисъл, 60 интелектуалци 1997 донесоха Декларация за преустановяване на съдебното дело на Трибунала в Хага срещу Радован Караджич в която се казва че “за преследването на Радован Караджич няма никакво основание в реалните факти” и че “съдбата на Радован Караджич е съдба на целия народ”. Декларацията бе инициирана от патриарх Павле и тя обедини националистите от всички позиции. Проф. Коста Чавошки, който ръководеше с Отбора за защита на Радован Кара-

джич, дори написа книга за защита на Караджич в която твърди, че по време на избиването в Сребреница Караджич е бил загубил контрола над Младич и че операцията е командвал самият Милошевич. Декларираните националисти и антикомунисти почнаха организирано да прехвърлят евентуалната отговорност за военните престъпления върху комунистите и най-много върху самият Милошевич.

Акта на арестуването при сръбските националисти създаде чувство на окончателен край и истинско поражение. Навремето един поет говореше, че Караджич олицетворява Репу-

блика Сръбска, че той е емблема и че неговото отиване в Хага окончателно ще поразии всички сръбски надежди и всякакво сръбско достойнство. Караджич вече отдавна отиде в легендата, считаше се че той си е отишъл завинаги. С приверждането на “добродушния” дядка който се занимава с алтернативна медицина, неговото арестуване бе приспособено към легендата и създаването на нов мит. Изведнъж изникнаха множество снимки за неговата нова идентичност. Живееше необщително, защитен и уважаван в обкръжението в което се движеше. Няколко дни всички медии романизираха биографията на Радован Караджич без навлизане в истинските причини за неговото арестуване. Реакциите на босненските сърби бяха въздържани или гневни защото бе арестуван сръбски лидер който получи ореол на съвременен Робин Худ.

Воислав Кошунница бе негов защитник с това че неговата партия, Демократичната партия на Сърбия (ДСС) бе сестринска партия на Сръбската демократична партия (СДС). След като Кошунница напусна Демократичната партия 1992 година Радован Караджич помогна при формирането на ДСС. С победата на Воислав Кошу-

ница 2000 година на президентските избори в тогавашната СР Югославия и то срещу Слободан Милошевич, националистическия блок за пръв път получи демократична легитимност и подкрепа на международната общност. Неговото идване бе голямо насърчение за сръбския национализъм а с това и на очакванията, че Сърбия ще запази военната си плячка, преди всичко Република Сръбска, за която Кошунница говореше, че “не е нормално сръбските градове да бъдат в чужбина”. Самият Караджич със смяната на властта в Белград получи пълна държавна подкрепа и защита. С негово ненадейно арестуване приключи една глава, защото съвпадна по време със заминаването на двамата основни идеолози на великосръбския държавен проект.

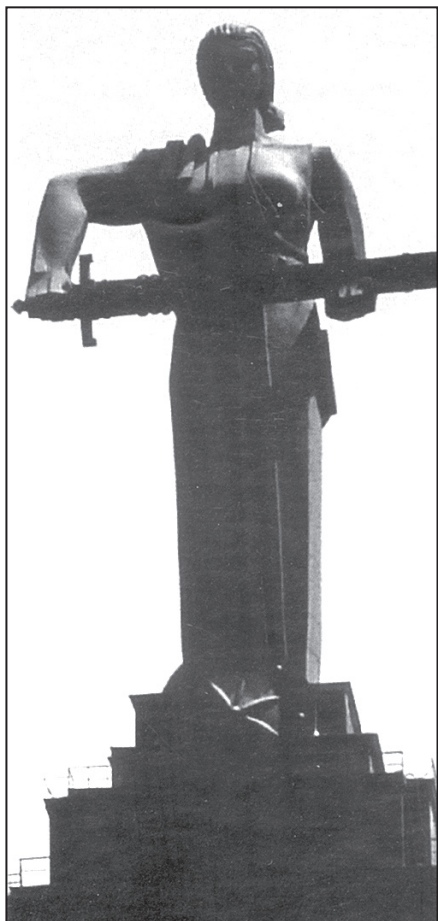
Откъде това неочаквано разрешение? Неговото начало бе предизвестено с обявяването на независимостта на Косово, когато Кошунница, между другото организира опожаряването на чуждите посолства в Белград в знак на протест за международната подкрепа на “лъжливата държавата Косово”. Разписването на преждевременни избори с надежда, че ще победи манипулирайки с митът за Косово, този път се оказа като погрешна преценка. Единственото добро нещо във връзка с Кошунница е това, че той напълно разголи сръбския нацизъм и помогна на света и съседите по-добре да разберат дълбочината на сръбския национализъм. Гражданите на Сърбия за пръв път гласуваха за бъдещето си и за Споразумението с ЕС което през идентата Борис Тадич много плахо подписа. Историята му се усмихна. Ако бъде достатъчно смел, има шанс да стане държавник. За Сърбия се отвориха нови шансове, но сръбския национализъм още не е поразен. Той живее в училищата, на университетите, в медиите. Опитът на Сърбия показва, че радикалният национализъм не изчезва сам по себе си защото винаги остава илюзията че в променените обстоятелства ще се удаде възможност за постигане на имперските цели. Затова е необходима външна инициатива. В своите отношения със Сърбия ЕС преди всичко трябва радикално да промени и ценностната система без което дългосрочно няма да се стигне до истински промени.

Соня Бисерко

Хелзинкская повеља май-юни 2008г.

Отказът от държавност е отказ от национална съдба

За така наречените “велики сили” нашата територия е по-важна от нас самите.

Валентин Вацев (раден 1950г. във варна) е завършил Философско-исторически факултет на СУ “Свети Климент Охридски”, дългогодишен преподавател в АОНСУ. До 1997г. е член на висшето ръководство на БСП. Преподава в Пловдивския университет по дисциплините “Геополитика” и “Теория на глобалното развитие и регионалистика”. Чете лекция също и по европейска интеграция в Европейския колеж по икономика и управление в Пловдив.

-Какви са модерните определения за “нация”, “национална идентичност”, “национални интереси” и др. Има ли разлика между “национализъм” и “патриотизъм”?

-Патриотът, родолюбецът обича своето родно място по принцип, независимо дали неговия управник е добър или лош – но в патриотизма си той може да бъде и сам. А национализмът е колективна нагласа, той е и позиция, от която може да се предявява претен-

ция към властта, националистът може да изисква определено поведение от управниците, защото национализмът е колективна концепция за начин на живот и присъствие в историята. Патриотизмът може да си остане просто емоция – докато национализмът може да бъде и императивна, властна позиция, бастион за отбрана и настъпление, и – разбира се – кредо, за защитата на което не се жалят и жертви. Патриотът не може сам да съди управника, националистът може – и често е длъжен да го прави.

-Какво мислите за т.нар. български национални доктрини, писани и публикувани в последните 10-15 години?

- Някои съм чел, други съм ги писал, да, запознат съм с тях. И какво от това? Въпросът не е в доктрините. Когато едно нещо работи, може да няма формата на доктрина и обратно – светът е пълен с мъртви доктрини. Доктринален ли е например проблемът с Македония? Нека си спомним – нито една държава от заинтересуваните от Македония не отказа от претенциите си към тази земя освен ние. Това е, защото сме либерали, демократи, въобще бели и пухкави...

- А не е ли, защото не ни беше разрешено”

Сега засягаме една твърде неприятна черта на народа ни – ние винаги се изживяваме като жертва. Виновни са ни византийците, защото ни съсипе хубавата Първа българска държава, после дойдоха турците и ни съсипаха Втората хубава българска държава, след това ни бяха виновни германците, защото ни заразиха с фашизъм, нацизъм и т.н., после руснаците, защото ни заразиха с комунизъм... Сега са виновни – познайте – познайте от раз! – американците, разбира се. Моите студенти наскоро ме изумиха с мощния си американизъм. А през 1999г. тогавашните ми студенти бяха на проамерикански позиции..

-Всяка от съседните ни държави следва своя национална стратегия още от XIX век. В България такава липсва. Не сме ли прекалено наивни, че чувството за национална принадлежност може да се крепи без участието на държавата?

-В средата на XIX век тогавашният европейски елит дебатира какво да се прави с разпадащата се Османска империя. Съществували са два модела. Според руския модел всяка от балканските държави трябвало да бъде политически независима, но и да има по двама-трима геополитически гаранции – неявни, разбира се, като един от двамата винаги е Русия, а другият – както дойде. А според английският вариант империята е следвало да се демократизира със султански ферман – създават се автономни зони, които са ориентирани геополитически, културно-исторически и икономически към Истанбул. Първият модел съществува за малко след Руско-турската война, вторият модел е реализиран след Берлинския конгрес. Край му слага Съединението, един чисто български акт, несъгласуван с никоя велика сила.

Едва ли тогава в Лондон или днес във Вашингтон са ни вземали насериозно. Всъщност за т.нар. “велики сили” нашето място винаги е било по-важно от нас самите. Наскоро ми попадна становище на един английски политик от началото на двадесети век – той си го каза направо със самочувствието на господар, цитирам: “Колкото до българите, абсолютно неясно какво търсят тия хора на Балканите... т.е. вие пък откъде дойдохте? Какви сте вие, бе? Абе я къш от историята изобщо?”

-Следователно наивни са очакванията да ни отредят централна роля на Балканите?

-Значителни и влиятелни кръгове в англосаксонския свят не крият недоволството си, че “на Балканите има прекалено много славяни”. Мисля, че разбирам защо е така – не само заради старата геополитическа мечта Русия да се изтласка завинаги от Балканите, я и защото славянството само по себе си има огромна асимилативна мощ. То е като слуз – каквото потопиш в славянството, то го изяжда, претопява. Затова сме успели да смелим 10-12-13 етнически нашествия по нашите земи. Но славянството има един голям дефект – то няма държавотворна форма. То има нужда от външна форма, за да създаде нещо жизнено. Ние сме наследили държавно творческите си форми като тюрки...

-Тоест ние сме уникални на Балканите – и не само тук?

-Това го чух от един стар български дипломат, т.е. формулирах го, когато говорих с него: на Балканите могат да се случат много лоши неща, без ние да сме ги поискали, но нито едно хубаво нещо не може да се случи, ако ние не сме го поискали. Следователно българите имат исторически отговорност да създадат тук мощна и отговорна държавност, ще стане кошмар – и на няколко пъти а-ха да стане. Говоря за истинска държава, която не разбира себе си като една от структурите на гражданското общество или като склад с келепири, които ние ще раздаваме по семейно-махленски принцип. Държавата е друго. Държавата е национално достойние. Тя е дом на битието, тя е гарант за съдбата на нацията. Държавата е това, което ни сдобрява с историята и ни оправдава в очите на Бога. Отказът от държавност е отказ от национална съдба.

Да, българите отговарят за мира и стабилността на Балканите. Българите са държавотворна, геополитическа нация – длъжни са да си го спомнят.

-Не сме ли на кръстопът – коя посока да изберем, за да пребъдем?

Наистина е време разделно. Ако ние се откажем от държавността си, ако прехвърлим мисията си на ЕС или на американския посланик – ами да загиваме тогава. Тръгваме по пътя на бездържавността и след години ще имаме гета по целия свят – България в Хамбург, България в Сидни, България в Ню Йорк, България в Стокхолм...

-В днешно време съзирате ли някои знаци на това, какви искаме да бъдем?

Важно е не какво си въобразяваме, а дали изпълняваме някакъв дълг. Колеги, ние сме сенки в царството на сенките, не си въобразявайте нищо. Просто дългът трябва да се изпълнява. Дори без надежда, дори с омраза и

с хъс – след нас остава изпълнението дълг. Нито изяденото, нито изпитото – постаряеш ли се да изпълниш дългата си, значи си живял правилно, прощават ти, защото си бил някой.

-Ще бъде ли простено на Живков, който бе начело на държавата четвърт век?

-Да, на Живков ще му бъде простено. Той живя с чувството за дълг. Беше умен, но нямаше базово, формално образование, затова и речникът му беше семпъл и естествен – когато искаше да каже нещо с много малко

помним той да маха...

-Но когато го свалиха от власт, беше такава радост...

Да, Господ чу молбите на българите. Обаче стана нещо много страшно. Това, че днес българският национален, с извинение, политически и прости Господи, стопански елит не става за нищо и не е съвместим с българската държавност – това е ужасно, но въпросът е защо стана така. Това не са узурпатори, дошли с танковете. Никой не изкара танковете по улиците на България и никой не е държал пищова до главата на българина да гласува за този, с извинение, елит. Всичко стана с мир и любов и с много ентузиазъм и съгласие. В края на 80-те и началото на 90-те години се зароди илюзията, която така пищно разцъфтя днес – че Европа ще ни храни, а Америка ще ни брани. Ние просто изтъргувахме държавата си, прехвърлихме отговорността за нея на друг.

-Можеше ли по друг начин да се развият събитията след 10 ноември 1989г.?

-Тази възможност беше пропусната. В своите последни години старият елит реагираше единствено и самоохранително, с окето напълно заслужи съдбата си. Вторият закон на Вацев за деградацията на елитите гласи: старите могат да вземат властта, могат и да управляват, синовете не могат да вземат власт, но поне знаят как да управляват, а внуците не могат нито да вземат власт, нито да управляват нещо друго, различно от колите си...

думи как ще направим нещо много важно, изразът му беше: "Ще стане по закон Божи". Той с готовност понесе отговорност дори и за това, за което не беше виновен. Имаше съзнание за историческата си роля. Разбира се, направи сума ти и простотии и глупотевини, но ще му бъде простено. Народът вече му прости. Аз не съм виждал по-потресаващо погребение от неговото. Психологическата кулминация беше, когато го изнасяха от дома на покойника. Беше много тихо, абсолютно тихо – невъзможно е да бъде толкова тихо при толкова хиляди хора, беше абсурдно, но се чу една птичка да пее. И някакви възрастни жени му махаха с ръка – както го

-Искате да кажете че комунизмът е бил рухнал много преди Берлинската стена?

-Българският комунизъм умра в средата на 70-те години. Как го разбираха старите комунисти? Като един мистично християнски православен начин на уредба на държавата. Според този мистичен комунизъм държавата е праведна подредба на света, Царство

Божие на земята. Друг е въпросът на практика доколко тази цел е постигната, но беше цел. След средата на 70-те идеалът беше друг – нали помните: “Все по-пълно задоволяване и т.н. и т.н.” – а това е вече друг свят, друга вселена.

А Живков знаеше, че българинът има остра нужда от държавност – просто такъв е етнокултурният и психологическият ни материал. Ние дълго време сме имали държава и после дълго време сме страдали без държава. За българите държавността не е една от структурите на гражданското общество, тя е нещо повече. Държавата е Дом! Дом на Съдбата. За българите в държавата има и нещо мистично. Тя е стълба която свързва Небето със Земята – и затова, когато държавата се срути и небето пада върху земята, се обръква мирозданието.

Но за нашето време “правилно, сиреч политкоректно самосъзнание” се работи много интензивно и подозирам, че поколението на децата ми вече няма да ги разбира тези неща. Сега според мен сме на дъното на историческото си съзнание. Българското наследство не ни е интересно, от десетина години се насажда отказ от историята, ясно с каква цел. Забелязвате ли, че периодът на 80-те сякаш е забранен за обсъждане? Никой не е забранил, но елитът не е готов да чуе, а масите не са готови да простят – и на себе си включително – онова, което стана.

-Не сте ли прекален песимист?

-Може би още не е късно да се опитаме да се преборим с нашите “до-брожелатели”. Следващите десетина години ще са решаващи. Оказа се обаче, че моето поколение не умеет да се бори. Ние израснахме в епоха без войни и класови сблъсъци, не сме агресивни. Научени сме на мир и любов между хората. Е, няма мир и любов... Моето поколение си отива от политиката вече. А следващото е призвано да защити държавата. Те са с по-бързи инстинкти, те се оправят по-добре в ситуация на агресия, те посрещат с агресия и отвръщат с агресия и вероятно такъв елемент е призван от историята да защити българската държавност. Те ще излъчват контраелита.

-Контраелитът на свой ред ще стане елит начело на държавата и нацията? Каква социална база ще го

издържа, от какво ще се храни?

-От нищо. Това са хората, които не жалят себе си – а и никого друго не жалят. Те са готови да поемат отговорност. Тяхната хранителна среда може би е дребният български бизнес, на който сега му се готви нещо от рода на “милиони микроби ще умрат”. Установявам, че са се народили чудесни младежи, само че в главите им е невероятна бъркотия. Така че съм готов да ми се случи и да надживее държавата си...

-Нима сегашният елит е съгласен да остане без държава? Каква ще е неговата легитимност пред света?

-Отворете сутрин мръсното прозорче на българските телевизии и върху главата ще ви полее космополитния манталитет, моралът на днешния бъл-

гарски елит. За тези хора България е случайна страна. Така че въпросът е съдбовен: или елитът, или държавата! Няма предрешеност, може пък елитът да победи – това е... Когато бацилът унищожи живото тяло, погребват го заедно с него. На този елит не му е нужна държава. Той ще продължи да живее с капиталовложенията си на други места, без да е елит. Този така наречен елит е компрадорски – интернационален и антинационален. Той наистина за идните десетина години може да унищожи българската държава. Надеждата е контраелитът да успее да се консолидира, да му се предложи достатъчно адекватна идеология и да произведе своя водач.

-Правите ли разлика между водач и държавник?

Водач или държавник... Българската държава е в залеза си, изобщо няма гаранция, че тя ще продължи своето съществуване. Но като нация може да ни бъде. Нации без държави

съществуват – кюрдите много отдавна са нация, но държава кой знае кога ще имат. Евреите пък живяха две хилядолетия без държава.

-Твърдите, че българите имат държавно-творческа мисия, но в ежедневието си непрекъснато ги слушаме как ругаят държавата си, говорят за нея в трето лице – държавата това, държавата онова...

Поради същата причина – нуждата от държавност – българинът може да бъде много жесток към държавата, ако усети, че не я е грижа за него. Той е жесток в името на своето понятие за правилна държава. Това му отношение идва пак от славяноправославното културно наследство. И наложеният му комунизъм в началото бе от славяно-православен тип, но той умря, както казах, някъде до средата на 70-те години. Тогава се обяви следващата идея за комунизъм – не като царство Божие на земята, а като институция на “все по-пълно задоволяване на непрекъснато нарастващите материални и духовни потребности на все по-широки кръгове от населението”. Трябваше да проверим кои от съветниците на Живков му го внушиха. Това беше директна подмяна на смисъла на комунизма – знаят го не само комунистите, но и антикомунистите. Едното е мистичният комунизъм, за който проливаш своя и чужда кръв в името на праведността на обществения живот. Другото е място, където ще се наядем, ще се напием и ще извършим някои други дейности за удоволствие. Вече говорихме какво се случи впоследствие...

-Какъв е пътят на националната идея оттук нататък?

Историята е битка. На тези, които ни питат какви сме и защо сме, и как смеем да сме тук, трябва да отвръщаме: Ти пък кой си? Ние сме на мястото си. Господ ни е пратил тук с мисия. Когато я помним, сме много силни, когато я забравяме, ставаме жадни и сме заплашени от изчезване. Значи ние трябва да можем да кажем на Господа за какво сме – според мен българите са дошли на тази земя, за да направят държава. Това е тяхната мисия свише. И тяхното оправдание. Пред Историята и след нея.

Млади българи препускат на запад

Завръщат се заради признанието сред своите.

От началото на Прехода близо 2 милиона българи са потърсили щастието си в чужбина. От тях 700 хиляди са младежи, като 500 хиляди имат добро образование и професионален опит. Днес емигрантите от началото на 90-те са на изчезване, за да оставят място на едно ново поколение, за което пътуванията и откриването на нови хоризонти са неразделна част от начина на живота.

Българо-френски екип социални психолози проучи техните мотивации с помощта на анкета сред 570 ученици и студенти на възраст между 16 и 26 години, в периода 2005-2007 г. Въпросникът се състои от 4 части, всяка от които съдържа твърдения, чиито отговори представляват оценка от 0 до 10.

Първата част изучава привлекателността на страните от ЕС, например: „Много харесвам Белгия/Холандия/Франция (всяка от 0 до 10)“. Във втората част са представени различни мотивации за мобилност, например: „В страните на ЕС мога да практикувам екстремни спортове (0 до 10)“. Тя включва и обстоятелствени елементи като възможност за получаване на стипендия, проблеми с родителите, езикови познания, възможност за чести пътувания. Третата част изучава отношението към България и към останалите страни от ЕС, например: „Много харесвам българската култура (0 до 10)“ или „В ЕС възможностите за реализация са много по-добри от тези в България (0 до 10)“. Последната част оценява желанието за мобилност към всяка една от 25-те страни от ЕС, например: „Бих работил няколко месеца в Испания (0 до 10)“.

Тази анкета е използвана за същото проучване във Франция, Португалия, Испания, Белгия, Гърция, Англия и Германия.

С цел да се сравнят резултатите тя не е адаптирана към конкретния контекст на всяка една страна, а единствено частта, свързана с отношението на младите към родината им и към страните от ЕС, е частично изменена. За българския вариант са добавени твърдения, свързани с културата и начина на живот у нас. („Не бих могъл/ла да живея в страна от ЕС, където хората не са гостоприемни и сърдечни“, „Българите са талантливи и темпераментни“, Жените/мъжете в България са много красиви“, Заведенията в България са винаги пълни и хората се забавляват“, „Не бих могъл/ла да живея дълго далеч от семейството си“,

„Много обичам българската музика“, „Обичам природата (планини, море и др.) на България“, „Изобщо не бих могъл/ла да живея в страна от ЕС, където хората са студени и не умеят да се забавляват“, „Харесвам противоречивия характер, непринудеността, оптимизма и чувството за хумор на българина“, „Българската история и традиции ме карат да се чувствам горд/а“, „Бих искал/а децата ми да израснат в България“).

Парадоксално, основните причини на младите да заминават са свързани с особеностите на конкретен период от живота (16-26 г.). с особеностите на конкретен период от живота (16-26 г.). Преминването към зрелостта се изразява и в конфликт с родителите и авторитетите. Разбира се, нормалните трудности на възрастта следва да бъдат разглеждани и в специфичния контекст на икономическата и културната криза. В този смисъл мобилността може да се разглежда и като търсене на нови и адекватни модели за идентификация.

След анализ на анкетата са изолирани пет основни фактора, изразяващи мотивациите на младите българи да учат и работят в ЕС.

На първо място те искат да заминат, за да опознаят другите европейци. Едва ли има по-подходящо място за това от университета, който бързо се превръща в място за срещи с нови приятели и нови забавления. Вторият фактор е желанието да се отличи сред приятели и съученици. Успехите в чужда страна изграждат характера на младите и ги учат да вярват в себе си. В най-смелите си мечти някои се виждат министри, дори президенти. На трето място е ефектът на модата. Младите българи заминават, защото е актуално и ще им позволи да получат стипендия, те следват модерни специалности в европейските университети. Едва на предпоследно място се подрежда желанието за добро образование в страните от ЕС.

Относно завръщането семейните и приятелските отношения мотивират в значително по-малка степен от евентуалното обществено признание в България.

Разбира се, младите българи са силно привързани към традициите, семейството и приятелите си, те мечтаят да възпитат децата си в България и да им покажат красотите на природата ни. Дори живеят в чужбина,

те са горди от това, че са българи. Затова е обяснимо, че търсят признание сред своите. Процесът безспорно се дължи на подобрящата се икономическа обстановка в България. Пред младите стои предизвикателството да приложат европейския модел на работа и да се превърнат в катализатор на промените в различните професионални сфери у нас.

”Новият чужденец”

В съвременна Европа се употребява по-често терминът мобилност вместо емиграция. Така се определя географското преместване на хора с цел обучение или работа в друга страна. ЕС насърчава образователни програми на базата на договори между университети от различни страни – например „Еразъм“ е програма за мобилност на студенти, „Комет“ – за обучение в областта на технологиите, „Лингва“ насърчава изучаването на чужди езици. По тези програми повече от 60 хиляди младежи през последните 5 години са получили стипендии за обучение в друга страна на ЕС.

Цел пред европейската образователна система е поне 10% от учащите в даден клас (курс) да прекарат една учебна (академична) година в друг европейски университет. Тази идея е в основата на новите програми „Сократ“, „Леонардо да Винчи“ и „Младежта на Европа“.

В крайна сметка проучването демонстрира, че мотивациите за мобилност на младите българи не са различни от тези на европейските им връстници. Пътуващият студент е „новия чужденец“ – утопичен гражданин на обединена Европа. Той е млад, автономен и адаптивен, сменя културните планове, не принадлежи на социални групи, понякога е непознат на самия себе си. В личен план мобилността си изживява като изпитание, което подпомага изграждането на характера.

Неизбежно при завръщането си пътуващият се превръща в чужденец у дома, странен за своите, но уважаван поради придобитите обща култура и компетентност.

Цветя Младенова

Жив е той, жив е!

Елена Чопакова

Д - пломната си работа озаглавих с Ботев стих, защото и скам много ясно да поставя акцент върху това, че днешна България и нейният народ не са тези, за които Ботев умря и те не заслужават неговата смърт. Тя показва причината за синдрома бай Ганьо и е вдъхновена от редкия гений на Алеко Константинов – единственият български творец, описал образ, който оживява от страниците на книгата и ужасява. Основната причина за това според работата ми е турското робство, което прекъсва държавната традиция и посича необратимо аристокрацията ни. В нея са събрани и анализирани малко или много известни факти и от посткомунистическото битие на бай Ганьо като политик и журналист. Някои от тях предизвикаха в мен искрен смях, други дори плач. Но от моя поглед истински ценното на дипломната работа е не самата тя, а изводите, до които ме доведе. Избирането на тематиката за този мой труд, с който окончателно да завърша средното си образование, съвпадна с най-важния поне досега момент в живота ми – когато трябваше да реша накъде да тръгна. Дали да остана тук, в България, където псувнята е житейска философия и мантра, където дупките по улиците са повече от пясъка по родното вече бетонизирано Черноморие, и където всички разбират еднакво добре от политика, футбол и жени. Или пък да тръгна по широкия, уреден и чист свят, както направиха много мои съученици и приятели, в търсене на онзи пуст късмет, който ме е разделял с десетки скъпи за мен хора през годините.

На пръв поглед изборът беше прост: трябваше да премина един-два курса, да се явя на изпит, признаващ се в целия свят, и после да хвана самолета за страната X. Да се разкарам от държавата, която е мащеха за децата си. Да и обърна гръб, да си плюя на петите и да построя живота

нов. Направих своя избор. Останах в страната на неограничените възможности – държавата на бай Ганьо. И сега, а като че ли и след още доста време, ще ми е трудно да кажа какво точно ме задържа тук. Ще е твърде просто, ако кажа, че са приятелите и семейството. Не са само те. Не са и само високите сини планини и небето като от коприна. Мисля си дори, че ако се бях родила в нормална страна, която няма дупки по улиците и е поне на три морета, нямаше да я обичам толкова, колкото обичам България. Малко по малко си давам сметка, че неистовото желание да променя системата, да бъда създаваща, да соча проблемите и язвите на времето по хлапашки невъзпитано с пръст и да искам сметка на всички байганьовци, които си позволиха да докарат страната ми до това дередже – това е, което ме държи здраво и не ми дава просто да си стегна багажа и да отида да родя децата си в нормална държава. Казано на кратко – трудността на това да си българин, а не емигрант, чийто деца никога няма да са българчета, е моят мотив да съм тук и да се изправя срещу безумната система на висшето образование в България, което ти гарантира повече безработица, отколкото работа.

Докато търсех материали за работата си и разговарях с политици и журналисти, ми беше забавно и интересно. Когато обаче седнах да пиша, правейки равносметка за себе си и теглейки чертата на събраното, изпитах дълбоко отвращение – бай Ганьо наистина беше жив, не беше поредният изолиран от действителността литературен образ, който дори да е съществувал, е отмирал с историческия момент на написването. Той се возеше с мен в градския транспорт, гледаше ме от гишетата на институциите, продаваше ми хляб, гледаше ме от телевизора, забавляваше ме в заведенията вечер и всъщност определяше как да живея. Дори искаше да си купи одобрението и подкрепата ми в подлия си план да направи всички като него. Тогавата ми стана тъжно, че откакто е започнал митичният български преход всеки, който вижда всичко това, си тръгва, дори не влиза в битката, а просто измърморва една псувня и бяга от отговорност. Вижда, че страната му е заприличала на разграден двор, пълен с боклуци, покрили и малко плодородна почва, и се зна-

ся в друг, чист, имот. И останалите, и тръгналите търсят вината у трето лице, не поемат и не търсят отговорност, нито вина. А третите – те управляват всички – намирайки алиби в демокрацията и нейните механизми за избор на властови органи, байганьовци от всички краища на милатанна родина се покатерват от най-ниските нива на социалната стълба до най-високите и започват да правят същите онези неща, които до вчера са изтръгвали от гърдите им най-вулгарни псувни.

Аз обаче искам за себе си и хората, които обичам, друго. И не искам да доживявам промяната, както обича да казва баба ми – защото знам, че промяната е у мен – аз трябва да я пожелаю и да я случя. Аз не бива да допускам бай Ганьо да е змет, министър или президент – защото такава е природата му. По силата на ужасяващ парадокс той е като водата – винаги намира откъде да излезе и ако не може отгоре, минава отдолу. Казвам парадокс, защото както водата е изконен символ на живота, така и бай Ганьо е разложение, смърт, липса на жизнени показатели, каквито са ценностната система и моралът. Той не е модел, запазен и монопол, на само една обществена група. Лошата новина е, че той е вирус, който почти всеки от нас носи в себе си. А панацеята, може би за изненада на някои, също е в наши ръце.

След написването на дипломната ми работа, всички изводи, които извадих за себе си и след като те се уталожиха в съзнанието ми, съм убедена повече от всякога, че моето място е тук и отговорността България да стане такава, каквато са я искали поколения българи тя да бъде, е само и единствено моя. И ако дори един човек, след като я прочете, се замисли и стигне до същия извод, то надежда има. Далеч съм от мисълта, че само в моята страна или само на Балканите байганьовците тържествуват, може би те дори са необходими на обществата навсякъде, за да изпъкват и да имат причина да се борят разумните и можещи хора. Едва ли този синдром скоро ще отстъпи главната си роля в живота ни, но ако всеки един негов носител бива спиран и ограничаван във влиянието си колкото се може повече, то България скоро ще стане мястото, в което спокойно ще отгледам своите деца.

Кандидат-студентската кампания по 103 ПМС е най-успешна в Босилеград

Промените в начина на кандидатстването са изключително благоприятни за българите от Сърбия.

В началото кандидат-студентите от Босилеград и Цариброд бяха неприятно изненадани от новината, че Министерството на образованието и науката на Република България тази година е намалило квотата за прием на студенти от Сърбия от 34 на 14 места. Бъдещите студенти и родителите им изпаднаха в паника, а по улиците и кръчмите тръгнаха коментари, че това е наказателен удар за слабите изборни резултати на демократичните и проевропейски партии в Босилеград и Цариброд. Коментарите не бяха лишени от логика: след като избираме антибългарска и антиевропейска политика, защо България трябва да харчи милиони евро за безплатно обучение на нашите деца, които, въпреки безспорния си български произход, понякога, меко казано, проявяват съмнително национално определение?

Някои кандидат-студенти и родителите им покрусени си замълчаха, а един наш известен политик ги „успокои“, че ако България не ги иска, той лично ще ги запише на Университетите в Сърбия! Пропусна да каже само дали ще им подсури и стипендии и дали ще им плати баснословните университетски такси в Белград и Ниш.

Ония които до вчера развяваха сръбските националистически байраци започнаха гузно да хленчат не може ли нещо да се направи: я да се увеличи квотата, я да се намери там някаква връзка в министерството, па и, такова де, да се мушне нещо на някого... Това известно поведение щеше да бъде смешно, ако не беше фатално за бъдещето на децата им. Колкото и да не им харесва, те просто трябва да се примирят с мисълта, че България вече е членка на Европейския съюз.

В интерес на истината, нито една от българските общности от страните в които се провежда образователна дейност по Постановление на Министерски съвет № 103/1993 нямаше причина да се оплаква: почти навсякъде квотите за прием на студенти бяха увеличени. След като бе поискано обяснение от Министерството на образованието и науката на Република България за намалението на квотата за Сърбия, зам.министър Ваня Добрева обясни, че няма място за притеснение и че извън ориентировъчните квоти за определени страни, в зависимост от постигнатите резултати на кандидат-студентските изпити, на второ и трето класиране ще имат възможност да бъдат приети всички които се представят добре на тестовите по български

език и литература и българска история! Тестовите по математика, химия и чужд език бяха премахнати и се взеха предвид оценките от свидетелствата и дипломите за завършено средно образование. Промените в начина на кандидатстването, зам.министър Ваня Добрева обясни с намерението не да бъдат увеличавани квотите които не винаги биват реализирани, а да бъде увеличен броя на приетите студенти българи от чужбина, подкрепяйки твърдението си с факта, че миналата година са запълнени по-малко от половината от разписаните места. Комбинирайки системата за прием по квоти от определени страни, и системата за прием според постигнатите резултати от общия брой на кандидатствалите, Министерството на образованието се цели да привлече повече качествени студенти българи от чужбина.

Края на краищата се оказва, че този начин на кандидатстване действително е по-добър: всичките 41 допуснати до кандидат-студентските изпити от Босилеград бяха класирани и приети. От Цариброд от 21 допуснати и класирани бяха приети 16 кандидат-студенти което е най-високият досега постигнат резултат.

От гледна точка на българите в Сърбия, съществения въпрос е не начина по който ще бъдат приети в българските държавни висши училища, а начина по който кандидат-студентите ще се справят с тестовите по български език и литература и българска национална история. Така проблемът за приема в българските държавни висши училища почва да опира до най-големия проблем: изучаването на българския език и българската история в нашите основни и средни училища. С изключение на малкото ученици които имат лично влечение към български език и българска история и ги изучават извън училището, повечето от нашите абитуриенти обикновено излизат от средните училища със слаби познания по български език и в най-добрия случай, с изкривени познания по българска национална история. Които съвсем не са достатъчни за един начеващ студент в България. Прибавим ли към това и чалгаджийското домашно възпитание според което българите са там някакви татаро-монголоиди, фашисти и окупатори и че трябва да говориш на сръбски та цял свят да те разбере, картинката е пълна.

Едва ли директорите, учителите, преподавателите и родителите на учениците в основните и средните училища в Босилеград и Димитровград си задават въпроса за съдбата и бъдещето на своите ученици. Въпреки че харчат огромни суми държавни пари за образование, те

не могат добре да ги научат не само на български език и история но и на ред други ценности чието усвояване е въпрос на оцеляване в днешния все повече глобализиращ се свят. Опитвайки се да проектират себе си, собствените си остарели познания и възгледи научени и възприети на комунистическите университети, те все повече се разминават с учениците си и пропастта между тях става все по-дълбока, а вредата взаимна. Само един пример: лишавайки децата от възможност за обучение на майчин български език, все повече ученици отиват да учат в българските професионални гимназии, а босилеградската Гимназия, отстоявайки обучението на сръбски език, остава с все по-малко ученици и все повече се приближава до закриването си – съдба, която сполита всички които се откъснат от корените и от общността си. В този ред на мисли, борбата за университетските места не бива да се води само в София, но и на място: в Босилеградските и Царибродските училища за качествено и правилно национално и гражданско възпитание на майчин български език. Защото в бъдеще все повече от това ще зависи достъпността на университетските места в България за българите от чужбина. България няма интерес, и не бива да инвестира в обучението на ония които, въпреки че са от български произход, са надхвани с антибългарски идеологии и продължават да се отнасят с презрение към българския език и българската култура.

Ето защо кандидат-студентските кампании за прием на българи студенти в българските държавни училища трябва да бъдат дългосрочни и двупосочни: ако България иска да привлече повече българи студенти от чужбина, трябва да защитава правата и интересите им, да придобива доверието на всяка българска общност в чужбина и да ги подпомага за да могат всички българи да знаят езика и историята си. Всеки кандидат-студент от българска националност който иска да следва в България трябва добре да научи български език и да бъде подготвен да усвоява наука а не да отива в България за диплома, така както родителите му отиват в Илиянци за евтини дрешки. Тестът по български език и литература и по българска история всъщност е тест за българското национално самосъзнание и национално определение. Ония, които не са наясно с българския си произход и се колебаят да се изявят като българи, пак могат да кандидатстват в българските държавни висши училища с една „малка“ разлика – да си платят обучението по принципа: пито – платено.

Иван Николов

Що е македонизъм и има ли той почва днес на Балканския полуостров?

Никола Григоров

Историческата псевдо теория македонизма е най-гнусната античовешка, антихристиянска, сърбокоминтерновска хиляда процентова лъжа-помия, представляваща долнопробна смес от най-просташки извращения и фалшификации на българския език и българската история, сервирана с най-див сръбски варваризъм, комунистически идиотизъм и зверски изстъпления и представяща българите в Македония като етнически македонци. Тази идиотска лъжа е сътворена специално от българомразци сърбокоминтерновци и сталинисти като първи етап от опита за унищожаването чрез сърбизиране на всичко българско в Македония. Поради очевидния й идиотизъм, тази първобитна, богохулна и античовешка теория е наложена във Вардарска Македония с нечуван терор и полицейско насилие, намерили своето отражение в над 30 000 зверски убити мирни българи, в над 200 000 абсолютно невинни българи инквизиранни в славянскоправославните сърбокоминтерновски затвори, (само защото са казвали, че са българи) и в безкрайни кървани от нещастни българи емигранти. Няма човешко измерение преживените от българите в Македония адски мъки, изтезания, гаври и унижения придружени от реки горчиви сълзи и потоци невинна българска кръв.

Брой нямат престъпленията на сърбокоминтерновците във Вардарска Македония - хиляди унищожени български гробища, съборени български паметници, стотици поругани църкви и манастири (заедно с иконите в тях), милионите изгорени български книги. Неизброими са и фалшификациите на цялостното българско културно-историческо и археологическо наследство в Македония.

За голямо съжаление и днес тази гнусна, долнопробна сталинистка сърбокоминтерновска теория-помия се налага в концлагера Македония като държавна политика от една озверяла банда еничари сърбокомунисти, които стигат до краен идиотизъм и кретенизъм с елементарните си кръчмарски обособки на македонизма. Но още по-голямо съжаление предизвиква факта, че тази сто процентова лъжа се налага най-безцеремонно във вардарска Македония пред очите на представителите на всички религии, които уж проповядват мир и човеколюбие, пред очите на хиляди прочути учени, журналисти, политици, дипломати, човекозащитни организации от Европа

и целия свят. И всички те не се срамуват да контактуват, даже и да помагат много често на тези съвременни варвари – налагащи чрез див терор тази фалшива, варварска и сръбско угодна теория – македонизма.

А за най-голям позор на всички Велики сили, ЕС и славянската православна Русия сега от всички етноси в Македония само за българите там не важат никакви международни договори, закони и конвенции за защита на човешките права на малцинствата. И не само това. За капак на всички тези сърбокоминтерновски простотии, продължават и днес отчаяните опити този див варваризъм македонизма да се присади и в България чрез една долнопробна шайка човекоподобни отрепки, деградирани пияници, ренегати, отритнати от обществото идиоти и полуидиоти, подобрани такива, които и майка си ще продадат за шише ракия или друго дребно подаяние.

За наше най-голямо учудване и безкрайно разочарование, тази варварска антибългарска кретенска теория македонизма се поддържа в Съвета на Европа, освен от политиките на създателите й Сърбия и Русия, а и от неграмитните или подкупните по някакъв начин явно корумпираните европейски политици на Дания и Холандия. Интересно какво ли стимулира и обединява тези страни в уродливата им антибългарска омраза и историческа неграмотност?

С цел пресичане на варварските гаври с нашата скъпа Родина България, с нейната хилядолетна история и изключителна култура, с цел спиране на варварския терор над българите в концлагера Македония крайно е необходимо сега сите българи заедно дружно и най-безкомпромисно да се опълчим срещу днешните озверели поддръжници на македонизма, а също така и срещу шайката деградирани човекоподобни двуноги млекопитаещи отрепки, пропагандиращи тази идиотска фалшификация у нас. И пак сите българи заедно в името на Бога и на бъдещето на прекрасното ни отечество България следва докрай да се борим със зъби и нокти за окончателното изхвърляне на сърбокоминтерновския варваризъм и сталинизъм македонизма от настоящето и бъдещето на Вардарска Македония, от цялата Европа и всички страни по земята.

Отписаните нашенци в Косово

Здрав корен имат ислямизирани българи в региона. Активистите им отчаяно търсят контакт с институциите в София, а те надменно са им обърнали гръб

Век след експедициите на етнографите Васил Кънчов и Йордан Иванов реших да пътувам из района на Гора и Жупа в Косово и Кукъс, Албания, за да видя какво е станало с описаните в тези райони българи мюсюлмани, които говорят на български диалект. Днес хората от тази малка общност

търсят своята идентичност – едни се самоопределят като българи, други – като горани, трети – като бошняци, четвърти – като македонци мюсюлмани. Става дума за едни и същи хора, които помежду си се наричат “нашинци”, а езикът – “нашински”.

Това са наши сънародници, които пазят автентичните си традиции и стар български диалект от векове. Те са ислямизирани по време на Османската империя.

Колко и къде са

Горанските села в Косово са 18 – Брод, Бачка, Диканце, Кокаляне (на сръбски Кукаляне), Любовище, Радеша, Лещане, Драгаш, Вранище, Млике, Орчуша, Рапча (Горна и Доня), Кръстец (на сръбски Кръстац, Горни и Дони), Глобочица, Зли поток, Крушево, Рестелица. В Македония има 2 горански села – Урвич и Йеловяне. В Жупа и Подгор в Косово има също има нашенски села, от които най-големите са Доно Любене, Горно Любине, Небрегоце, Манастрица, Речане, Пляняне, Локвица, Драйчици, Мушниково, Горние, Бобошевици.

Областта Гора в Северна Албания се простира в падините на планините Шар, Кораб и Коритник на границата между Албания, Косово

и Македония и включва девет села с нашенци, смятани за потомци на богомили – Борйе, Църнелево, Кошарица, Очikle, Орешек, Оргоста, Шицейец, Пакица и Запод (общо около 15 000 души).

На 2 ноември 2007 в БАН бе представен “Горанско (нашенски) – албански речник” (Reçnik Goranski (nashinski) – Allbanski, Fjalor Gorançe (Nashke) – Shqik”, съставен от изследователя Назиф Докле. Речникът съдържа 1383 страници с 43 000 думи

и изрази на диалекта на девет села в североизточна Албания, който според Назиф Докле принадлежи към “крайните български говори в Северозападната Македония.

През 2003, 2004 и 2006, когато посетих Гора и Жупа в Косово, за да търся българите мюсюлмани, тези райони вече бяха анклавни, в които нашенци буквално се задушават. Само Шар планина е естествена бариера, която възпира косовските албанци да асимилират горанските села, които все още са етнически компактни. В Косово са останали по-малко от 10 000 горани, които не говорят албански език, подложени на асимилация от албанците, те мигрират от провинцията.

БЪЛГАРИТЕ В ЖУПА

Ако пътуваме от България до Жупа, най-краткият път е през Скопие и Качаник, през сръбските анклавни Щръпце и Брезовица, който е високопланински ски център. В село Дони Любине живеят около 392 до-

макинства с около 2200 души, през последните години в чужбина са мигрирали 93 семейства. Макар и високо в планината, селото има канализация за отичане на водата. Улиците не са асфалтирани, но е положена настилка от камъни. Личи си, че тук живеят най-добрите строители в Косово.

Нашенци от Дони Любине празнуват както мюсюлмански, така и християнски празници. Джурджовден, както тук наричат Гергьовден, е най-големият празник. Празнуват се два байряма, Ариффе, Кръстовден (6 септември), Богородица (28 август), Илинден (2 август), Митра (Димитровден), началото на зимата, Петковден. Коледа (Божик, 7 януари). Мъжете пият ракия и вино. Едно време старите хора са произвеждали ракия и вино. Сега си купуват сливовица.

Женската носия е носител на идентичност.

Нашенки личат отдалече с пъстрите шалвари и елечета. Носиите се шият, тъкат и везат на ръка. Омъжените носят кърпа на главата с малка капа със сърма и със сребърни дукати, наречена “перишан”. Девойките носят бял, а омъжените – червен колан, който е като пояс и се нарича “бошча, за да се вижда отдалече коя е свободна и коя – обвързана.

В селото сякаш времето е спряло преди 100 години. Учителят Джавит Реджепи разказва, че в селото има училище, в което се учи на босански език до 9 отделение. “През 2000 г. избрахме да учим на босански, за да останем тук, преди това учехме на сръбски. Вкъщи си говорим на нашенски, който не учим никъде”.

На 23 юни 2004 г. администрацията на ООН ЮНМИК е регистрирала неправителствена организация “Български мухамедани” със седалище Д. Любиние, Призрен. Организацията е основана от 11 души от селото. Целите ѝ са “да обедини българите от Косово с цел да поддържат, развиват и представят културата и традициите на българската общност в

Косово, да работят за задълбочаване на връзките за интелектуално обединение на българите на Балканите, образование за представяне на толерантност, демокрация, човешки и малцинствени права, да поддържа и окуражава литературното творчество, да запознава членовете и техните фамилии с древната българска история и култура”.

Всички жители на Донию Любине са мюсюлмани, в селото има джамия и три тюрбета (надгробни паметници, характерни за ислямските суфите) На Петровден нашенци от Донию Любине ходят да празнуват при тюрбето в Лес.

Джавит смята, че нашенци са дошли тук през 3 – 4 век: *“Ние сме се заселили отпреди албанците и сърбите да се заселят в Косово. Албанците не искат да признаят, че сме по-стари от тях, но това е факт.”*

Според Фикрет Карадолами има богомилски знак до т. нар. “българска чешма” край местност “Дупница” над селото. Когато отидох на място, излезе, че става дума за бивша българска застава. Там е минавала демаркационната линия, докато през Първата световна война Жупа е част от българска Македония.

Нашенци от Жупа са имали връзки с България след балканските войни, до Първата световна война, много нашенци са работили във Видин, София, Плевен, Пловдив, Варна.

БЪЛГАРИТЕ В ГОРА

“Ако идете сви /а видим сте тръналияе/ Кой че зборне йезик наш /Дукат изтенчен/ От бабовци зачуван /Во године много потешке”

(из стихотворението

“Азил” на Садик Идризи – Алябак, “от стихосбирката “Лоше ишарети”, издадена на нашенски и на босански)

Най-бързо се пътува до Косовска Гора по маршрута София – Скопие – Косово. Когато запитвах шофьора на автобуса – косовски албанец, откъде минава за Призрен, той ми отвърна простичко: “През Албания”. Всъщност автобусът минава през Феризай,

Шиме, Сува река – все територии в Косово, прочистени от сърби, в които живеят само албанци. От Призрен има маршрутки до Драгаш, откъдето е достъпна цяла косовска Гора. Живях седмица през лятото на 2006 в село Брод в Шар планина, изучавайки бита, традициите и идентичността на хората в Гора. Имах щастието да бъда гостенка на горански сватби, които се празнуват поне 3 дни и 3 нощи според старите традиции със зурни и тъпани и приличат много на традиционните сватби на българите мюсюлмани. Невястата е забулена, гледа надолу, в огледало. Нарича се “шарена невеста”, по лицето ѝ се лепят брокати, има и капа със златни дукати. В последния ден на сватбата свежърът отива да вземе булката и я води забулена на кон с дантелен чадър, четири коня носят постелята (чеиза). Вечерта сватбарите отиват в къщата на младоженеца с тупани и хоро, но първо не пускат да младоженеца и роднините му в къщата, където булката и роднините ѝ са се барикадирани. Започва ритуалът на откупуването, който трае с часове – тупаните бият, младоженецът и неговите роднини играят хоро и откупват всеки метър от пространството към къщата на невястата с дарове, пари и алкохол. На сутринта се пие блага ракия.

Песните в Гора са носталгични. В тях се пее на български диалект за любов, за сева “Мерак ти имам”, “Тия лични очи”, “Алтъно”, за хубостта на Шар планина – “Горо, бре майко”, “Шар планино, висока планино”, “Ей, бре Горо, мила сестро”, за гурбетчиите – “Ей, Горо, празни села”, “Туджина йе много тешка”. Най-големият празник и тук е Джурджевден. Горанските села изобилстват с славянска топонимия.

ТЪРСЕНЕ НА ИДЕНТИЧНОСТ

Една вечер в едно от кафенетата в Брод Аце май си беше пийнал повече бира и каза на бай Исмаил Бойда: “Македонски, сръбски, косовски УНМИК паспорти - нищо не струват! Да ги вземеш тук и да им драснеш една клечка кибрит.” Бай Исмаил се разгневи, защото е председател на Съюза на македонците с ислямска религия и смята, че хората в Гора са ислямизирани македонци. Аце заяви, че срещу 100 евро сам ще си подпали македонския паспорт. Стана голяма кавга и Бойда заплаши Аце, че ще го спрат на границата с Македония и ще се погри-

жи Аце да има проблеми в Македония. Бай Исмаил повтаряше на висок глас, че местните хора подават документи за българско гражданство, за да получат паспорт, с който свободно да пътуват и работят в Западна Европа. Според него няма горани, а мюсюлмани. Започна кавга между присъстващите – нашенци-бошняци срещу нашенци-македонци, нашенци-македонци срещу нашенци-българи! И като капак, бай Исмаил се обръща към мен: “Вие, българите, сте македонци”. В този момент един от присъстващите отряза Исмаил, като му каза, че е “златен папагал”. Мъжете в кафенето по едно време се сетиха за мен. “Ние тук всички сме роднини, исти сме.”

През декември 2005 е създадена още една неправителствена организация на нашенци “Младежки съюз Гора”. Авния Бахтияри, председател на сдружението, апелира към София да дава българско гражданство на самоопределящите се като българи хора от Гора: “Нашите хора са ценни, имотни, работливи. Ако получат документи в София, гражданство и паспорти, всички ще инвестират парите си в България. Ние ще дойдем с парите си в България, ще инвестираме в кафенета, търговия, сладкарници. От друга страна, България би имала български граждани в Косово. Ако на хората не им се помогне да получат побързо българско гражданство, всичко ще е напразно, лук и вода”, обяснява емоционално Авния.

КАК ШАР ПЛАНИНА СТАНА АЛБАНСКИТЕ АЛПИ

Покойният Рустем Ибиши беше лидер на ГИГ (Гражданска инициатива Гора), депутат в парламента на Прищина по квотата за малцинствата. Намерих го през 2006 в родното му село Млике, бе от малкото места в Гора, където мъжете открито се черпеха с вино. “Ние пием явно, те – тайно”, шегува се Рустем и ми показва богата колекция от вина. “Имаме българско вино, ама българи не сме”, казва един от приятелите му. “А какви сте”, питам аз. “Ние сме отделни, специфични, отличаваме се от всички останали славянски общности, имаме свои специфични обичаи, език. По-между си се наричаме горани”, с благ глас обяснява Рустем. “Има 51 бомбени нападения в Гора, напоследък не нападат, защото искат да се покажат пред международната общност, че изпълняват стандартите”, ми обясни

той. Рустем не беше оптимист: "Ние сме най-обезправената общност в Косово".

През октомври 2006 бомбите в Гора вече станаха 52, когато имаше взрив пред къщата на Зекир Зурапи в село Горна Рапча. Наскоро разбрахме, че албанците прекръстиха Шар планина на... албанските Алпи?! И това на интернет-страницата на косовското министерство на търговията. Какво толкова, след като на издадените след 1999 карти на албански език Косово поле вече е Фуш Косова.

ГЛАС В ПУСТИНЯ

Лидерът на "Гражданска инициатива Гора" Рустем Ибиши търсеше контакти с български депутати, които да защитят интересите на гораните в Косово, искаше парламентът в София да приеме декларация за защита на гораните в Косово. Беше идвал в София, разговарял с чиновници от МОН и те му обещаха специална квота за 3 – 4 студенти от Гора. Рустем живо се интересуваше студенти горани да учат в България, но чиновниците от МОН не направиха нищо, за да бъде усвоена квотата от 5 стипендии за българи от Гора. След януари 2007 стана още по-лошо, защото бяха въведени визи за България.

Рустем наивно смяташе, че Сърбия ще се върне в Косово. Тръгнах си от Млика и го оставих на илюзиите му. Почина през май миналата година.

Единствените държави, които помагат на нашенци да оцеляват в Косово са Сърбия и Македония. Повечето горани от Брод живеят в съседна Македония, македонски паспорти. От село Брод в Скопие има около 600 горански семейства, които държат главно бюрокчийниците, сладкарни-

ците и кебапчийниците. Гораните са традиционни сладкари, смятани са за бозаджиите на Балканите. На конференция през януари 2006 в Скопие бе поискано Република Македония да организира преподаване на македонски език в Гора, както и въвеждане на македонския за административна употреба в Косово. От няколко години в Жупа и някои части на Гора развиват дейност и новокомпонирани "бошняци", които настояват да се изучава босански, а не сръбски език. В парламента в Прищина има депутати бошняци коалиция коалиция "Вакат", които са в парламентарната група "7+" заедно с партията на турците. Политиците в Гора и Жупа, Косово, дори не могат да излязат с общи искания в този важен момент, когато се решава статута на провинцията и най-веро-

щото те бягат именно от албанците. В подготвения документ за държавна политика към българите в чужбина, оповестена през декември 2007, бе изразено мнението, че не е редно България да либерализира прекомерно издаването на български документи за самоличност "от съображения за национална сигурност". С размахване на плашилото за "национална сигурност" всъщност се подхранва "черния пазар" на визи и паспорти. Говори се, че залогът е много голям...

Българите в Косово са напълно забравени от политиците в София. През цялото време на политическата си кариера Соломон Паси лобира с пълна сила за независимо Косово, зачерквайки от приоритетите на българската външна политика съдбата на българите в Косово. През 2003

ятно великите сили ще дадат зелена светлина на независимо Косово. Това ужасява нашенци в Косово, защото те са твърде малко на брой.

“ЧЕРНИЯТ ПАЗАР” ЗА ВИЗИ И ПАСПОРТИ РАБОТИ

Институциите, от които зависи даването на българско гражданство за етническите българи, най-вече МВР, задържат документите на българите от Косово и Албания понякога с години. Това можело да са албанци, твърдят висши функционери. Такъв довод обиждат нашенци от Гора, за-

като външен министър той посети Прищина, за да договори признаването на УНМИК-паспортите на граничните пунктове на България. Паси не си направи труда да се срещне с представители на българските организации в Косово и те останаха много разочаровани. В този момент за него приоритетът беше албанците от

Косово да не си вадят сръбски паспорти, с които спокойно могат да пътуват в България. Сегашният външен министър Ивайло Калфин беше първият външен министър на България, който посети Прищина и намери време да се срещне с българите от Косово. За съжаление от София не последва сериозна подкрепа за българите в Косово. Никой български политик в парламента – с малки изключения – не проявява интерес към българите в Косово. Нашенци в Косово се страхуват за бъдещето си, защото осъзнават, че демографски са твърде малки и не представляват фактор, с който да се съобразяват великите сили.

Таня Мангалакова

Вържи попа, да е мирен кмета!

Житие и страдания грешного отца Йоана.

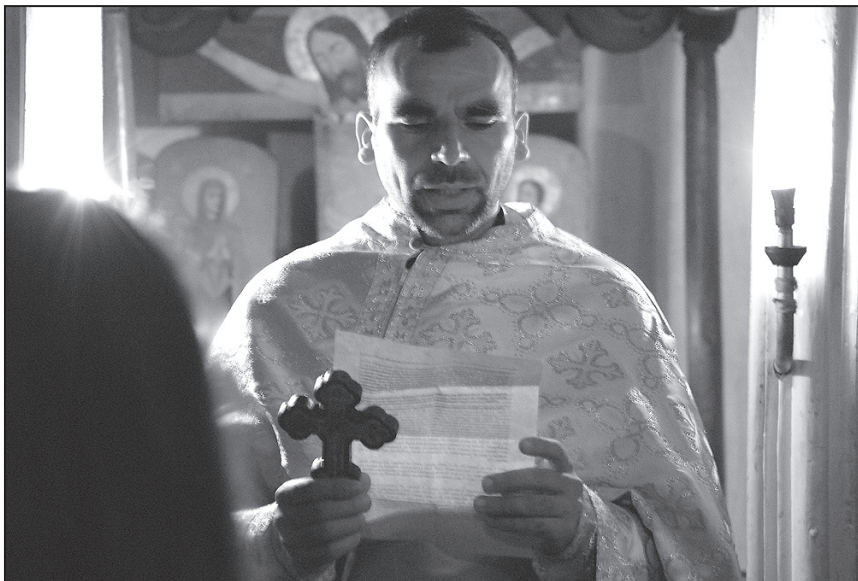
Сръбската православна църква винаги е била една от основните опори на сръбската държавност, такава, каквата са си я представяли творците на сръбската национална доктрина. Със силното си влияние върху душите на хората, по всяко време проповядвайки подчинение и покорство на властта изпратена от Бога, тя винаги е била верен служител не само на велико-сръбската националистическа идеология в началото на 20 век, но което е още по-абсурдно, и на комунистическата, която по начало, счита религията за „опиат на народите“.

Известна е ролята която сръбските свещеници са изиграли в проповядването на „македонизма“ в Македония. Броят, духовността и нагласите на българското население в Западните покрайнини не оставя място за съмнение и за ролята която сръбските свещеници са изиграли в Босилеградско и Цариградско.

Именно заради това, когато след разпадането на Югославия в началото на деветдесетте години на миналия век отново бе поставен въпроса за положението и правата на българското малцинство, на богослужението на майчин български език бе отделено особено внимание. Пред фактите и боговете мълчат. Замълчаха и сръбските църковни власти. Но бързо си направиха и отвод: вярно е, че в българските църкви се служи на сръбски език, но това, Боже опази, не е нарочно, а поради това, че няма свещеници българи които да могат да служат на майчин български език. Защо пък нямаше свещеници които да служат на български, въпреки че имаше свещеници които служеха на румънски, унгарски, германски и пр., сръбските власти никога не дадоха отговор. Разбираемо е, ако бяха дали отговор, трябваше да поемат част от отговорността за асимилацията на десетки хиляди българи изчезнали завинаги не само от родните си огнища но и от

съзнанието на родители и близки.

Приблизително по това време, две цариградски момчета отидоха да учат за свещеници в Софийската духовна семинария. След като завършиха образованието си, не успяха да се върнат в Цариград, защото Сръбската православна църква се отнесе с подозрение към тях и не им разреши да служат.

В Босилеград, нещата бяха още по-зле. Комунистическата идеология бе успяла да принуди свещеническото звание дотам, че вече никой не искаше да учи за свещеник. Едва след откриването на КИЦ-а, едно двайсетгодишно момче Занко Станойков от босилеградското село Горно Тлъмино прояви интерес да учи в Софийската духовна семинария. Превалил годините, при това сирак от многодетно семейство, той все пак стана йеромонах с духовното име отец Йоан и за първи път след 1945г. в босилеградските църкви почна да служи на майчин български език. Тежката му задача стана още по-тежка в размирното време когато и последната югославска държава се разпадна, а в Босилеград вилнеяха активистите на сръбските националистически партии, които неведнъж му дадоха да разбере, че Босилеград е „сръбска земя“ и му сочеха пътя към България.

Въпреки това, отец Йоан пое кръста и прояви усърдие в службата на майчин български език. Почна и да пише във вестниците на български език на религиозни теми. Под негово ръководство бе възстановена църквата „Св. Петка“ в село Рибарци и традиционният селски събор. Възстанови и старата българска традиция за

„къпането“ на Богоявленския кръст в реката. Нуждите на църковното дело в Босилеградско са големи, а възможностите – малки. Повечето Босилеградски църкви са в окаяно състояние, малобройните миряни не винаги могат и не винаги са готови да подкрепят идеите на Отец Йоан. Неговата мечта е да построи църква на българския светец „Св. Иван Рилски“ – покровител на българите. В един момент Отец Йоан като че ли успява да спечели доверието на владиката Вранянский Пахомий и той го назначава за старейшина над Босилеградските църкви. Владиката му дава благослов, но не вярва че младия свещеник ще успее да построи църквата. При това, владиката постоянно му подмята сърбизираното „Св. Йован Рилски“

вместо българското „Св. Иван Рилски“. Както се стреми да промени и духовното му име от „Отец Йоан“ в „Отац Йован“.

След идването си на власт, Владимир Захариев се стреми да го придобие и в един момент като че ли успява – младият свещеник също има нужда от съюзници. Даже за известно време, попада под негово влияние и дори му изпълнява поръчки. Това ще му струва доверието и авторитета сред политическите опоненти на кмета. Много скоро, Отец Йоан ще осъзнае грешката си и ще направи втора – ще избличи кмета в медиите и ще си навлече неговата и на неговите съпартийци омраза. Тази му временна намеса в политиката скъпо ще струва не само него, но и делото което е започнал. Вранянский владика не проявява готовност да му помага, но Отец Йоан успява да се снабди с проект и 10 000 евро които му отпуска Дирекция „Вероизповедания“ към Министерски съвет на Република България. Година преди това, същата дирекция и Светия синод на Българската православна църква дариха 5 000 евро за поправка на църквата „Св. Спас“ в село Долна Любата. Кмета Владимир Захариев го натиска да разпише търг за строеж на църквата в село Паралово, но Отец

Йоан си прави сметката, и решава да не му се подчини. Изпаднал в немилостта на кмета, Отец Йоан почва сам да строи черквата, но парите бързо свършват. Община Босилеград и Вранянската епархия не се отзовават на молбите му за помощ. Той отново се обръща към Дирекция „Вероизповедания“ и тя отново се отзовава с дарение от 5 000 евро – може би парите ще стигнат черквата да се покрие, но и това не е достатъчно за нейното доизграждане.

По същото време е започнала акция за поправка и на черквата в с. Горна Любата. Парите, както и винаги са малко. Разбрало, че България подпомага поправки на черквите в Босилеградско, църковното настоятелство в Горна Любата с нечие ходатайство отива в София. Има решение на Светия Синод на БПЦ за помощ. Има нареждане за трансграничен превод на 5 000 евро в „Комерциална банка“ на личната сметка на лицето Владимир Стойнев от Горна Любата. Има извод на „UNIKREDIT BANK“ че на 25 февруари 2008 година са преведени 5 000 евро на сметката на Владимир Стойнев при „Комерциална банка“. Владимир Стойнев отрича парите да са постъпили на негова сметка. В същото време, в Горна Любата някой упорито разпространява слухове, че парите предназначени за черквата в с. Горна Любата, били пренасочени за черквата в с. Паралово и горнолюбатани искат сметка от Отец Йоан! Лично засегнат, и за да се оправдае пред тях той се снабдява с документите за превода на парите и им ги представя.

Седмица след това Владиката Вранянски Пахомий сменява Отец Йоан от длъжността старейшина на Босилеградските черкви, сменява състава на Църковното настоятелство в Босилеград и довежда трима нови свещеници сърби в Босилеград!

Първата реакция идва от Демократичния съюз на българите който издава официално съобщение до медиите разпространено на сръбски и български език. Първите отзиви, естествено, пак идват от България.

На какъв фон обаче се развива всичко това?

Дори и да допуснем, че Отец Йоан е допуснал грешки и не се е справил с длъжността старейшина на Босилеградските черкви,

защо владиката Пахомий не мотивира публично решението си? Избягвайки да даде обяснение, остава съмнението, че Отец Йоан е сменен не поради некадърност, а поради това че: а) служи на български език; б) строи черква с български пари на Св. Иван Рилски покровител на българите; в) разкрива че е „изчезнало“ дарение от 5 000 евро за черквата в с. Горна Любата; г) позволява си да противоречи на кмета Владимир Захариев.

Какви са последствията от сменяването на Отец Йоан?

С идването на сръбските свещеници българският език в босилеградските черкви значително ще бъде изтласкан. Едва ли и новият църковен старейшина ще се постарее да довърши делото на отец Йоан – черквата на „Св. Иван Рилски“ в село Паралово. Едва ли и България ще продължи да подпомага както досега поправките на босилеградските черкви. Трудно може да се оспори впечатлението, че сменяването на отец Йоан е без политически умисъл. Вредите тепърва ще се установяват: политическият и особено „етническият“ оттенък на черквата; съмненията за далавери; недоверието към новите свещеници сърби които идват в Босилеград назначени по волята на владиката; обременяването на сестринските отношения между СПЦ и БПЦ и не на последно място обременяване на политическите отношения.

Най-тревожното от всичко обаче е че тнр. „институции на българското национално малцинство“, каквито са Националният съвет, община Босилеград и редица „национални партии“ и граждански сдружения чиято задача е да „тчат и развиват националната идентичност на българското малцинство“ продължават да си мълчат. Те или не намират нищо нередно във всичко това, или просто нещо не е наред с определеното им „български“.

Иван Николов

Съобщение за медиите

Главния съвет на Демократичния съюз на българите изразява съжаление и загриженост от постъпката на владиката на Вранянската епархия Пахомий който изненадващо за гражданиите на Босилеград, под засега неизвестни обстоятелства, смени свещеник отец Йоан - Занко Станойков от длъжността настоятел над босилеградските черкви, доведе двама свещеници сърби и смени част от членовете на Църковния съвет в Босилеград.

Имайки предвид, че отец Йоан е единствения свещеник който за пръв път от 1945 година служи на български език сред българското малцинство, Демократичния съюз на българите настоява владиката Пахомий да даде обяснение за сменяването на отец Йоан и за довеждането на двама свещеници сърби Бобан Илич и Синиша Бошковиц. В противен случай Демократичния съюз на българите ще счита, че сменяването на отец Йоан е натиск срещу него да се откаже от богослужението на български език.

Като политическа партия която винаги е защитавала правата и интересите на българското малцинство, Демократичния съюз на българите призовава владиката Вранянски Пахомий публично да мотивира решението си, а гражданите на Босилеград да се солидаризират с отец Йоан. Сменяването на единствения български свещеник в Сърбия излишно повдига етническото напрежение и не работи за разбирателството и приятелството между двата православни народа и двете православни църкви.

**Председател на ГС на ДСБ
Драголюб Иванчов**

Отговор на Владиката Пахомий

Отговор на Канцеларията на Епархийския управителен съвет на Вранянската православна епархия

по повод съобщението за медиите на Главния съвет на Демократичния съюз на българите, публикуван в списанието на българското национално малцинство в Сърбия "Братство".

Съгласно Закона за публично информирание, молим Ви да публикувате нашия отговор, без съкращения на текста, по повод Съобщението за медиите на главния съвет на Демократичния съюз на българите, публикувано във Вашето списание от 04. 07. 2008 година на 3 страница.

Не е спорно Демократичния съюз на българите като политическа партия, да изнася свои становища в обществеността, когато става въпрос за политически теми. Обаче не е добре когато политическите партии изнасят становища по повод чисто църковни въпроси, без предварително да получат обяснение или информация от съответните църковни органи, защото така в обществеността, под изговора за грижа, в конкретен случай, "защита правата и интересите на българското национално малцинство", от чисто вътрешноцърковен въпрос се опитват да направят политически проблем или случай. Съвсем основателно се съмняваме в добронамереността на потписниците на съобщението за медиите на ГС на ДСБ, защото изобщо не са се обърнали към нито една надлежна институция на Сръбската православна църква – Епархия вранянска, която съгласно каноните на Православната църква, води и организира църковния живот на територията на община Босилеград.

Не е точно че йеромонах Йоан (Станойков) е сменен от длъжността старейшина на черквата в Босилеград защото своите богослужения е вършил на български език. Напротив, от идването на Негово Преосвещенство Епископ вранянски Господин Пайомий на престола на богоспасената Епархия вранянска от 1992 година до днес, от всички свещеници които са служили и които служат на терито-

рията на община Босилеград се иска своите богослужения (Свети Литургии), утринните и вечерни служби, кръщенки, венчавки, опела, парастоси и друго) да провеждат преди всичко на черковнославянски език като общ извор на всички словенски народи, но и на български и сръбски език което е според учението на Господа наш Исус Христос който няма да ни пита на кой език сме се молили, но как и на кой Бог сме се молили. Значи, йеромонах Йоан не е сменен от длъжността ста-

рейшина на черквата в Босилеград защото своите богослужения е вършил на български език, а затова че не е редовно изпълнявал длъжността си и не е служил Светите Литургии и като старейшина на църквата не е правилно участвал в работата на Църковния съвет на Църковна община Босилеград. Йеромонах Йоан си остава енорийски свещеник в Босилеград и може и понататък при богослужението да изпълнява всички служби на черковнославянски, български и сръбски език.

На територията на община Босилеград, съществуват три епархии които досега обслужваха двама свещеници: йеромонах Йован (Станойков) и йерей Михаил Станчев. И двамата свещеници са по произход от община Босилеград и са учили средно Бо-

гословско училище на Българската православна църква в София. Настояванията на Епископ Пахомий от самото идване във Вранянската епархия бяха да обезпечи свещеници които да бъдат от босилеградския край и които да вършат богослужението на черковнославянски и на български език. С особена радост Епископ Пахомий ръкоположи посочените двама свещеници и ги назначи на енорийски длъжности в Босилеград.

Обаче, в конкретния случай, йерей Михаил Станчев, отиде на четиримесечна военна служба в Зайчар, а йерей Симиша Бошкович и йерей Бобан Илич бяха поставени временно да обслужват двете опразнени енории заедно с йеромонах Йован (Станойков). Посочените двама свещеници преди бяха енорийски свещеници в Босилеград и върху тяхната работа нямаше никакви забележки от страна на вярващите в Босилеград, което за съжаление не може да се каже за отец Михаил и отец Йоан. Поради това надлежните органи на Вранянската епархия правят проверка на материално финансовите действия на Църковна община Босилеград и за резултатите от тази проверка обществеността ще бъде запозната на време.

Що се отнася до смяната на Църковния съвет на Църковната община Босилеград, това също е част от редовните дейности и вътрешните правомощия на надлежните органи на Вранянската епархия, а до смяната се стигна затова защото надлежните органи на Вранянската епархия прецениха, че работата на Църковния съвет на Църковната община Босилеград би могъл да бъде и по-добър, но и поради обстоятелството че досегашния председател г-н Перица Пенев си подаде оставка от длъжността си. Съгласно Устава на СПЦ, бе назначен временен орган, тнр. временно поверенство на Църковна община Босилеград, което трябва в определен времеви период и най-много за шест месеца да подготви и предложи (заедно с енорийските свещеници) предложение за новите членове на Църковния съвет на Цър-

ковна община Босилеград които след назначаването ще изпълняват тази длъжност до края на мандатния период, тоест до 31 декември 2012 година.

На края още нещо във връзка с усилията за създаване на добри отношения между Сръбската православна църква и Българската православна църква на територията на община Босилеград. По инициатива на Епископ Пахомий в началото на 1993 година бяха създадени преки и близки отношения между Сръбската православна църква – Вранянска епархия и Българската православна църква, които резултираха с посещения и общи богослужения на Архиепископите на Българската православна църква във Врания, Сурдулица и Босилеград, както и с участие в общи богослужения на

Епископ Пахомий в София, Велики Преслав, Варна и посещения на повече Епархии на Българската православна църква през изминалия период. Върхът на това добро сътрудничество беше съвместно посещение на Патриарха български Господин Максим в Босилеград през октомври 1995. По този случай Негова светост Патриарх български господин

Максим изрази голямо удоволствие и благодарност на Патриарха сръбски Господин Павле и на Епископа Вранянски Господин Пахомий като към надлежен Епархийски Архидякон, за възможността да посети община Босилеград където в черквата Рождество на Пресвета Богородица му бе подготвена доксология и където с голяма радост се обърна към вярващите на българското национално малцинство. От този момент отношенията между Сръбската православна църква и Българската православна църква вървят по възходяща линия и те от ден на ден са все по-добри и по-добри.

Не би било добре да ги нарушава която и да е политическа партия, па бил това и Демократичния съюз на българите, който още веднъж молим да се занимава с политика и да остави Църквата на мира защото както Господ казва че за него няма нито Евреин, нито Грък, па аналогично на това нито

Българин нито Сърбин, а Той ще ни пита не към кой народ принадлежим, а какви дела сме правили и да ли сме изпълнявали Закона Божи. Черквата Христова е част от Царството Небесно на земята, а политическите партии не са такива и съгласно с това молим да се държи и Демократичния съюз на българите. Черквата обединява народите, а политическите партии ги разделят дори и в рамките на един народ. На всички членове на тази партия, както и на останалите политически партии, вратите на всички черкви са отворени, но не като на политици, а като на вярващи. Но за да бъдат вярващи, нека да припомним, преди всичко е необходимо да бъдат кръстени, след това редовно да ходят на черква, да постят, да се изповядат, да се при-

защото в църквата няма хора”. Нека тези думи на видния йерарх на Българската православна църква бъдат предупреждение за всички ония които мислят добро на Църквата Христова.

Както показаха “грижа” за смяната на йеромонах Йован и Църковния съвет на Църковната община Босилеград, щеше да бъде много по-добре ако членовете на Демократичния съюз на българите в Босилеград бяха показали истинската си грижа за състоянието на черквите и манастирите на територията на община Босилеград които възстановяваме през последните петнайсетина години заедно с държавата Сърбия (Министерство на вярата и Министерство на културата) почвайки от черквата в Рибарци, черквата Рождество на Пресвета Бо-

городица в Босилеград, манастира свети пророк Илия в Брестница, та до напълно възстановената черква Възнесение Господне в Райчиловци, но и за останалите черкви на територията на община Босилеград, където те с нищо не дадоха принос за възстановяването на тези обекти. Не е спорно спомоществатели за възстановяване на тези и изграждане на нови

черкви да бъдат лица и институции от България, Македония и други части на християнския свят, но това трябва да се прави по ред и система, което значи само през легалните органи на Вранянската епархия и Църковния съвет на община Босилеград, а не по частни канали, и затова основателно се съмняваме, че част от парите предназначени за възстановяване и изграждане на черквите ще бъдат използвани за някои други цели.

Доколкото и след този наш отговор има нещо неясно с оглед на работата на черквата на територията на община Босилеград, ние сме готови винаги да организираме всякакъв вид комуникация с обществеността на Босилеград (медии, кръгли маси и трибуни), за да разясним всички въпроси свързани с живота и работата на Църквата както е било в изтеклите 2000 години и така ще бъде до второто пришествие на Господа наш Исус Христос.

черквите да бъдат лица и институции от България, Македония и други части на християнския свят, но това трябва да се прави по ред и система, което значи само през легалните органи на Вранянската епархия и Църковния съвет на община Босилеград, а не по частни канали, и затова основателно се съмняваме, че част от парите предназначени за възстановяване и изграждане на черквите ще бъдат използвани за някои други цели.

Доколкото и след този наш отговор има нещо неясно с оглед на работата на черквата на територията на община Босилеград, ние сме готови винаги да организираме всякакъв вид комуникация с обществеността на Босилеград (медии, кръгли маси и трибуни), за да разясним всички въпроси свързани с живота и работата на Църквата както е било в изтеклите 2000 години и така ще бъде до второто пришествие на Господа наш Исус Христос.

Отговор на Демократичния съюз на българите

По повод отговора на Канцеларията на управителния съвет на Вранянската православна епархия на съобщението за медиите на Главния съвет на Демократичния съюз на българите, Главния съвет на Демократичния съюз на българите счита, че Канцеларията не е отговорила аргументирано на въпроса защо бе сменен йеромонах Йоан от длъжността старейшина на черквата в Босилеград. От отговора се вижда, че Канцеларията се опитва допълнително да прехвърли вината върху йеромонах Йоан, за това че "... не е редовно изпълнявал длъжността, не е редовно служил Светите Литургии, а като старейшина на черквата не е правилно участвал в работата на Църковния съвет на Църковната община Босилеград" и че "...соответните органи на Вранянската епархия правят проверка на материално-финансовата дейност на Църковната община Босилеград".

За Демократичния съюз на българите такова обяснение би било приемливо в случай, че йеромонах Йоан (или както Канцеларията на "черковнославянски" го нарича Йован), е сменен след установена "материално-финансова" вина, установено "нередовно", "ненавременен" и "неправилно" служене, а не преди предстоящата "... проверка на материално-финансовите действия на Църковна община Босилеград", както и ако на мястото на отец Йоан бе поставен свещеник българин който не само знае да служи на майчин български език, но и да зачита нашите местни обичаи и обреди а не да ни учи на сръбските обичаи и обреди което спокойно може да се каже за свещениците от Сърбия и Република Сърбска.

Канцеларията на управителния съвет на Вранянската православна епархия твърди че: "...не е добре когато политическите партии изнасят становища в публичното пространство по църковни въпроси". Главния съвет на Демократичния съюз на българите пък счита, че не е добре и когато църквата се занимава с политически въпроси защото правото на богослужение на майчин език и изпълняването на обредите по местни български обичаи между другото е и граждански и политически въпрос. За съжаление, Сръбската православна черква в миналото и днес е все още един от изключително важните и ефикасни инструменти на политиката на национална асимилация която се вѐди към българското национално малцинство и благодарение на тази

политика броят на българите в Сърбия от 1962 до 2002 година спадна от 64 000 на 20 500! Ние можем да разберем това, че Църквата в миналото е била служител на тази политика. Още повече, готови сме по християнски да ѝ простим за всичкото зло което ни е направила, но наистина е крайно време и Сръбската православна църква да се разграничи от тази политика и да ограничи действията си на онази роля която единствено ѝ принадлежи по черковните и туземните закони. Ако СПЦ ни признава като братски и християнски народ сроден по вяра, кръв и език, ако оценява ролята която Българската държава от цар Борис I насам е изиграла за развитието на християнството на тези простори и ако уважава делото на светите братя Кирил и Методий които в Рим защитиха правото на народите да проповядват християнството на старобългарски, или както това Канцеларията казва на "черковнославянски" език (???) – крайно време е да се откаже от тази и такава политика. В стремежа си да ни възпита в духа на сръбската култура и сръбския език, сръбските свещеници постигнаха това което Византия и Турция не можаха да постигнат – отвърнаха ни от нашето национално българско съществуване, но за съжаление, ни отвърнаха и от християнството. С това нанесоха непоправима вреда не само на българското малцинство, но и на целия сръбски народ който днес съгласно Христовото учение търпи и страда за всичко онова което сръбската държава е правила на другите народи в началото на двадесети век. Канцеларията на управителния съвет на Вранянската православна епархия трябва ясно да се определи и по този въпрос и да си поговори и с представителите на Българската православна църква за да могат отношенията между двете църкви да бъдат поставени върху чисти и честни основи а не върху сегашното лицемерие. Жертвите на това лицемерие са българския и сръбския народ, но най-голяма жертва сме именно ние, принадлежащите към българското национално малцинство които загубихме не само държавата и отечеството си, но и вярата си в нашия Господ Исус Христос. Искрено се надяваме и вярваме, че при следващата среща на черковните великодостоинници на Сръбската и Българската православни църкви и за това ще стане дума. Едвам когато си признаем греховете които сме направили и когато си простим едни на други, отношенията между двете пра-

вославни църкви и отношенията между българския и сръбския народ и на държавите ще тръгнат по "възходяща линия" и ще почиват върху истински братски и християнски ценности.

Също така се надяваме и вярваме, че при предстоящата "проверка на материално-финансовите действия на Църковната община Босилеград" ще бъдат правилно установени не само евентуалните злоупотреби на отец Йоан, но и действията на сръбските свещеници които идваха в Босилеград на "печалба" с пътни чанти и си отиваха с пълни камиони и никой никога не им е поискал полагане на сметки. Надяваме се, че обективно и безпристрастно ще бъде установено цялостното състояние на черковното имущество, материалното състояние на Църковната община Босилеград, къде и как изчезнаха някоя хуманитарни пратки, къде и как изчезнаха изключително ценни икони и книги, кой оскверни църковните фрески, кой разруши гробовете на българските свещеници, офицери и войници в черковните дворове и кой ограби черковните съкровища. Надяваме се също така, че ще бъде взето предвид не само "неправилното" служене на Светите Литургии, но и импровизирането на християнските обреди които се служат по домовете а не там където им е мястото – в църквите.

Може би до истината щеше да се стигне много по-лесно ако Канцеларията на управителния съвет на Вранянската православна епархия не беше назначавала по свое усмотрение членовете на Църковния управителен съвет на Църковната община в Босилеград, а да остави това на ония, на които това право действително принадлежи – на вярващите граждани на община Босилеград. За съжаление, там няма и никога не имало членове на Главния съвет на Демократичния съюз на българите, но затова пък има достатъчно представители на полицията, властта и сръбските политически партии.

С оглед на това, че Канцеларията "съвсем основателно се съмнява в добронамереността" на съобщението на Главния съвет на Демократичния съюз на българите с което само публично поискаме обяснение защо е сменен йеромонах Йоан, ние от своя страна също оправдателно изразяваме съмнение в добронамереността на Сръбската православна църква която не е дошла в Босилеград върху ангелски криле а върху байонетите и пушките на сръбските окупационни

войски през 1920 година. Може би Канцеларията на управителния съвет на Вранянската православна епархия си мисли че и това е "по учението на нашия Господ Иисус Христос" който вероятно и за това нещо ще ни пита.

Тъй като Църквата Христова е част от Царството небесно на земята, а политическите партии разделят народа, би било добре Канцеларията на управителния съвет на Вранянската православна епархия да се определи и към останалите петнайсет сръбски политически партии които разделят народа в Босилеград а не само към Демократичния съюз на българите който поставя неудобни въпроси.

Имайки предвид всичко това, съвсем е разбираемо, че "...членовете на Главния съвет на Демократичния съюз на българите от Босилеград, рядко или никога не отиват на черква на богослужение." Когато Канцеларията на управителния съвет на Вранянската православна епархия, наистина започне да се занимава с проповядване на християнството, а не с проповядване на сръбството върху окупираните български територии, ние наистина ще повярваме в нейната добронамереност. Що се отнася до твърдението, че членовете на Главния съвет на Демократичния съюз на българите с нищо не са дали принос за възстановяването на нашите черкви ние желаем да припомним че нашите черкви са строени с мъчителен труд на нашите предци и с нашите народни пари и че ние имаме най-голямо морално и гражданско право да се грижим за тях. Съвсем отговорно твърдим че някои черкви под бремето на времето и "грижата" на Сръбската православна църква досега окончателно щяха да се сринат ако не бяха членовете на Главния съвет на Демократичния съюз на българите непрекъснато да говорят в какво отчаяно състояние се намират те. А когато става дума за "добронамереност", владиката Пахомий с ръка на сърце и пред Христовото разпятие би могъл да си припомни една студена зимна нощ когато завръщайки се от Гърция минаваше през Босилеград и бе приет в къщата на един член на Главния съвет на Демократичния съюз на българите.

И на края, Главния съвет на Демократичния съюз на българите приема готовността на Канцеларията на управителния съвет на Вранянската православна епархия публично да проговори за проблемите на черквата на територията на община Босилеград. Би било добре този разговор да проведем преди да се обърнем към Вселенския събор на Православната църква.

Драголюб Иванчов

Колко струва свободата на словото?

Във връзка със скандалните спорове между Националния съвет и в-к "Братство" много ме подразниха безпринципните становища и на едната и на другата страна. Въпреки че и двете страни се опитват да прикрият големите си (незаслужени) заплати, ясно е, че спорът си е чисто паричен.

Искам да взема отношение по втората точка от съобщението на четиримата журналисти в което се казва: "Директорът е нарушил Закона за публично информиране и правото на свободата на мисълта и изразяването, преди всичко член 2 от този Закон."

На друго място, във в-к "Труд" от 10. 01. 2008г. директорът на "Братство" Небойша Иванов, е заявил: "Братство" вече ще защитава националните интереси, интересите на българите в Сърбия. И няма да е познатото казионно издание. По времето на Слободан Милошевич вестникът бе не издание на българите в Сърбия, а по-скоро срещу тях. Ако се върнем назад във времето и се прочетат някои публикации – до 2000г., направо може да ти се изправи косата".

Само половин година след това, Небойша Иванов даде писмено нареждане за забраняване на текст в който бяха изнесени данни от финансовия доклад на Националния съвет, а четиримата журналисти Момир Тодоров, Васко Божилов, Ванче Богоев и Кирил Георгиев се оплакват от постъпката на директора позовавайки се на "правото на мисълта и изразяването".

Постъпката на директора няма да коментирам – ако у нас имаше "свобода на мисълта и изразяването" никой нямаше да си позволи такова нещо. Но за нарушаването на свободата на мисълта и изразяването в

нашия случай най-много са отговорни журналистите на "Братство" които, по различно време бяха главни и отговорни редактори на "Братство" и определяха кой и за какво може да пише. Те нямат моралното право да се позовават на свободата на словото, защото винаги са го ограничавали и са морално отговорни за тежкото положение на малцинството. Мога да посоча редица такива примери когато съм реагирал по различни поводи и "Братство" не искаше да публикува реакциите ми. Например реагирането "Имаме ли разбиране за патриотизма на другите?" от 31. 03. 2008г. което не беше публикувано и "Българите нямат нужда от дървени адвокати на държавата която ги мачка" от 15. 01. 2008г. което беше публикувано частично. По този случай даже подадох заявка до републиканската прокуратура, но тя не намери нищо незаконно в това и ме отпрати да подам частна тълба.

Трагедията е че журналистите на "Братство" откриха нарушаването на свободата на мисълта и изразяването не когато самите те я нарушаваха,

а когато тяхната свобода на мисълта и изразяването бе нарушена. Именно затова не вярвам че "Братство" може да стане съвременен вестник на българското национално малцинство. За

да може "Братство" да защитава националните интереси на малцинството", както оповести Небойша Иванов, то трябва да се редактира от нови, национално мислещи хора, а не от моралните виновници за сегашното положение на малцинството. Всичко каквото са написали може да се прочете на страниците на "Братство".

Сега разбрахме и колко пари са получили за това че са ни ограничавали свободата на словото.

*Димитър
Димитров
- Треперски*

За “паричния” спор между “властта” и “журналистическата професия”

През юни станаха скандалните разправии между директора на в-к “Братство” Небойша Иванов и четиримата журналисти Васко Божилов, Кирил Георгиев, Ванче Богоев и Мирмир Тодоров. Въпреки че и едната и другата страна се опитаха с високомерен тон да издигнат спора на високо принципно ниво като стълкновение между “властта” и “журналистическата професия”, за читателите нямаше никакво съмнение, че спора си е чисто паричен: кой да лапне повече народни пари в името на идеологическите утопии за “професионално информиране на майчин български език”, “спазването на правата на малцинството”, “уважаване на културните различия”, “развитието на демокрацията и гражданското общество”, “европейските стремежи” и пр. и пр.

Скандалът гръмна когато директорът на издателска къща “Братство” забрани на редакцията на в-к “Братство” да публикува финансов доклад на Националния съвет на БНМ от който, меко казано, се виждаше, че този съвет нашироко пилее държавни пари за нищо. Четиримата журналисти на “Братство” публикуваха спорния финансов доклад в други сръбски вестници и вдигнаха на крак браншовите журналистически сдружения, че “директорът е въвел цензура във вестника”.

Притиснат от всякъде, директорът Небойша Иванов най-накрая се съгласи да бъде публикуван спорния финансов доклад на Националния съвет на БНМ, но паралелно с него бе публикуван и финансовия доклад за заплатите на журналистите на в-к “Братство”. Така мръсните дрехи и на двете страни бяха извадени на показ и най-накрая стана ясно, че от “благородната” на пръв поглед борба между директора-тиранин и журналистите-жертви на свободата на словото, всъщност не остава нищо. Журналистите се сещат за “свободата на словото”, не докато самите те я нарушават на другите, а едва когато е засегната тяхната свобода (или по-точно техният интерес). Директорът пък се обяви срещу големите незаслужени заплати на журналистите, но не забрави да остави най-голямата за себе си! Става дума за заплати, за които може да потече слюнка не само

на преподавателите на Белградския университет, но и на някои известни специалисти от елитната Военно-медицинската академия в Белград.

Журналистите на “Братство” щяха да оберат оваците, ако бяха протестирали против цензурата изобщо, или поне против цензурата на определени мисли и становища които все още не могат да излязат на страниците на “Братство”. Така не можаха да се отърсят от неприятното впечатление, че

сува колко е зле на другите, а колко е добре на мен!

Колкото повече пари държавата дава за тяхното благоустройство, те стават по-послушни и по-верни в провеждането на държавната асимилационна политика. “Братство” е мястото където никога не е имало и все още няма място за морал и високи идеали. И това ще продължава все докато държавата намира своя “национален интерес” да хвърля по хиляда евро чисти пари за заплати на двете дюзини набедени журналисти на “Братство” (двойно повече отколкото получават журналистите в белградските национални ежедневници).

За сметка на това, 12-те странични на “Братство” стават все по-празни откъм съдържание и оределите читатели на вестника ги прехвърлят за десетина минути с въздишката “няма какво да се прочете”. Шарените снимки, едрите заглавия, незначителните и вехти новини, повърхностните анализи, доколкото има такива и разголените момичета все повече приближават вестника до жълтата преса.

Големите теми които продължават да вълнуват не само държавата, но и Балканите и специално българското национално малцинство продължават да минават покрай “Братство”. Големите обществени събития и промени не бяха съпътствани със сполучливи промени в ръководствата и персоналия състав и (въпреки еротичните снимки на кориците) се стигна до “застаряване” на вестника и неговото неусетно преминаване в ръцете на хора от трета възраст. Журналистите, навремето постъпили на работа според критериите на “морално-политическата подобност” все още се придържат към партийните предписания за кое може, за кое не и как изобщо може да се пише. Цензурата (и самоцензурата) са не само стил на работа, но и стил на мислене за всеки който пожелае да пише за “Братство”. Големите държавни и обществени промени които настъпиха в Сърбия не намериха своето отражение в “Братство” по начина по който те проникваха в съзнанието на младите поколения. “Братство” не се впечатли особено много нито от борбата

Братство
 Вестник на българите в Сърбия • Београд • Брой 2207 • 22 август 2008 г. • Цена 20 дина

От международния събор на Славче
Без граници в обединена Европа
 В местността Славче край село Извор на сръбско-българската граница прише миналата събота се проведе традиционния ежегоден събор на който присъстваха около 100 български деца от двете страни общини Трпунско и Босилеград, както и около 100 сръбски деца от общини Мезунар и Славче. Децата на празника се забавляваха с игри, песни и танци. Съборът организирана беше от групата на българите в Сърбия и Славче. Съборът организирана беше от групата на българите в Сърбия и Славче. Съборът организирана беше от групата на българите в Сърбия и Славче.

Инициатива на Симонич прие българския генерален консул Юрков
България отменя визите за гражданите на Сърбия
 „Мистерията на българските гласове“ и Теодосий Спасов участваха във фестивала „Инициатива“

Отстояват самобитната българска култура
 Българският държавен ансамбъл „Инициатива“

ОС в Босниерад ще проведе заседание на 25 август
Очаква се да бъде приет нов Статут на общината

Пропада домът на Детко Петров

Стартира проектът „Прозорек към Европа“
 * На 31 август ще бъде излъчено първото едночасово триезично ТВ предаване

срещу режима на Милошевич, нито от войната за територии водена от великосръбските националисти, нито от съпротивата в която пострадаха не малко хора, нито от характера на политиката която застрашаваше не само българското малцинство но и целият сръбски народ. В най-добрия случай "Братство" се задоволяваше да бъде пасивен наблюдател.

Дори само един бегъл поглед върху старите страници на вестника е достатъчен да се разбере откъде идва пагубната робска психология на българското малцинство – тя бе възпитавана десетилетия наред от скъпо платените журналисти които не ги интересуваше нищо друго освен собственото им благополучие. Тази тяхна старателност понякога получаваше комични измерения.

През 2002 година "Братство" отрази създаването на Националния съвет на българското малцинство като събитие от "историческа" важност. Критичните забележки за грешките които бяха заложени в неговото създаване, за хората които го оглавиха, за правомощията му, журналистът Ванче Богоев тогава нарече "кръсъци в нощта". Пет години след това, самият Ванче Богоев "изкрещя", но не за да признае вредата която Националния съвет на БНМ нанесе на българското малцинство, а защото лично бе засегнат! Чудовището което самият той създаваше в един момент поиска и неговата глава. Нищо по-естествено от това.

Въпреки всичко, "Братство", както и цялото българско национално малцинство заслужава своя шанс. Не заради интересите на личния му персонал, не заради интересите на политиката която все още не се е отказала от душите на българите, а заради българското слово, заради българската писменост и заради ония краткотрайни изблици на откровение които от време на време проблясват на страниците на вестника и оставят следи за бъдещите изследователи, които надявам се, ще изследват нашата трагедия.

Та ако "Братство" и неговите журналисти искат историята да прояви малко снизходителност и да прости прегрешенията им, не само трябва да й помогнат като си признаят "историческата роля" която са играли в асимилацията на българите от Западните крайнини, но и да се опитат да се измъкнат от нейната мрежа. Другият изход е достойно да отстъпят местата си на ония които бяха активни в промените на политиката която неотдавна слезе от историческата сцена.

Иван Николов

О(т)съдителен коментар

Медиите са лицето на публичния свят. Те ни показват социалната действителност такава каквато е. Медиите са медии когато имат самоличност в степената в която са свободни и независими от външни принуди.

Журналистът би трябвало да има индивидуална свобода на действие, но и да се конфронтира и противопостави с предразсъдъците, измамните ценности, скрупули и т.н. Обаче спецификата на журналистическата професия е такава, че журналистът трябва да се съобразява и с критериите за новинарска стойност, т.е. как някои събития се превръщат в обект на внимание на аудиторията. Във времето на измамните ценности и най-вече от мания за величие, журналистите в една медия се състезават за влияние, тъй като от него зависят доходите на непосредствените участници в "четвъртата" власт – журналистите. Влизайки в опозиция едни на други, те (журналистите) излъчват новини за самите себе си, направо от "кухнята" на медията. Така не просто изчезва аурата на медията, така журналистиката се превръща в неангажираща и банална. Така безкрайно агонизират в търсене на драматургия в драматургията.

В стихията на събития и факти от заобикалящия ни свят, които надменно се подминават, за да се продължи с трескавото търсене на най-оригиналното аз – казано по детски – кой е по-по най сред нас. Обзети от гръмка свобода на словото и от прекрачването на дългогодишна цензура и забрани, журналистите забравят за базовите нагласи на читателите си. На кой му пука, на кой му дреме. Не че има лошо, че журналистите стават уязвими спрямо опитите за цензуриране и натиск, но е лошо когато медията продължава да е сфера на метафори, притчи, преки и непреки изказвания, дръзко празнословие, популизъм и демагогия.

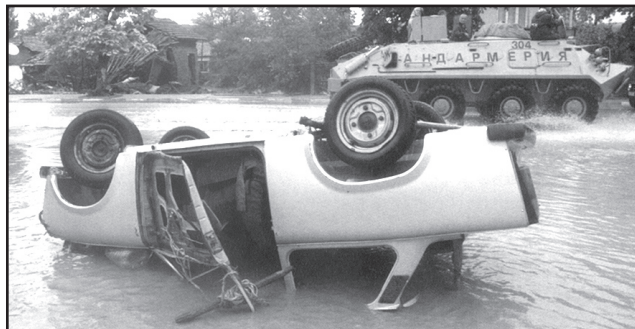
Журналистиката и това да пишеш освен удоволствие е и занимание болезнено. Защо ли? Защото има опасност от от(с)ъдени души – пишман – журналисти.

Именно такъв пишман-журналист, считащ се за голям професионалист с над 30-годишен журналистически стаж – В.Б. в предишния брой на в. "Братство" ни осведоми за о(т)съден учител, който бил о(т)съден за лека телесна повреда, с парична глоба и т.н. Професионалистът – В.Б. може би изхождайки от факта, че публиката трябва да е по-информирана, професионално подбра и ни поднесе новината за о(т)съдения учител.

Той е наясно, че медийните съобщения имат ефект/въздействие върху публиката. Но как, като професионалист подмина тема от сорта – хора в неравностойно положение, коментар за социално обезправените, бедността, безработицата и т.н.? В.Б. би трябвало да знае, че що се отнася до новини с отклоняващо се поведение, журналистът характеризира съобщението от нечия гледна точка, посочва се информационния източник (за да има по-висока степен на доверие). Освен това, съобщението се съобщава с фон, контекст, обективно-субективни причини и пр. Най-тъжното в новината за о(т)съдения учител е (не)преднамерената груба грешка - о(т)съден. Дори да допуснем, че о(т)съден е печатна грешка, не бива да допуснем да четем непрофесионално подбрани новини, банално поднесени ни в неправилни граматически форми. Журналистите грешат. В.Б. също. Може да не му достигат знания. Кой ли знае всичко. Той може да бъде оправдан за незнанието и невежеството си. Ала не може да бъде оправдан ако не му достига или му липсва почтеност и доблест да си признае грешката и колко още като "професионалист" трябва да учи.

Професионалистите се дистанцират от огледалната журналистика (кой, кога, как и защо) и подхващат далеч по-сериозно аналитични тематика (дискусионни и проблемни интервюта, коментари и пр.) и знаят повече от всички други професионалисти, че дори буква в повече или в по-малко е в състояние да о(т)съди нечия душа.

*Александра
Димитрова*

Сто хиляди животни от Босилеградска община изчезнаха безследно

Емил Стефанов Пейчев е роден през 1961 година в село Радичевци, Босилеградско, в учителско семейство. Основно училище и гимназия е завършил в родния си град, ветеринарна медицина в Белград. Като студент е бил сред основоположниците на Демократичния съюз на българите в Югославия. Активен участник на политическия живот в Босилеград на страната на демократичните сили и винаги под наблюдение на официалните власти. Известен специалист по ветеринарна медицина. Известно време е бил директор на Ветеринарната служба в Босилеград. Сменен от длъжност след идването на Кошунца на власт по неизвестни причини. В момента е общински съветник от бюлетината на Демократичния съюз на българите. Семеен, има четири деца, живее в родното си село Радичевци.

- Г-н Пейчев, вие сте ветеринарен лекар, известно време изпълнявахте длъжността директор на Ветеринарната служба в Босилеград и имаште идеи за осъвременяване и развитие на животновъдството в Босилеградско. Какво стана с вашите идеи?

- Моето жизнено мото е: обективност, честност и отговорност. Мисля че от това мото трябва да се ръководят всички които искат да се занимават с обществена дейност и да бъдат полезни на хората. Най-много мразя мошениците и подлизурковците които са неизбежни спътници на всяка власт и по всяко време. Никога не съм правил лице никому и благодарение на това успях да се запазя такъв какъвто съм.

Воден от това свое жизнено мото и от желанието да бъда полезен на хората се съгласих да стана директор на Ветеринарната станция в Бо-

силеград. Вярвах, че в общинските, професионалните и политическите структури ще намеря привърженици с които заедно да работим за развитието на селското стопанство и животновъдството, и по-конкретно, за здравеопазването на животните а с това и за здравето на хората. Защото животновъдството не е само стопанска дейност с която някой си изкарва хляба. Чрез производството на качествени и здрави хранителни продукти от животински произход ние директно влияем на здравето на хората което е най-голямото богатство за всяка страна.

За съжаление, след време установих че това не е най-важното. Излезе, че най-важното е да се граби, да се купуват фирми и да се трупат незаработени пари. Тия които имат такива цели не се спират пред нищо: нито пред здравето на хората, нито пред човешината нито даже пред човешки жертви само и само да дойдат до пари. След многобройни разговори склоних да отида във ветеринарната служба която бе много западнала и въпреки тогавашните много трудни условия заедно с колегите се максимално заложихме да я доведем в нормално, функционално състояние.

-Имаште ли подкрепа от стра-

на на общинските власти?

За това имах подкрепа не толкова от общинските власти, колкото от многобройните колеги, мои бивши състуденти и съученици които по това време работеха на различни постове в Министерството на земеделието и които ми помагаша, морално, материално и във всяко друго отношение. За кратко време успяхме да възстановим службата и тя започна да работи и да изпълнява мерките предписани от закона и Министерството на земеделието. По това време нашата служба провеждаше дезинфекция на пътническите коли на ГПП "Рибарци", ваксинираше животни-

те, оказваше ветеринарни услуги на животновъдите, така че с увеличаването на ангажиментите ни започнаха да идват и парите и ние започнахме редовно да получаваме заплати.

- По това време вие обявихте един проект за възстановяване и модернизирание на животновъдството в Босилеградска община?

Преди да дойде ДСС на власт започнахме една сериозна акция с неправителствената организация ЦХФ чието седалище беше във Враня и която прояви желание да помогне на местното население от чисто икономическа гледна точка. Те открито ни попитаха има ли някаква идея или проект в този смисъл и тогава аз им предложих своя проект, върху който работих почти пет години, за възстановяването и осъвременяването на животновъдството в Босилеградска община. Този проект беше добре изпипан, много обективен и осъществим с висока възвръщаемост на капиталата двайсет към едно, тоест, един инвестиран динар връщаше двайсет динара след вторият етап на проекта. И бе високо оценен като от Главната канцелария на ЦХФ в Белград проект № 1. За съжаление, после се оказа, че

въпреки че са неправителствена организация и там са замесени дългите пръсти на политиката и властта. Аз и сега мисля, че този проект можеше да повлияе на местното население, и по-конкретно, на животновъдството защото с животновъдството по един или друг начин се занимава над 90 процента от населението. Въпреки че никой не се занимава с животновъдство така както трябва.

Условията бяха много лоши. Нямаше организация, контрол и общинските власти бяха незаинтересовани, не функционираше пазара на животни, нямаше никакво снабдяване с животинска храна и фураж. Босилеград тогава предлагаше най-ниски цени на добитъка. Изкупвателната мрежа държеше земеделската кооперация "Напредак" заедно с няколко частни фирми и босилеградската клиника. Всичко това имаше много недостатъци, но все пак функционираше по-малко и все още имаше възможност да се възстанови. Замисълът на проекта който им предложихме в последния момент имаше точно това за цел: да внесе някакъв ред в тази област.

Целта на този проект бе да създаде съвременно, високопродуктивно животновъдство за производство и продажба на висококачествено месо и мляко. В първата фаза на проекта чрез изкуствено осеменяване на около 1650 крави в частния сектор в селата от регионалните центрове, и селекция на новородените телета, трябваше да подобрим породистия състав на добитъка и от домашното говедо, да получим високопродуктивни расови говеда тип сименталско шарено. Средствата за осеменяването на кравите със сперма от високопродуктивни бици на елитни европейски производители трябваше да обезпечи ЦХФ, т.е бяха готови за всяко изкуствено осеменена крава да дадат по 1 600 динара. С тия пари ветеринарната служба можеше напълно да се оборудва с инструменти, с транспортни средства и да се направи съответното обучение на персонала. Заедно с подобряване на генетиката се налагаше да се подобри и храненето на животните, т.е. да се засеят изкуствени ливади и пасбища, царевича за фураж (силаж) и щом се създаде основната продукция, да се организира изкупуването на млякото в селските центрове което на първо време да се продава в регионалните млекопреработвателни центрове в Сурдулица и Враня и след две-три години в Босилеград да се изгради съвременна

мандра със собствен продукт (бренд).

- Добре, защо не успяхте да реализирате тази прекрасна замисъл?

И аз самия се питам. Бях изненадан от оказаната съпротива срещу една такава хубава идея и то не само от общинските власти, но и от селяните и от някои мои колеги. Беше направено всичко този проект да се провали, а ветеринарната служба да се парализира. Самият аз бях подложен на натиск, произведоха ме за държавен враг номер едно и ме преследваха на всяка стъпка. По всяко време имах по няколко висящи дела в съда и то за измислени престъпления. Тогава се чудех, но сега разбирам, че всичко това е правено умишлено, с една единствена цел: трябвало е всичко да се унищожи, за да може после да се изкупи на безценница, за да могат бившите партийни другари да запазят икономическата власт и да станат новите чорбаджии на Босилеград. Сега всичко това излиза наяве и се вижда с просто око но тогава все още не можеше да се угади.

Тогава, когато ДСС дойде на власт, някой бе организиран от потеря срещу мен и ме разрешиха от длъжността директор на Ветеринарната станция. Беше безсмислено да се противопоставям. Освен че по мое време построихме дезинфекционна бариера на ГКП "Рибарци", ремонтирахме и изградихме сграда за стационарно и амбулантно лечение, започнахме изграждане на обект със зала за конференции и едукация на животновъдите и помещения за ветеринарна и селскостопанска аптека, построихме нова оградна стена, сложихме асфалтова настилка на двора, свързахме Ветеринарната станция с водопроводната и канализационна градска мрежа, открихме конкурс за специалист зоотехник който щеше да води регистъра на животните с което трябваше да се комплектова службата с цел правилна селекция, хранене и експлоатация, т.е постигане на висок профит в животновъдството, както и да осъществи правото на премии и субсидии от фондовете които за съжаление и досега нито един животновъд от Босилеград не е получил. И накрая, когато ме разрешиха от длъжност, предадох милион и половина динара позитивен баланс на сметката на службата. Новата директорка г-жа Оливера Александров, първото нещо което направи след като бе назначена бе да си вдигне за-

платата. Под нейно ръководство, след три години Ветеринарната станция натрупа пет милиона динара дългове и бе продадена на безценница, а ние, лекарите и персонала не сме получавали заплатите си повече от 15 месеца и кой знае за колко месеца не са ни плащали задължителните здравни и пенсионни осигуровки. И всичко това приключи без абсолютно никаква отговорност, а мен и семейството ми продължават да ме преследват за някакви измислени престъпления които никога не съм направил.

Още не сме видели новия собственик на Ветеринарната станция и не знаем какви са неговите планове, как той мисли да възстановява животновъдството в Босилеград, но Ветеринарна служба сега е приватизирана. Остава някой да приватизира и "Напредак" който държи две трети от обработваемата земя в Босилеград и да стане абсолютен собственик на Босилеград.

- Има ли все пак, надежда за нацията селянин, който се занимава с традиционното земеделие?

Нашият селянин доскоро даваше признаци на живот и произвеждаше, макар и в малки количества, до идването на ДСС на власт. Тогава изведнъж пазарите бяха затворени, ветеринарната служба бе парализирана с подходящ ръководител, и с подкрепата на властта и на една част от персонала в самата ветеринарна служба, спря прилагането на предписаните мерки за защита на животните които по закон трябваше да се провеждат. Съгласно новите, европейски изисквания селяните трябваше да регистрират земеделски стопанства. Животните трябваше да се регистрират и маркират. На базата на това трябваше да се направят съответните диагностични изследвания въз основа на които можеха да се получат необходимите удостоверения с които животните можеха да се продават на пазара и да получат млечна карта с удостоверение за изправност на млякото. Само така регистрирани и прегледани животни могат да получат съответните документи за транспорт и за продажба и да се изкарат на пазара. Всичко останало е незаконно. Но това не можеше да се направи защото Ветеринарната служба не функционираше, в Босилеград нямаше пазар на животните, нямаше възможност те законно да се транспортират на пазарите във вътрешността на страната, нямаше възможност да се продават

продуктите от животински произход, закри се кланицата и всички изкупвателни пунктове. Регистрираните селскостопански производители си платиха всичко каквото се изискваше от тях, но не можах да пласират нищо от продукцията си и да използват субсидиите които им се полагаха по закон от фондовете за развитие на животновъдството.

Няколко близки до властта матрапази купуват и диктуват цените на добитъка. В стремежа си да постигат все по-големи печалби, те свалиха цените на живото тегло и буквално за година-две унищожиха почти цялото животновъдство на територията на общината. За тях нямаше нито пазарни, нито финансови, нито санитарни, нито ветеринарни инспектори, нито полиция, те изкупуваха добитъка на безценица и го продаваха скъпо трупайки огромни печалби. Има огромни съмнения за корупция с определени органи на властта. Те не само че продаваха жив добитък без ветеринарен преглед, но си направиха и частни кланици по мазетата и гаражите. От тогава насам поне двайсет хиляди животни едър добитък и 80 хиляди дребен добитък изчезнаха безследно от Босилеградска община.

Нито се знае кой и как ги транспортира, кой и как контролира качеството на месото и кой е техният краен потребител. Само да припомня, за да може крайният потребител да получи качествен продукт от животински произход, трябва да мине цялата процедура за която ние ветеринарите и експертно, и морално отговаряме. Освен това, Ветеринарната служба остана и без таксите като източник на доходи при покупко-продажба на животни.

- Все пак, какво остана, и има ли някаква, макар и малка надежда за прочутото някога босилеградско животновъдство?

- Засега е останала само чистата девствена природа и големите възможности на някогашните босилеградски пасища. Човешките ресурси обаче са сведени на минимум – населението е намаляло. Това което е останало е с висока възрастова

и низка квалификационна структура. Човешкият фактор трудно може да се възстанови. Всичко останало може, но за един добър животновъд, човек трябва да се роди, да израсне с животните, да ги обича и да прекара целия си работен век с тях. Много трудно се създават качествени животновъди. И те за съжаление, не могат да се купят с никакви пари – всичко останало може.

Просто не виждам как днешните млади хора израснали с компютърни игри и футбол могат отново да се върнат към земеделието и животните. Засега никой даже не се опитва да разсъждава в тази посока. Имайки предвид и другите икономически, политически, географски и други фактори и невъзможността да се излезе

на европейските пазари, въпреки близостта на големите пазарни центрове, не виждам как в сегашната ситуация може да се възстанови животновъдството в Босилеградско. След идването на ДСС на власт бе изкупено и унищожено всичко което можеше да се свали от кирливата шия на нашия селянин. Трупаха се огромни печалби, една част от тях се връщаха за финансиране на предизборните кампании и в таканаречената политика в която нямаше никаква политика а само престъпност.

- Вие как виждате бъдещето на Босилеград след приватизацията по времето на прехода?

Някогашните партийни другари днес усилено приватизират на безценица това, което някога бе национализирано, или както те тогава казваха, експроприирано от експроприаторите. Според думите на кмета, потенциалния собственик на земедел-

ската кооперация “Напредък”, който е там някъде от Войводина, е заявил, че Босилеград ще бъде за него втори дом. И сега идва парадоксът: навремето у нас се ширеше догмата, че тука няма живот за младото поколение, и че те час по-скоро трябва да се отправят към житородните райони в Поморавието и Войводина. Парадоксално на това, сега излиза, че новите бизнесмени, таканаречените мутри, (тайкуни), от прочутите житородни и плодородни райони, идват при нас жадни за девствена природа с възможности за натурално производство на скъпа и привилегована храна която, естествено, ще им донесе огромни свръхпрофити използвайки нашите природни възможности и евтината работна ръка на останалото тук все още население. Те, естествено, ще бъдат благодарни за това че мутрите са им “дали” прехраната?! Ето, това е трагедията на прехода, да чакаш милост и хляб от ония които са те ограбили.

А същите ония наши съселани които десетилетия наред мърмореха, че от гледането на овце и кози няма файда, и че нашия селянин е роб на животните които гледа и най-накрая, с помощта на актуалната власт, успяха “да се откачат” от тях и да се превърнат в лумпенпролетери. Все още не нарадвали се на свободата, те скоро ще станат нови крепостни селяни на новите феодали и вместо по своите “рълявци”, ще тръгнат след чуждите “високопородисти” животни които ще гледат като очите си с тежка вътрешна болка и външно въодушевление. Понякога имам чувството, че отново се намираме на прага на новата колективизация. Тогава вече за новите феодали ще се отворят и пазарите и границите и земята и небето. Земята ще се отвори и ще ги дари с богатствата, небето ще ги благослови защото вече не са комунисти а са “поклонници” на вярата и човещината. Ще се отвори и природните и политическо-икономическите граници и тогава ще бъде привилегия и чест да се живее в Босилеград но нас, за съжаление, вече няма да ни има, нито като българи, нито като хора.

*Интервюто взе:
Иван Николов*

Сръбско – българската война през 1885г

Войната на капитаните срещу генералите

/ последно продължение /

Това е последното продължение след брой 53-54 и финал на целия материал посветен на тази тема – Сръбско-българската война.

Така войната се пренася вече на територията на сръбския агресор. Очертава се пълен погром на прехвалената сръбска армия. Тук за първи път се намесват Европейските сили в лицето на Австро-Унгария, Германия и Русия. В една колективна нота от 13 ноември те призовават с един неясен текст правителството на Княжество България...” да вземе нужните мерки, за да се спре кръвопролитие и неприязността между българската и сръбската армии”. Така ли биха се държали тези Европейски сили ако сръбската армия беше влезнала в София, едва ли! В същото време сърбите продължават да заемат други български територии на северозапад. Видин е обкръжен и обстрелван. Странна загриженост на трите велики сили! Същевременно българското военно командване в лицето на Княза и щаба на армията не изпуска инициативата във войната. От следващия документ прави впечатление големия оперативен замах с който се плануват и възлагат задачи на българската армия за следващите дни.

ДИСПОЗИЦИЯ №3 ПО БЪЛГАРСКАТА АРМИЯ ЗА ДЕЙСТВИЯТА НА 16 НОЕМВРИ

*Ръжана, 15 ноември 1885г.
20,25 часа.*

За утрешний ден Негово Височество заповядва:

1. Западният корпус....се движи по направление на Ниш и се старае да достигне рекичката Тополница и селата Врандол- Дразевац (Космовац)

2. Една колона от два полка, две батареи и два ескадрона се вдига към Княжевац... Тази колона да служи за

связ на Западния корпус със Северния отряд.

Царибродската колона действува от Цариброд през Планинци, Синя глава, Вава, Калугерово на Бела паланка.

Трънският отряд действува по направление на Лесковац.

Изворският отряд продължава

движението си и се старае да заеме Враня.

Ломският отряд атакува обсадената Видин противник и се старае да го накара да снесе обсадата. При удачно изпълнение.....продължава движението си на Княжевац и се съединява с колоната, която иде из Пирот.....

*Началник на Щаба на армията
от Генералния щаб
Капитан Рачо Петров*

Сега вече Австро-Унгария се активизира дипломатически опитвайки се да спаси своето сръбско протеже от пълен разгром стигащ до национална катастрофа. Първоначално на 15 срещу 16 ноември е връчено писмо чрез Австро-Унгарския пълномощен министър в Сърбия на Княз Батемберг от австрийския император Франц-Йосиф I. Този дипломатически ход остава без ефект. На следващия ден 16 ноември в играта влиза извънредния пратеник на Австрийския император Граф Рудолф фон Кевенхюлер. Той предава декларация на българския Княз, която гласи следното:

ДЕКЛАРАЦИЯ НА АВСТРО-УНГАРСКИЯ ИЗВЪНРЕДЕН ПРАТЕНИК ГРАФ РУДОЛФ ФОН КЕВЕНХЮЛЕР- МЕЧ ПРЕД КНЯЗ БАТЕМБЕРГ ЗА СПИРА-

НЕ НА БОЙНИТЕ ДЕЙСТВИЯ

Пирот, 16 ноември 1885г.

Негово Величество, моят милостив господар, ми заповяда телеграфически да се отправя моментално в Главната квартира на Ваше Височество и да заявя на Ваше Височество, че след като Сърбия, следвайки натиска на Великите сили, се съгласи да прекрати военните действия, Ваше Височество още днес да стори същото.

Ваше Височество може да направи това много лесно, тъй като Вие се намирате на сръбска земя и Вашата военна чест е блестящо удовлетворена. Ваше Височество е герой и българския народ показва чрез своята храброст, че е народ, достоен за своята свобода.

Ако Ваше Височество не би изпълнил това желание, то аз съм упълномощен да заявя, че Негово Величество императорът, който като владетел на три милиона [сърби], ще бъде принуден да бди над интересите на Сръбското кралство и още днес ще даде на своите войски заповед да преминат река Сава, така че войските на Ваше Височество не ще имат вече пред себе си сръбски, а австрийски императорски части.

Българският Княз е принуден да се съобрази с Австро-Унгария и в телеграма до председателя на Министерския съвет, Петко Каравелов пише следното:

Предвид колективната нота на представителите на Великите сили и на декларацията на графа Кевенхюлера, който ми се представи от страна на господаря си и заяви, че ако ний напреднем още един километър, императорско-австрийските войски ще преминат в Сърбия, и следователно вместо сръбските войски ще срещнем австрийските, и най после, като взех в съображение, че с победоносното ни влизане в Пирот нашата военна чест е спасена и репутацията на войската ни обезпечена – съгласих се да заповедам да се спрат неприязността (hostilities) и после да се открият преговори за условията на примирението.

Алексан[ъ]р

Последва и телеграма от Министъра на Външните работи до дипломатическите представители на Великите сили в София, в която се съобщава,.....**че Негово височество князът даде съгласието си да се заповяда на командирите на българските войски да спрат вражеските действия и да се помисли за преговори относно условията на едно примирие.....**

Поведението на Сърбия обаче е доста непочтено, защото тя от една страна молейки отчаяно Австро-Унгария да се притече на помощ и да спре навлизането на български войски във вътрешността на Сърбия, същевременно продължава да окупира северозападни български земи около Видин. Ето защо Министерският съвет се събира на заседание в София и изгражда своя позиция по този въпрос, която е оповестена телеграфически на Княза.

В нея се казва следното:

.....тъй като неприятелят държи почти целия Видински окръг, без града и че това би послужило на посредниците за мярка на компенсация – взаимно изпразднование, ние Пирот, а те Видинско. Заради това съветът е на мнение ние да не губим от предвид всяка възможност за усилване на Видинският отряд по време на примирието, защото ако неприятелят отхвърли условията ни, то да може да се изпъди от Видинско. Негово височество

не е ли говорил с Кевенхюлер като как мисли за местата, които са окупирани от сърбите, и при такова положение – как може да се спира действието, толкоз повече, когато българската войска е победител? Ние мислим, че за да може да предлагаме условия, българската територия трябва да е очистена свършено от неприятеля, инак едва ли ще може правителството да устои пред всеобщото желание и справедлива претенция на народа за териториално възнаграждение.

Тази телеграма, а и други документи от този период показват, че Министерският съвет е един значим полюс във властта от който се взимат трезви решения подпомагащи мно-

го Княз Батемберг при взимането на окончателните решения по един или друг въпрос. Тези съставки на властта много добре се допълват един друг. Няма главозамайване от успехите, нито страх от изправящата се насреща Австро-Унгария. В случая министрите трезво и реално преценяват положението на двете воюващи страни и подтикват Княз Батемберг към едно достойно поведение в тези решителни за България дни. Когато Пирот е превзет министрите не се забавят да

поздравяг Княза за достойното поведение на него и войниците, което личи от следващите редове.

“Вследствие на вчерашната славна победа, която нанесоха нашите храбри войски, предводителствувани от Ваше височество, и превземанието на Пирот, днес както в столицата, тъй и по цяла България се отслужи молебен за здравето и дългоденствието на Ваше височество и на българските юнаци.

Освен това в столицата се отслужи панихида за падналите на бойното поле войници.

**София, 16 ноември 1885г
Министри: П. Каравелов,
В. Радославов, Р. Каролев,
К. Никифоров”**

От цялата страна пристигат телеграми до Княза във връзка с победата при Пирот. Интерес представлява една от тях изпратена от кмета на Стара Загора в, която се настоява да се продължи започнатата работа до освобождаване на българите живеещи в района на Пирот, Врания, Лесковац и Ниш.

Тоест, българите тогава много добре са осъзнавали грабежа, който е бил извършен над България по време на злощастния за нас Берлински кон-

грес подарил тези български земи на алчния сръбски съсед.

Превземането на Пирот има зашеметяващ ефект върху сръбското военно командване и крал Милан. Обратът във войната се е задълбочил до пълен разгром и възможност за окупиране на обширни области от източна Сърбия включително и Ниш. Ето защо реакцията на Австро-Унгария е така бърза и брутална. И това води в крайна сметка до преустановяване на бойните действия между двете армии. Настъпва напрегнато затишие по фронтовете. Спешно организираната международна военна комисия подготвя условията за примирие между воюващите страни. Съществениите положения в документа за примирието са дадени в пет члена, а именно:

Член I. Примирието сключено в Пирот, днес 9 декември 1885 година да трае до 1 март 1886 година. Ако до тази дата мирът не бъде сключен, примирието ще се продължи по право и ако след тази дата на 1 март то бъде нарушено, денонсирането трябва да стане най-малко 10 дни преди подновяването на военните действия.

Член II. Войските на двете воюващи страни ще опразнят неприятелската територия, завзета досега от тях. Най-напред ще бъдат изтеглени сръбските войски.....

Член III. Граничната линия между Сърбия и България ще следва делимитационната линия между двете армии-българската и сръбската;.....

Член IV. Освобождаването на пленниците взети от двете воюващи страни трябва да стане веднага.....

Член V. Незабавно да се назначат

делегатите, натоварени с преговорите по сключване на примирието.

Пирот 9 декември

За България: капитан О.Панов
За Сърбия: Полковник П.Топалович

Членове на Международната военна комисия: Г.Ведел, Розенберг, Де Салл, Кейт Фрейзър, А. Черути, Барон Н. Каулбарс, Шакир

И така с посредничеството на Международната военна комисия военните действия са преустановени и примирието между България и Сърбия е сключено на 9 декември в Пирот. В българското правителство има известно разногласие по отношение на това каква трябва да бъде българската позиция в преговорите за примирие и мир със Сърбия. Министърът на правосъдието В. Радославов е за по-твърдо поведение в предстоящите преговори, включително и за безусловно признаване на Съединението. В това отношение той е подкрепен от водачите на Съединисткото движение в Пловдив [Захари Стоянов, д-рСтрански, Димитър Ризов, Иван Стоянович]. Застъпници на по-мекото политическо поведение са министър-председателя П. Каравелов и външния министър И. Цанов.

След проточване на преговорите за мир по вина на сърбите се стига дори до тяхното прекъсване. През цялото време Сърбия се опитва да протака нещата за да възстанови армията си в жива сила с нови оръжия и боеприпаси. Не можейки да преглътне позорното поражение в тази очаквана лесна война, Сърбия се готви за реванш. Това не убягва от погледа на българите и щаба на армията започва да съсредоточава отново войски по всички най-важни места на западната граница. Свършил е сантименталния период в отношенията между двата близки народа. Лукавството и вероломството на Сърбия вече не са тайна за никого в България. Все пак благодарумието и страха от ново поражение надделяват и сърбите се обръщат с лице към подписване на историческия мирен договор.

ДОГОВОР ЗА МИР МЕЖДУ КНЯЖЕСТВО БЪЛГАРИЯ И КРАЛСТВО СЪРБИЯ

Букурещ, 19 февруари 1886 година

**В името на всемогъщия Бог,
Негово Императорско Величество, султанът, отомански им-**

ператор в качеството си на сюзерен на Българското княжество, Негово Величество сръбският крал и Негово Височество българският княз, одушевени от еднакво желание да се възстанови мирът между Сръбското кралство и Българското княжество, снабдиха за тази цел своите пълномощници:

От една страна:

**Негово Императорско Величество султанът
Абдулах Маджид паша**

**Негово Височество българският княз
Господин Иван Евстатиев Гешов**

И от друга страна:

**Негово Величество сръбският крал
Господин Чедомила Миятовича**

Които, след като си съобщиха пълномощните, които се намериха в добра и надлежна форма, се съгласиха, както се следва:

ВЪЗСТАНОВЯВА СЕ МИРЪТ МЕЖДУ СРЪБСКОТО КРАЛЕВСТВО И БЪЛГАРСКОТО КНЯЖЕСТВО ОТ ДЕНЯ НА ПОДПИСУВАНИЕТО НА НАСТОЯЩИЯ ДОГОВОР.

**Направен в Букурещ на 19 февруари 1886 година
(подписали) А. Маджид – Ч. Миятович – И. Е. Гешовя**

Така приключва тази война. Месеци по-късно Министър-председателя Петко Каравелов произнася една много интересна реч пред седмото заседание на четвъртата извънредна сесия на IV Обикновено народно събрание. Тя касае събитията свързани със Съединението и последвалата Сръбско-Българска война.Ето най-любопитните моменти от нея:

“.....Господа! Кой е направил 6-ти септемврий, (Съединението-бел.на автора) дали са извършени малки или големи подвизи – няма да говоря. Но аз никога не обичам да се кича с паунови пера, нито пък ще кажа, че аз направих Съединението. И как е станало то – не зная. Аз само това зная – не бях тогава в столицата, както и Негово височество – получавам телеграма, че се е прогласило Съединението. И наш пръв дълг беше като на правителство да узнаем: дали цялата страна е прогласила това Съединение и го признава. Получихме телеграми от всички градове на Южна България, видяхме, че цялата страна е за дело-

то и че цялата страна признава временното тогавашно правителство. След това ние трябваше да помислим: какво да правим?.....мнозина си даваха мнението: едни ни даваха ум, че или да стоим настрана, да гледаме, а там каквото става, да става; или да мобилизираме войските си и да стоим на своите граници с Румелия. Аз мислех господа представители, че ако направяхме първото, щяха да ни осъдят всички. Поне знаете, че още тогава навсякъде из България станаха митинги и народът се произнасяше, че правителството трябва да поеме в защитата това велико народно дело.(Гласове: Вярно!Вярно!) Да постъпехме пък по втория съвет на някои приятели, ние щяхме да заприличае на Гърция, на която знаете как излезнаха работите..... Да стояхме, господа, със своите войски на границата, да чакахме още вътрешна революция в Южна България, да навлезеха турските войски и башибозуци, аз мисля, че по-голям грях от тоя не можеше да направим.(Гласове: Вярно! Вярно!) Ето защо ние избрахме третия способ: да влезем с войските си в страната, да запазим реда и тишината и да апелираме към Негово величество султана и към Великите сили, че българският народ еднородно иска своето Съединение, че ние влязохме с войските си да запазим реда и тишината, че ще се подчиним на тяхното великодушие. След това вече всички знаете какво последва: никога ние не очаквахме да ни отвори война в такива обстоятелства един братски и съседен нам народ.....Така дебнешком ни нападна този братски народ и войските му, както знаете, бяха навлезли в земята ни. Обаче нека благодарим на усилията на народа, да благодарим на неговите храбри солдати, които отидоха и спасиха честта на отечеството.....

-всичко това знаете, казвам, но благодарение на нашата храбра войска, на яките крака и ръце на солдатите, ние спечелихме войната. Може би не знаете едно, че нам се угрожаваше от всички страни: ние бяхме принудени да стоим спрямо Сърбия с едно примирие, което ни се наложи; в това време Сърбия успя да получи нови 150 тона от Банжа (Френска оръжейна фирма); турските войски бяха натрупани от към Едрене, а Таир паша чакаше коя минута да нахълта в Тракия. Такова беше положението ни.Какво трябваше да правим? Каза ни се

много ясно, че трябва да се обърнем към Турция, да се съгласим, както можем, защото не може да ни се помогне. И ние, разбира се не можехме да чакаме да се свърши примирието, (със Сърбия-бел.автора) да ни нападнат и от към Турция и откъм Сърбия.....Пък дошли сега някои да ни обвиняват, че сме предали Кърджали. А знаете ли на що прилича това обвинение? На туй: оня, що се давил в морето, като го извадили, почнал да се сърди и крещи: "Защо не спасихте и капата ми?" (Смях. Силни ръкопляскания).....

Говори се тук за отстъпки: говори се за Сан-Стефанска България. Хубав действително идеал за българския народ.....Но да се реализира, знаете, господо, много труд трябва, трябва да се бием, трябва сила, инак кой не желае толко хубаво нещо?..... Казват в небето лети орелът. Гонете вие орела, господо, а аз кокошката държа в ръце.(Силни ръкопляскания). Съединението взехме господо! И можа да кажа, че благодарение на тия отстъпки ние днес тук заседаваме.....Та не бойте се: Кърджали била отстъпена, аз я не жаля. Аз едно зная: яйцето ние изядохме, а чорупките останаха на другите.....Ние извършихме това, което можахме и колкото можехме. На свършване ще кажа, че може да сме направили грешки, но ние стояхме начело на българския народ, водихме войната, вървахме с народа, намервахме се с него във всички опасности и сега, без да се срамям от никого, можеме да чакаме със спокойствие съда на историята (Шумни ръкопляскания, викове браво.)

Ето така Министър-председателят на България Петко Каравелов от трибуната на Народното събрание и пред цвета на българската нация обяснява поведението на воденото от него правителство през онези съдбовни седмици и месеци на съединение на двете Бългрии и последващата му защита в Сръбско- Българската война.

Свършва най-важната война в следосвобожденската история на България. Кое я определя като такава за държавата и народа? На първо място факта, че чрез нея се защитава с оръжие в ръка делото на Съединението на Северна и Южна България. След съкрушителното поражение, което нанасят на прехвалената сръбска армия, българите предизвикват страхопочитание и уважение както в близките ни съседи, така и във Великите европейски сили, и повече никой не се

опитва да оспорва извършеното Съединение. Ценността на победата иде и от обстоятелствата, че войските се предвождат само от български офицери (за съжаление руските биват отзовани от руския император), които се справят блестящо с управлението на поверените им войски и тактиката на водене на сраженията. Тази война се води без пряка подкрепа от външна сила, както за Сърбия, така и за България. Така вкопчени в единоборство в тази кратка но много кръвопролитна война българите доказват своето превъзходство на бойното поле. Доказват, че такъв народ заслужава освобождението си от турското робство.

Главен победител в десетдневните ожесточени битки е българският войник. Решаващи се оказват неговия дух, физическа издръжливост и безстрашие. Когато от българските позиции се чуе страховитото **уррааа** и се надигнат в атака стотици решителни мъже затъкнали щикове на пушките си, когато от гърлата им ечи песента "Шуми Марица" и "**на нож**" се врежат във вражеските редици няма сила, която би могла да ги спре. Това изпитват на гърба си сърбите по време на решителните за изхода на войната сражения на 5-ти, 6-ти и 7-ми ноември на Сливнишката позиция. Същото се повтаря в сраженията за Синя чука и Чепъна, за Цариброд и ред още други места. Изминали стотици километри в ноемврийския студ, брулени от вятъра, засипвани от сняг и дъжд, извличайки на ръце топовете по калните пътища и стръмните чукари около Трън, Цариброд и Брезник, капнали от умора, недоспали и недохранени тези обикновени български войници печелят войната. Това дава основание на Министър-председателя Каравелов да каже с уважение: "**нека благодарим на усилията на народа, да благодарим на неговите храбри солдати, които отидоха и спасиха честта на отечеството**" и още "**водихме войната, вървахме с народа, намервахме се с него във всички опасности.**"

Сега сто и двадесет години по-късно си даваме сметка какво са свършили нашите предци. Те не просто са победили в една балканска война, а са спасили една току що освободена държава от разпадане и окончателно изчезване от картата на Европа. Много преди освободителната Руско-Турска война през 1878 година сърбите са откъсвали парче по парче земя и население от западното българско краище. Така са погълнали Поморавието и Тимошко, а по-късно Ниш, Пирот, Враня, Лесковац. Една спече-

лена от тях светкавична война през 1885 година би довела до окончателното разпадане на българския народ в отделни държавици и области според заложеното на Берлинският конгрес от 1878 година. Това щеше да ги улесни в последващо поглъщане на нови, и нови български земи и окончателно сърбизиране на сходния им по език и религия български народ. Един безславен край на държавността за един древен народ дошъл от планините на Памир и Хиндокуш и принудил да се съобразяват с него не една и две империи от древността.

Победата в тази съдбоносна война предотвратява всичко това. С един удар българите доказват няколко неща. Доказват, че са народ заслужил да бъде свободен! Доказват, че тук на Балканите съседите им трябва да се съобразяват занаяпред с тях! Доказват, че и Великите европейски сили трябва да уважават този многострадален народ! Пресичат опитите на Русия да се разпорежда с бъдещето на тази държава! Защото какъв е смисълът да бъдеш освободен, когато освободителя ти нахлува на шията нов робски хомот? Така потомците на някогашните български канове Кубрат и Аспарух изправят на крака завещаната им от предците държава и показват, че нейната мисия на земята все още не е свършила.

ДА ЗАМЪЛЧИМ И ОТДАДЕМ ПОЧИТ НА ТЕЗИ ДОСТОЙНИ МЪЖЕ ОТ ДАЛЕЧНАТА 1885 ГОДИНА!

Д-р Валентин Янев

122 години от Съединението

Едно от върховете постижения на българския национален дух - Съединението на Източна Румелия с Княжество България на 6 септември 1885 е единствената осъществена обществено-политическа идея за възстановяване териториалната и държавна цялост на България след Освобождението ни от Османско робство през 1878. Македония и Беломорска Тракия, традиционно принадлежали към българските държавни територии през вековете, с над 80% българско население остават завинаги извън границите на новата българска държава. В резултат на това след 1878 за малко над половин век в двете окончателно изгубени територии са асимилирани милиони българи, а десетки хиляди са избитите по време на етнически чистки. Съединението осуетява в Източна Румелия намерението на Великите сили да изградят изкуствена нация на традиционно българска територия след юли 1878. Българската национална свобода е осакатена от клаузите на Берлинския договор, България е разпокъсана териториално по най-несправедлив начин. Българите – свободните в Княжеството и онези в неосвободените територии – разбират, че основна задача на цялата нация е пълното освобождение и обединение на разделените български земи. Митинги и демонстрации, петиции, въстания и действия на въоръжени чети и в трите области изразяват волята за национално обединение. Но като цяло те остават еднолични или еднотрупни действия, без добра организация и координация в Македония и Беломорска Тракия. Съединението е пример за чувството на една част от предците ни за историческия момент, за съотношението на политическите сили в сферите на геополитическо влияние, за умереност в исканията, за добре дозиран краен ефект при успешно приложена дипломатичност.

Комитетите „Единство“ и сформиранията от тях Гимнастически дружества в Източна Румелия повеждат масово организирана политическа борба срещу несправедливите решения на Берлинския конгрес след лятото на 1878. Целта им е да се използват максимално всички политически средства, преди да се премине към силови действия. Гимнастически-

те дружества са военизирани отряди от българи доброволци. Създадени са след Берлинския конгрес с цел да подготвят населението за териториална отбрана и да осуетят практическото приложение на чл.15 и 16 от Берлинския договор - да не се допускат турски гарнизони по границата с Княжеството. Те са органично свързани с националноосвободителното движение, разрешени са със заповед на генерал-губернатора Столипин и играят ролята на национална гвардия, като за кратко време са обучени над 100 000 мъже. След 1878 пловдивски и румелийски общественици и предприемачи се организират в съединистки групи, като постепенно и целенасочено започват да печелят политическа и икономическа власт в областта. Тези групи изграждат стабилни политически контакти с Княжеството, но едновременно и дипломатически връзки с турските власти - с цел при едно бъдещо присъединяване да не се допусне кръвопролитие. В Пловдив и областта само за 6-7 години, пише Симеон Радев в „Строители на Съвременна България“:

„Наместо турския вилает с привилегировано положение, който дипломатията бе кроила в Берлин, образувала се бе една фактическа свободна държава с конституционен режим и с българска национална физиономия. Плодородието на почвата, естествената интелигентност на жителите, леките данъци предизвикваха един бърз подем на производството и на търговията. Органическият устав бе предвидял една отлична администрация, която се намираще в ръцете на образовани хора: повечето околийски началници бяха със средно образование - някои от тях знаеха даже по няколко чужди езици. От страна на меншенствата - никакви сериозни трудности. Посредством една математическа формула, изобретена от Ив. Салабашева, гръцките депутати бидоха съвсем изключени от Постоянния комитет; колкото за намесата на султана, макар и предвидена за много случаи от Органическият устав, тя се употребяваше безвредно за политическото развитие на страната. Всичко способствуваше за благоденствието на страната. Партийни ежби нямаше още.“ (Радев, С. (1912): Заговорът за Съединението, „Строители на Съвременна България“. Том 1, гл. 5/П., София.)

Благоприятни фактори се оказват назначението последователно на Алеко паша и Гаврил Кръстевич за генерал-губернатори (съзнателно избрани и двамата са от български произход, като и с двамата българските общественици в Румелия последователно поддържат интензивни контакти), както и назначението на прогресивния руски дипломат Сорокин за руски представител в областта. Основно място заема откритата лична подкрепа на княз Александър Батенберг на идеята за едно бъдещо обединение на всички Български територии. Преговорите за Източна Румелия са водени между румелийските политически лидери и Княжеството интензивно над две години, като са вдъхновени и подкрепени лично от министър-председателя Петко Каравелов и от Захарий Стоянов. Именно подкрепата на Съединението и спечелването на последвалата Сръбско-българска война - два факта, изразили отчетливо личното му желание за обединена България, предreshават трагичната политическа и лична съдба на княз Александър Батенберг.

До декември 1884 всички петиции и делегации на румелийски общественици и политици до западните правителства в Лондон, Париж и Виена не са приемани официално, освен от частни икономически и интелектуални кръгове. Визитите им в Петербург са отказвани дори преди да прекрачат руската граница. Става очевидно, че Великите сили не биха подкрепили подобен обединителен национален проект, но и не се интересуват особено от него, подценили са сериозността на намерението и предстоящото му осъществяване.

На румелийските представители в тези делегации става ясно, че Великите сили не биха се намесили за или срещу осъществяването на едно бъдещо обединение - и че са оставени сами на себе си с идеите си. Като логично следствие на 10 февруари 1885 в Пловдив се създава без договореност и протекции от страна на Западните страни или Русия „Тайний македонски революционен комитет“ с председател Захари Стоянов. През април се преименува в БТЦРК – Български таен централен революционен комитет. Негови членове и поддръжници са много бивши участници в Априлското

въстание и Руско – турската освободителна война 1877/78.

Комитетът се налага като авторитетна обществена сила в Румелия, която канализира народното движение към целта - най-безболезнено решаване на историческата задача за Съединението. Последвалото лично ангажиране на правителството и на княз Александър I в подготовката и провъзгласяване на Съединението е предпоставка за успеха на начинанието. Особено важно е участието на въоръжените сили на Източна Румелия и конкретно на майор (впоследствие - генерал) Данаил Николаев.

Българите предприемат решителна стъпка да се противопоставят на решенията на европейската дипломация и поемат пътя на своето Съединение – чрез брилянтна ответни дипломатически ходове и използване на всички положителни исторически фактори в актуалния момент за каузата си. За целта се пренебрегват умишлено партийните интереси сред отделните групи в областта и сред средите на БТЦРК в Пловдив. Македонските и Беломорските комитети отказват обаче да се присъединят към възванието на БТЦРК, многократно изразено и препратено до тях чрез речи и писма на Илия и Димитър Куртеви, Панайот Хитов, Атанас Попиванов и Манол Георгиев. Целта е била както да се координира обединителната сила, така и в крайна сметка да се осъществи целокупно Обединение на Родината ни. Вследствие на отказите им, през август новият Централен комитет с председател Захари Стоянов и членове Димитър Ризов, капитан Коста Паница, Иван Андонов и Иван Стоянович си поставя за цел Съединението на Южна и Северна България с Княжеството, което да се извърши със знанието и подкрепата на княз Александър I Батенберг, а освободението на Македония на този етап е изоставено за по-благоприятен момент, когато македонско-беломорските комитети изразят готовност.

На 4 септември 1885 Областното събрание в Пловдив се събира на извънредно заседание. В Чирпан идват членовете на Централния комитет К. Паница, Ив. Андонов и Ив. Стоянович, за да провъзгласят в града Съединението на 4 срещу 5 септември. На 5 септември 1885 председателят на БТЦРК Захари Стоянов написва прокламацията си, в която се казва:

“Братя! Часът на нашето Съ-

единение удари!... Вие ся задължавате в името на Отечеството ни...да подпомогнете святото дело!”.

Отделните градове и села комитетите вдигат народа да излиза из улици и площади в името на Съединението. Под командването на поп Ангел Чолаков и Никола Кръстев в Асеновград (Станимака) е образувана трихилядната Станимашка чета, която поема към Пловдив, за да осигури защита на града. Жените и децата им ги следват въоръжени. Събралите се чирпански въстаници и жените им се насочват към Пловдив. Настигнати от войскова част, те са нападнати. В завързалата се престрелка загиват чирпански четници има и пленени. В Пазарджик се събират около 300 въстаници, дошли от околните села. Предвождани от опълченеца Т. Здравков, те обявяват в града Съединението. Голямоконарският отряд от над 1000 души е разположен край Пловдив в очакване нарежданията на майор Д. Николаев. На разсъмване в Пловдив на 6 септември 1885 майор Д. Николаев повежда войската. Обкръжена е резиденцията на Главния управител. Към войниците се присъединяват въстаническите отряди. Арестуван е Главният управител на областта Гаврил Кръстевич и е обявено Съединението на Източна Румелия и Княжество България в името на княз Александър I Батенберг. БТЦРК обявява създаването на Временно правителство под председателството на д-р Георги Странски.

На 6 септември 1885 в София Александровският площад пред княжеския дворец е изпълнен с трибагренници, на които е написано „Да живее Съединението“. Тук са най-изтъкнатите политически дейци на Княжеството. Петко Каравелов привества с реч Съединението, извършено в Пловдив и призовава българския народ към единство. На 7 септември 1885 вестта за Съединението стига до цяла България. Тя предизвиква бурен възторг и въодушевление. В много градове на Княжеството се провеждат масови тържества в подкрепа на извършеното дело. На 8 септември 1885 в Пловдив Временното правителство обявява военно положение и мобилизация на всички мъже от 18 до 40 годишна възраст. Разработен е предварителен план за защита на страната при евентуално нападение от страна на Турция. На 9 септември 1885 в Пловдив влиза, придружен от ми-

нистър-председателя Петко Каравелов, княз Батенберг. Жителите на града го посрещат тържествено, виждайки в негово лице олицетворение на идеала си за национално единство.

След пристигането му в Пловдив, Временното правителство се разпуска. На 24 октомври 1885 в Цариград е свикана конференция на представители на Великите сили по Източнорумелийския въпрос. По време на преговорите, на 2 ноември 1885 избухва Сръбско-българската война. Войските на крал Милан нахлуват в българската територия по западната граница, с цел да осуетят Съединението и историческото му продължение в останалите области. Между 5 и 7 ноември 1885 при сражението край Сливница след тридневни тежки отбранителни боеве младата българска войска спира нашествениците и преминава в контранастъпление. На 15 ноември 1885 българските войски превземат град Пирот. Победоносното им настъпление към Ниш и Врания е спряно по искане на Австро-Унгария и Германия. На 7 декември 1885 между двете воюващи страни е сключен договор за примирие. На 19 февруари 1886 се подписва Букурещкият мирен договор, с който приключва Сръбско-българската война. На 24 март 1886 в Цариград представителите на Великите сили подписват Българо-турската спогодба - Топханенския акт, с която юридически се признава Съединението на Източна Румелия с Княжество България и фактически се признава реалното им историческо Обединение.

(По данни на Централен държавен архив и Исторически музей в Пловдив.

100 години от 22 септември 1908г.

Съпротивата на българския народ попаднал под властта на Османската империя в продължение на пет века е непрекъсната. През 1870 г. българите в Мизия, Тракия, Западните земи и Македония възстановяват Българската православна църква, под името Българска Екзархия, а 1876 г. се вдигат на въстание за политическо освобождение. Априлското въстание 1876 г. е потушено, но то става повод за поредната война между Руската и Османската империя. С масовата и решаваща помощ на българите Османската империя е победена. На 3 март 1878 г. в Сан Стефано е подписан предварителен мирен договор между двете империи. Според този договор се създава Княжество България, границите на което са съобразени с българското етническо землище, очертано в диоцеза на Българската православна църква и в решенията на Цариградската международна конференция от края на 1876 г. Но останалите „Велики сили“ не потвърждават Санстефанския мирен договор и през юни 1878 г. е свикан Берлинския конгрес. На конгреса е приет договор, според който територията, в която българите са абсолютно мнозинство от населението, е разпокъсана на пет части. Освен, че е териториално осакатено, Княжество България е обременено от още по-голяма зависимост към Османската империя. За всякаква институционална промяна, митническа спогодба, конвенция или каквото и да е външнополитическо начинание, трябва да се иска съгласието на Високата Порта. България няма право на самостоятелни легаци, тя не може да екстернира чужденци, няма право да сключва договори, заеми, конвенции. Българският васалитет означава и 2, 950, 000 лева данък на Османската империя.

През периода 1878-1908 г., въпреки пречките наложени от Берлинския договор, българите от свободната част на отечеството извършват „културно чудо“. Започналият още през 1879 г. процес на приобщаване и възраждане на страната в европейската стопанска структура, системата и търговско-производствен цикъл довежда до един реален просперитет, при който България изпреварва своите съседи по всички показатели. Въпреки че създаването на законите се оказва значително по-лесно, отколкото тяхното приложение като модернизационен ефект страната постига непознато в балканската история темпо на приобщаване към европейската стопанско-политическа система. Съседните независими държави са сериозно изпреварени в областта на образованието и модернизацията на целия културен и обществен живот. Но колко по-бързи, по-големи и трайни биха били успехите на държавното и националното ни развитие, ако не бе разделението на българските земи

и зависимото положение на Княжество България. През 1885 г. българите от Северна Тракия, обособена в Берлин, като Османска провинция с местно самоуправление, наречена „Източна Румелия“, се присъединяват към свободната част на отечеството. Актът на **СЪЕДИНЕНИЕТО** е първата успешна акция по пътя към решаване на въпроса за националното обединение на българите след решението в Берлин. През 1903 г. българите в Македония и Южна Тракия се вдигат на въстание, което зависимото, трибутарно Княжество България, не успява да подкрепи и то е жестоко потушено.

До края на XIX век българите в Княжество България показват своите способности за държавно управление, войнски добродетели и дипломатическо умение, но зависимостта от Османската империя тегне и спъва развитието на държавата. Българската дипломация внимателно следи събитията в международните отношения. Обществото, правителствата и княза очакват благоприятна политическа обстановка и подготвят изкусна дипломатическа акция за отхвърляне на обременителния и унижителен статут през 1908 г. Младотурската революция има амбицията да премахне консервативната османска администрация и да реформира Турция. Но скоро се разбира, че това отново е имитация на модернизация и се очертава вътрешнополитическа нестабилност и външнополитическа изолация на този режим. Българската дипломация предприема предпазливи сондажи за реакцията от провъзгласяването на независимостта в Петербург, Лондон, Париж и Берлин. Става ясно, че статуквото на Балканите, потвърдено през 1903 г. от Австро-Унгария и Русия, подлежи на благоприятни промени.

След договореностите между Руската и Хабсбургската империя през септември 1908 г. в Бухлау, в София е решено, че момента е настъпил. **На 22 септември в столицата на Второто българско дунавско царство, Велико Търново (Царевград Търнов), на хълма Царевец, е обявена независимостта и трибутарното Княжество България става Трето българско дунавско царство.** На 22 септември България окончателно отхвърля своя васалитет и става изцяло суверенна държава. Подготовката и обявяването на независимостта е най-забележителното постижение в дългата политическа кариера на Александър Малинов.

Последва очакваната реакция от страна на Цариград и общоевропейско напрежение – България е заплашена с търговска война, митнически затруднения, икономически санкции и дори въоръжена агресия. От българска страна е обявена мобилизация на войската и изказан категоричен отказ, адресиран

до всички Велики сили. Самото обстоятелство че се водят преговори, вече внушава идеята за свършен факт в признаването на българската държавна независимост. В Цариград е изпратена делегация начело с Андрей Ляпчев, която повежда трудни преговори в защита на независимостта, да се плати обезщетение, а не откуп. По финансовите проблеми между България и Турция са постигнати споразумения със съдействието на Русия, която се отказва от крупни суми дължими ѝ от Турция (125 милиона франка) срещу регулирането на българо-турските плащания.

В този период България отказва да бъде земя, чието историческо бъдеще е предрешено само чрез системата на тъй наречения „европейски концерт“. Тя е първата малка страна не само на Балканите, показала, че „подкрепа от“ не означава „зависимост от“, и това е истинският ѝ практико-теоретичен принос в историята на политическото съприкосновение между малки страни и велики държави. Прекрачила над договорни забрани и геополитически присъди от другите, България се завръща уверено в Европа и влиза отново в нейната съдба и история.

22 септември е празник на всички българи и преодолявайки верските, етническите и партийни тълкувания, обединява нацията в страната и по света. Веднага след обявяването на независимостта Царство България създава своя наградна и орденска система, на каквато зависимото Княжество няма право. Най-напред е учреден Възпоменателен кръст „За независимостта на България“. Той се дава за заслуги към държавата и в Царство България го получават 11 490 души – поборници, държавни служители, цивилни граждани, офицери, подофицери, школници. Учредено е и най-високото отличие в Царството, орденът „Св. св. равноапостоли Кирил и Методий“. Според закона за учредяването му, с този орден могат да бъдат удостоени 15 български граждани. Носители на ордена са: Екзарх Йосиф (1912 г.), Иван Евстратиев Гешов (1913 г.), д-р Васил Радославов (1918 г.), народният поет Иван Вазов (1920 г.), Варненско-Преславският митрополит Симеон (1922 г.), генерал Данаил Николаев (1936 г.) и трима членове на царското семейство. В чужбина носители на този български орден са 52 души. Първият удостоен е руският император Николай II, защото Русия първа признава независимостта на България и оказва сериозна подкрепа за признаването ѝ от останалите държави, подписали Берлинския договор. Сред удостоените с най-високият орден са кайзерът на Германия Вилхелм II, кралят на Италия Виктор Емануил III, кралят на Великобритания Джордж VI, кралят на Югославия Александър I, кралят на Румъния Карол I и др.

Йордан К. Колев

Къде са войнишките паметници в Босилеградския край?

Деведесет и пет години от
Междусъюзническата война

С л е д
О с в о б о ж -
д е н и е т о
о т
1878 г. Бъл-
г а р и я
в о д и
п е т
в о й н и.
В т р и
о т
т я х
Б о с и л е г р а д -
с к о
е
а р е н а
н а
н е п о с р е д -
с т в е н и
б о й -
н и
д е й с т в и я.
С б л ъ с к в а т
с е
б ъ л г а р с к и
и

сръбски военни части. От тях с най-голяма продължителност са боевете през Междусъюзническата война от 1913 г. Босилеградският район се намира непосредствено на държавната граница и има нерадостната съдба на буфер в българо-сръбските отношения. Експанзионистичните стремежи на Белград са насочени не само към територията, но и към населението. Вследствие на този натиск българската държава е принудена да оземли част от най-бедните семейства, като го пресели в района на град Козлудуй. Опитите за отблъскване на експанзията накрая обаче се оказват неуспешни и след 1920 г. Босилеградско заедно с други западни части преминава под управлението на Сърбо-хърватско-словенското кралство. Не е изключено тази съдба да дойде години по-рано през лятото на 1913 г.

До войната между съюзниците се стига след успешните действия на Балканския съюз срещу Османската империя. Най-сериозната тежест от сраженията срещу турските съединения понася българската армия. Заета предимно в Източна Тракия, в по-голямата част от Македония се настаняват сръбските и гръцките части. Докато с Атина няма подписано предвоенно споразумение за разграничаване на териториите, то между София и Белград има сключена спогодба, разделяща географската област Македония на спорна и безспорна българска зона. Несъгласието на сръбските управляващи да изпълнят договора води до усложняване на двустранните отношения. Допълнително се нагнетява напрежението от всевъзможни провокации на разположените по временната граница бойни части. В София вземат връх привържениците на военното решение на проблема. Изглежда те не са наясно със сключения през май 1913 г. таен съюз между Сърбия и Гърция, насочен срещу България. Планираната офанзива не е подсигурана на дипломатическото поле, като не са неутрализирани дори преките съседи Румъния и наскоро победената Османска империя. Великите сили са във фаза на сериозно

съперничество, като Тройният съюз се стреми да ликвидира Балканския съюз, а Антантата да го запази като свое формиране за целите си в една бъдеща световна война. Русия изпада в най-деликатно положение, защото император Николай II се заема с ролята на арбитър между София и Белград. Стремещът към компромис все повече се разбива в безкомпромисните позиции на балканските съюзници.

На 16 юни 1913 г. българската армия атакува сръбските и гръцките военни части, разположени в Македония. Първите действия са успешни, като противникът понася загуби, но заповедта от Правителството за спиране на настъплението довежда до контраофанзива. Противоречията сред българските управляващи в първите няколко дни, доста сполучливо определени като „престъпно безумие“, дават възможност на противника да вземе стратегическата инициатива. Също подготвящи се за война, сръбите и гръците, подкрепени от Черна гора, само изчакват удобен момент. Целта е България да бъде представена като агресор. По този начин те печелят международните симпатии.

В Междусъюзническата война България разполага с пет армии дислоцирани само срещу Сърбия и Гърция. Не е предвиден резерв за евентуални удари от другите съседи – една особено сериозна стратегическа грешка. След неуспешния опит за спиране на войната българските части в Македония водят неравни сражения и са принудени да започнат отстъпление. По границата със Сърбия от Тимок до Осогово са разположени Първа, Трета и Пета армия. Те успяват да удържат противниковия натиск. На границата между Пета и Трета армия Босилеградско е оставено с незначителни военни подразделения. Именно тук, използвайки пропуските на отбраната, противникът съсредоточава своите усилия. Първоначалните опити са в южна посока към селата Горно и Долно Тлъмино, Голеш и др., които своевременно са отразени. Стратегически погледнато, от Босилеградско могат да се нанесат удари по фланговете на двете български армии, което да разкъса отбраната, като най-опасно е успешно проникване към София. Така се губи комуникация със силите в Македония и се заплашва столицата. Друг е въпросът доколко сръбите имат възможност да развият подобна атака и имат ли достатъчно ресурси за нея. Все пак с проникването в Босилеградско те принуждават българската армия да съсредоточи свои съединения за запущване на фронта, които са така необходими за други позиции. Тактическите действия в първите дни са успешни.

Предугаждайки евентуално настъпление, командването на Пета армия, оглавено от ген. Стефан Тошев, под-

готвя към Босилеград сили да разузаят обстановката на местността. С тази задача от Четвърта дивизия нареждат на полк. Танев, командира на 6 конен полк, да достигне до с. Радичевци и да изпрати разузнавателни единици във всички посоки към границата. Целта е да влезе във връзка с Трънския отряд. В изпълнение на заповедта той потегля с два ескадрона и една каречна рота на 27 и през нощта на 28 юни 1913 г. достига Босилеград, като се запознава с обстановката и уведомява командването. Скоро след това разбира за проникването на сръбски части към селата Божица и Побиен камък и нарежда да се изпратят цивилни разузнавачи към с. Божица. Допълнително на сутринта да тръгнат три конни разезда по направленията с. Мосул-Патерица, с. Божица и вр. Св. Илия. Предприети са действия за охрана на пристигналите части, като са поставени два поста. Въпреки взетите мерки на сутринта българските части са нападнати от сръбски войници, които движейки се от с. Побиен камък към Босилеград, не знаят за дошлите през нощта части. Изглежда охраната е спяла и не успява своевременно да подаде сигнал за тревога. Вследствие на този пропуск сръбите атакуват, успяват да разпилеят българските войници и да пленят част от командването на полка начело с командира - полк. Танев. Сръбските офицери се стремят да принудят всички български войници да се предадат, като под заплаха от смърт принуждават пленения командир да издаде подобна заповед. Явно този опит се проваля, защото българските части отстъпват хаотично към с. Ресен, където заемат позиция.

Своевременно командващият Пета армия е уведомен и издава заповед до Четвърта дивизия и Конната дивизия да съсредоточат сили към Босилеградско и да отбият противника. Поискана е и помощ от Трета армия, но командващият ген. Рачо Петров отказва, като се позовава, че не разполага с достатъчно сили. Едва когато достига вестта, че сръбите са в с. Трекляно и проучват пътищата към гара Земен, главното командване взема мерки. На местността е изпратен майор Венедиков от Генералния щаб, който установява, че противникът е достигнал до с. Извор и е поставил постове по Рудина планина. Установено е, че сръбите са от Шумадийската дивизия, предимно втори призив. Пленените български офицери са застреляни.

Фронтът се оформя от с. Райчиловци през с. Белуг – Рудина планина, с. Извор и с. Груинци. Срещу него ген. Тошев съсредоточава пехота, конница и артилерийски части по линията Долна Любата, Райчиловци, Ресен, Горни Кортен, Уши. Още на 30 юни е предприета контраатака, като наличните части с

пристигащите от Кюстендил притискат противника, изтласкват го от с. Белут и го приковават на Рудината и местността Славчето. След първите съприкосновения идват и жертвите на бойното поле. Земята на Краището се обагрят от убити и ранени.

Всички налични сили са поставени под командването на полк. Софрониев. Към него са придадени части от Трънския отряд на Трета армия. Така постепенно е формиран Босилеградският отряд. Първите бойни действия са с променлив успех. Притиснати сърбите отстъпват от Рудината и Славчето, изоставяйки селата Извор и Груинци, и заемат отбранителна позиция на Милевската планина. Българският натиск продължава между първи и трети юли, но не е ефективен и скоро противникът изтласква частите на по-задни позиции. Българските подразделения се съсредоточават около Извор. Неуспехът тези дни е подсилен от проникването на сръбски съединения към фланга на Трънския отряд и от натиска, упражняван върху Четвърта армия. За да спре възможен пробив и да прикове противника, на Босилеградския отряд е заповядано да прикрие своите позиции и да пренесе центъра на натиск в северна посока, като се съсредоточат и свържат с Трета армия. Целта на отряда е да превземе с. Божица и да отреже възможността за отстъпление на сърбите. Настъплението започва на 7 юли, въпреки летния сезон, в много лошо и дъждовно време. Скоро противникът отстъпва от вр. Кървави камък през вр. Плоча и Швейна чука и се установява на вр. Цветков гроб. Изоставяйки вр. Острика, те са застрашени във фланг и укрепват позициите на вр. Царица. На 8 юли българската цел е превземането на вр. Цветков гроб, овладян при атака на 66 пехотен полк. На нарочни части е заповядано през с. Божица и през вр. Мечит да атакуват сърбите в Босилеград. Тази заповед не е изпълнена, защото през нощта на 9 юли врагът се оттегля от селището. Преди това обаче те правят опит да разширят своя плацдарм, като се стремят да разбият останалите прикриващи части. Българският удар, нанесен в северна посока, превземането на Цветков гроб и възможността бързо да се достигне вр. Букова глава и Власина принуждават сърбите панически да отстъпят. Дългата им колона е забелязана през нощта на 8 срещу 9 юли 1913 г. от българските позиции по върховете Цветков гроб, Острика и Плоча. Следващите усилия на армията са да изтласка противника на границата. Водят се тежки боеве в пресечена местност за с. Божица. С изтласкването на противника по върховете Панжин гроб, Вило коло и Стрешер на държавната граница настъплението не е спряно, а се прониква и в сръбска територия. Сключеното примирие на

18 юли 1913 г. заварва българската армия на тези позиции.

През бойните действия са дадени десетки и стотици убити и ранени българи. В Босилеградско се намират техните гробове. По непълни данни те са край с. Белут – 10 д., с. Бистър – 1 човек, с. Божица – 7 д., с. Караманица – 1 човек, Цветков гроб – 60 д., с. Царица – 25 д., Църноок – 1 човек, с. Дукат – 17 д., с. Извор – 23 д., Панжин гроб – 79 д., Стрешер – 175 д., с. Побиен камък – 23 д., с. Паралово – 1 човек, с. Плоча – 5 д., с. Тлъмино – 5 д., с. Топли дол – 5 д., Власина – 5 д. Десетки са гробовете и в днешните погранични села на България – в селата Бобешино, Жеравино, Коприва, Трекляно, Горни Кортен и др. В Гюешево е изграден храм-паметник „Св. Троица“, където са събрани костите на падналите в боевете по границата български войници и офицери. Изградени са паметници на Славчето, в с. Драгойчинци и Бобешино.

В Босилеградско споменът за войната през лятото на 1913 г. постепенно е изличен. На забвение са оставени гробовете по върховете, полета и села. Жертвите не са само от българска страна, има немало убити сръбските войници. Местното население също понася ужасите на войната. Сред жертвите в Босилеград има и жена. Военната практика е на загиналите бойци да се обособяват специални гробища или да се поставят паметници на признателност, където да се изпишат имената на убитите. През последните години такъв процес протича в Р Македония, особено по линията на Южния фронт от Първата световна война. Издирват се имената на убитите, където е възможно се обособяват гробища, а където не е, се правят паметници. В Босилеградско също може да започне подобен процес. Възможно е да се открият имената на загиналите, знаят се къде са някои гробища, има запазени надгробия в с. Божица. Трябва да се възстанови войнишкият паметник в Босилеград унищожен през 1932 г. С известни усилия може да се поправи близо вековната несправедливост и да се отдаде заслуженото на героите, паднали в защита на родната земя. Военните гробища и паметници трябва да се възстановят по бойните полета в Босилеградско.

Около десет дни Босилеград попада под властта на сръбската армия, а около двадесет дни продължават военните сблъсъци. Районът е прочистен и в началото на примирието силите са разположени на държавната граница. На другите фронтове положението е по-незавидно. Оставена без армия цяла Северна България е окупирана от румънците. Турция прониква в Източна Тракия. Според подписания на 28 юли 1913 г. Букурещки договор България губи Междусъюзническата война. Тя отстъпва редица територии – в Тракия,

Македония и Южна Добруджа. Българският суверенитет се запазва върху западните краища. Той е отнет през 1920 г., когато се появява Западнопокрайниският въпрос. Сред по-възрастното население в Кюстендилското краище още се разпространява легендата, че новата граница е поставена не където и да е, а преминава точно по линията на сръбското завоевание от 1913 г. Доколко това е вярно, може да се прецени, като се види, че двете линии значително се доближават.

През лятото на 1913 г. пламва Междусъюзническата война, завършила по сполучливата характеристика на проф. Георги Марков с „българското крушение“. В Босилеградско също се разиграват кървави бойни действия, понесени са човешки и материални жертви сред военните и цивилното население. Необходимо е да се възстанови споменът за тях, като се възвърнат загубените и унищожени паметни знаци.

Използвана литература: Марков, Г. Българското крушение 1913. С., 1991; Арсов, А. Междусъюзническата война – 1913 в Кюстендилско и Босилеградско. 2005; Димитров, Т. Босилеградският край в сръбската експанзия към българските земи до 1920 г. Кюстендил, 1996; Бугарчева, Е., Л. Зидарова. Българите от Западна България (1878-1975) С., 2005.

н.с. д-р Ангел Джонев

Българските войнишки гробища в Македония

Панде Ефтимов: Българските войници са погребвани в македонските села, защото са се били за своя земя, на своя земя.

Панде Ефтимов в роден на 15 март 1933 г. в село Претор, Преспанско, Македония. Завършва филологически факултет в Скопие. Бил е учител и журналист във в. Народна просвета – Скопие. Агенция “Фокус” разговаря с Панде Ефтимов за българските военни

гробища в Македония, за битките и за героите през миналия век. “Българските войници са погребвани в дворовете на църквите на македонските села, защото са се били за своя земя, на своя земя”, казва Панде Ефтимов

Фокус: Колко са българските гробища в Македония?

Панде Ефтимов: На територията на днешна Република Македония, започвайки от албанските планини, минавайки през Охридското езеро, Преспанското езеро, Галичица, Пелагония, Каймакчалан, Дойран, планина Беласица, до Орфанския залив, Българската армия воюваше с целия свят. Българската армия, борейки се на своя територия, за своя територия, се сражаваше с една силна армия, която наброяваше повече войници, отколкото първоначално се смяташе, че ще включва. От двете страни на границата по време на Първата световна война на македонския фронт воюваха общо 1,2 милиона войници. Представете си – Българската армия, която се бореше там. В състава на българо-германската армия тогава на този фронт доминираха българските войници – около 90 - 92 на сто от военния състав бяха български. Около 10 - 12 на сто, техническата част, която осигуряваше армията, беше германска. Българските войници се намираха на своя родна земя. В състава на Българската армия около 12 на сто от войниците бяха родом от онези краища на сегашна Вардарска Македония. Българските генерали са били през цялото време с войниците си. Генералите, офицерите и подофицерите в състава на армията никога не се деляха от войниците. Резултатът беше, че тази армия, съставена от българските орачи, българските търговци, българските интелектуалци, създаваше своята бойна сила. Като резултат от тази невероятна плътност, започвайки от Освободителните войни в българската история – през 1878 година, през Сръбско-българската война през 1885 година, през Балканските войни, Българската армия беше много единна, а българската войска беше много калена.

Какво се случваше в тази кървава борба? Българите не отстъпваха от своите окопи. Един сръбски историк, Опачич, казва, че българите са се окопали в земята така, като че ли ще воюват сто години! Този голям сръбски историк, Опачич, написа четири книги за този случай. Това е много важно признание, защото се дава от другата страна, от други хора, от онези, които воюваха против Българската армия.

На територията на Македония има над 400 гробища на български войници. Но има неща, които българите трябва да знаят: българските военни гробища често пъти се намират в селските гробища, за разлика от другите. Това е така, защото българите са погребвани и от цивилни свещеници, и от военни свещеници. На второ място, защото народът ги погребва затова, защото те са наши войници. Но има и нещо друго – и сърбите са православни, и русите, които се борят срещу българите, също са православни. Но само български-

те военни гробища са в селските гробища. Тази характеристика е много изразителна.

Трагедията днес на българските военни гробища днес се състои в следното. Станаха 90 години от завършването на Първата световна война. През цялото това време те не са нито поддържани, нито обновявани. По време на войните самите останали живи войници са издигнали паметници на своите убити офицери и другари. Но с времето повечето от тях са заличени и днес много малко могат вече да бъдат намерени. С времето някои от паметниците са изравнени със земята. А една част от тях бяха поругани и унищожени и от безбожна чужда ръка. Такъв например е паметникът на полк. Каварналиев край Дойран. Такива са и гробищата на българските офицери край Преспа, при църквата „Свети Георги“. Там гробищата бяха унищожени точно така, което ви казах – от безбожна, поганска ръка. На други места пък гробищата са запазени, но за съжаление – селата са изселени и няма кой да ги поддържа.

Българските гробища могат да бъдат разделени на няколко вида. Едните – гробища са тези, които се намират в дворовете на самите църкви, в манастирски комплекси. Другите – гробища, които се намират на бойното поле. Причините за това са различни, например – голям брой жертви, висока температура или обратното – много ниска температура и др. Тогава войниците са погребвани там, където са загинали. Такъв е случаят в Галичица, където 50-и български полк унищожава две дивизии. Това граничи малко с фантазията, но е истина – един полк унищожава две дивизии. От полка живи остават една много малка част. Гробовете на останалите, които загиват в сраженията там, днес са изравнени със земята. И никой не може да ви ги покаже къде са, освен нас, които знаем мястото. Въобще – българските гробища са унищожени и затова има още примери. В църквата „Свети Георги“ в Струга е бил гробът на капитан Бърдаров, убит на Мокра планина, и после пренесен в двора на църквата в Струга. Жителите на града и жените от Струга са палели на неговия гроб по 2000 свещи. Повече, отколкото на всеки друг гроб! Свещите били толкова много, че не можели да горят, ставали на един огромен куп, и така горели. Сърбите не можели да търпят това и затова са вдигнали костите му оттам. Днес не се знае къде е гробът му. Такива случаи има и на много други места.

Такъв случай е и гробът на полк. Борис Дрангов, който днес е на градските гробища, такива са случаите и на други места. Някои са нарочно унищожени, някои са заличени от времето, някои са забравени... Но положението на българските гробища не е розово. Затова защото досега нито Царство България, нито социалистическа България, нито сегашна България, им обръща внимание. В последните години като резултат на сериозния ангажимент на посланиците на Република България в Скопие Ангел Димитров и Михо Михов, беше постигнат някакъв напредък. Затова съдейства и сериозният ангажимент на проф. Божидар Димитров. Напълно са обновени гробищата на Ново село, Струмишко, където има погребани 71 български войници. Укрепени и почистени са гробищата в село Цапари в двора на църквата, както и войнишките гробища на левия бряг на реката.

На други места гробищата се знаят къде са, но са заличени от времето. Миналата година близо до Градско, в с. Долно Чичево бе реставрирана гробищата на 252 български войници, загинали през Първата световна война, 1916 г. Този монумент наистина е едно невероятно свидетелство за българското геройство.

Мисля, че сегашната генерация български историци, български интелектуалци, българи, които наистина са заинтересовани за запазването на онова, което се нарича българска история, ще направят много, за да бъдат възстановени българските гробища. Бих изтъкнал ангажиментът на ген. Михо Михов, посланикът на Република България, и на полк.

Марин, които наистина са ангажирани за възстановяването на българските гробища, както и за отбелязването на отделни годишнини и посвещения на гробовете. Направен беше и филм на СКАТ по сценарий на Божидар Димитров, направен беше и филм на Военния канал. Но трябва много да се работи, за да не се забрави всичко това. За да може поколенията да знаят, че българският войник се е борил в своята земя, за своята земя! И е побеждавал затова, защото не се е борил на чужда територия.

Фокус: Кои са най-големите битки?

Панде Ефтимов: Имаме няколко епопеи, няколко големи Шипки като Шипка! Борбата при Дойран е свръхчовешка. Още – борбата на Червената стена, над Цапари, Битолско, където са две дивизии, едната – Бдинската. Друга битка – при Каймакчалан, на завоя на Черна заслужава специално внимание. На Галичица, мястото Томорос, където 50-и полк унищожава две дивизии. Това не са измислици или фантазии, това са истински факти. Българите не са ходили с бели ръкави на бойното поле, ходили са така, както са живеели в селата – груби селяни, работници, които са знаели да спят и върху камъните и са можели да гладуват. Но са знаели и да се борят. Поради тези причини, поради силното командване и доверието, което е съществувало между войниците и офицерите, победата винаги е била на тяхна страна.

Ще се върна на сръбския историк – Опачич. Той има и една такава мисъл: „Само пряко мъртъв български войник може да се мине“. Това е достатъчна илюстрация. Може би – ако го казваха самите българи от България, би било преувеличено, но това е реалността, истинската реалност. За Първата световна война в Македония има цял цикъл песни, които и днес се пеят. Те може да се публикуват, може да се намерят подобни песни в българския фолклор. Може да се излъчват по българските радиа и телевизии. Да се помни това. Да се посетят тези места от нашите екскурзианти, които пътуват в Македония, а не да ходят на туризъм само в Охрид. Да посетят и тези места, да посетят българските войници. Ако няма къде да намерят техните гробища, да посетят гробищата, да видят къде лежат френските войници. Като се запитат – кой ги уби тези френски войници, ще си отговорят – този, който е имал сили да се бори с целия свят. В Македония днес са подредени френските гробища, английските гробища край Битоля, край Скопие. Още – гръцките гробища, сръбските гробища... И никъде няма поддържани български гробища. Но нека българите да посетят чуждите гробища и да видят – кой ги уби всички тези войници.

Фокус: Какво знаете за битката при Червената стена?

Панде Ефтимов: Червената стена е един висок рид от Преспанското езеро и Пелагония на планина Баба. Той е продължение на връх Пелистер, 2601 м надморска височина. На Червената стена воюва Бдинската или Видинската дивизия със средище на 15 км по-далеч. Бдинците са се окопали в камъка. Кървавата битка се води на Червената стена, на повече от 2000 м надморска височина. Българите имат позиция на една височина, такава е била българската тактика. Някои историци, които не знаят добре география, обвиняват българските генерали за това, че са избрали такава стратегическо положение и място. Но българската слава е в следното: българските войници са се окопали в земята на Червената стена, а французите настъпват по височината. Докато се изкачват, не пуква нито един изстрел. Българите не стрелят нито веднъж. Когато французите съвсем ги доближават, те са страшно уморени защото са се изкачили на над 2000 м надморска височина! Те са били вече толкова уморени, че българите са можели със сигурност да надделеят над тях и така ѝ става. Втората дивизия, която ги напада, е един гръцки полк от около 1000 души. От тях остават живи само седем души. Не съм им виновен на гърците, че са мислили, че отиват на сватба! Българите са си бранили земята, а гърците са били окупатори в тази земя.

Епопеята на Червената стена наистина заслужава голямо внимание. Такова, каквото заслужава битката на Преспанското езеро. На Преспанското езеро е бил 52-ият полк, разпо-

ложен в манастира „Света Богородица“ в село Сливница. И днес бункерите са цели, здрави са; и днес наблюдателният пост е здрав, независимо, че са минали повече от 90 години!

Искам да кажа следното: българите никога не биха се провалили, ако политиците по това време наистина бяха на необходимото ниво! Българската армия е била непобедима. Но българите не са имали политици, които наистина да овладеят земята. Имали са воини, имали са генерали, имали са офицери, които заслужават най-голямо внимание. И днес тези личности заслужават да бъдат поставени на пиедестал, да не бъдат забравени.

Фокус: Разкажете ни за себе си. Защо сте лежал в затвора?

Панде Ефтимов: Произхождам от старо семейство, познато в историята като възрожденци, революционери, свещеници. Ако искате – да се върнем още по-далеч, дали е истина, не знам, но има колективна памет и колективно предание – потеклото ни е от много стар род. В моето семейство, откакто се помнят, имало образовани люде, но е имало и люде, които са обработвали земя. Родът ми е бил практичен, разпръснат на много места. Държали са по-голямо богатство в Цариград, но с времето са го изгубили и са се установили в Преспа. Аз съм роден в Преспа. Връщам се на моето време. Моето семейство има и трагична, и славна история. Всички мъже са убивани. Дали от турците, дали от сърбите, дали от гърците и така... В семейството ми никой от нас нямаше дядовци. Всички сме без дядовци, дядовците са убивани преди внуците да се родим. Моят дядо не е имал дядо, моята майка не е имала дядо, и аз няхах дядо. Сега за пръв път моите внуци имат дядо. Защо е така? Затова, защото, както е казал поетът – „не търпи майчино огнище някой да го тъпче“. В моето семейство винаги се е говорило за революция, за борба, за отпор, пееха са такива песни. Най-много затова се говореше, по-малко за други работи. Въпреки че, моите родители бяха по професия овощари, пчелари... това им бяха основните занимания. Но моят род преживя трагедията винаги да се учим на най-лошото. Моят татко – в затвора, брат ми – в затвора, вуйчо ми – в затвора, братовчед ми – в затвора. Всичките – в затвора, накрая – и аз в затвора. Затова, защото ние не сме свикнали да навеждаме глава. Знаете онази българска песен, може би: „Касапинът коли най-кротките крави, а дивите вълци са живи и здрави...“. Е ние не навеждахме глава, но и никой не успя да ни покори. Ние си останахме такива, каквито бяхме дошли на света, ние не можехме да вдигнем един пръст против България... Ние сме едно и също. Друго е историята и след `44-а година - се започна: историята ще я правим по-инаква и така нататък... Но ние не сме имали страх да кажем – да бъдем заедно. По тези причини по затворите бях и аз. Това беше священо право – да си браним татковината, историята, миналото да си браним... Затова затворите в Македония бяха пълни. Нямахме място в затворите на Македония. Имаше една плеяда от личности – свещеници, лекари, агрономи, учители, които лежах по затворите. Един Добър дел е избит, няма го. Избити бяха. От Добър дел останаха единици. Една голяма част напуснаха и емигрираха, за да си спасят главите. Като резултат от това – днес Македония е празна. Например – вземете моята Преспа – изселена е. Емигрантите бягаха през границата, прави, криви – бягаха. Затова защото не бяха сигурни в мястото, в което ще живеят. Това е след `44 година – чак до вчера... докато сръбокомунистите владееха. Защото тази Сърбославия, или тази Югославия направи един духовен геноцид над македонския народ. На другите места в Югославия, една Хърватия, или една Словения, тя имаше по-друга концепция за живеене, докато Македония беше направена една експериментална страна на Комунистическата партия, на човека с белите наркваници, Тито. Ако наистина тези хора бяха такива, за каквито се представяха, тогава трябваше отношението към всички хора да бъде еднакво, и към македонците също, както словенците, хърватите, сърбите. Защо за дължително тук се учеше сръбски език, а в Сърбия не се учеше македонски език, нито в Словения? Ако някой иска да създава единство

и братство, и разбиране между народите, то трябва да има равенство, да има система „дай – дам“. Това не се случи. По тази причина край нас всичко беше объркано. Ние не можехме да вземем държавна служба, ако все пак вземем такава, сме под постоянен контрол. Държавната сигурност беше подала ръка на сърбите, сърбоманите, власите и други такива, които създаваха от Македония една съвременна колония, от която имаха материални приходи. По тези причини в Македония се създаде една страшна обстановка, едно недоверие, едно отчуждение. По-нататък – имаше и професионален антагонизъм, между отделни личности, между хората и номенклатурата, които не можеха да търпят нито един човек, който е по-паметен, или по-кадърен... Затова неспособният винаги беше господар, а способните го хранеха с материали, суровини и т.н. По тези причини преминахме най-хубавите си години в затворите. Затворите не са нещо благородно, не са нещо кой знае какво... Затворите са мъчилица. В социалистическите години, говорях за социалистическите затвори, в това число – мисля, че говорях и за социалистическите затвори в България, направиха един конгломерат от всички най-големи злосторства в историята на света, за да ги употребяват срещу собствените си хора. Да скършат човек, да скършат неговото семейство, да го смачкат не само човека като човек, който се намира зад решетките на затворите, но и неговото семейство, които са бащи, майки и т.н. По тези причини днес ние с недоверие гледаме към всички неща... И днес има неразкрити много убийства... Ние нямаме обявяване публично на шпионите, на доносниците, на ченгетата, това, което направиха и България, и Унгария, и Чехия. У нас за това се мълчи, наговарят се, пазарят се между себе си... Затова все още Добър дел го владееят точно сърбокомунистите или – възпитаниците на тази система. Не може на едно магаре днес да му сложите седло и магарето да стане кон. Така е и с тези, които служеха на този комунизъм, служеха жестоко на този комунизъм против интересите на рода си. Те ще останат родоотстъпници, нищо друго. Затова в Македония все още не е извършена денационализацията. В Македония не са реабилитирани хората, пострадали от режима. При нас още не се знае – кой е крив, кой е прав. Все още не се знае, а са минали 19 години самостоятелност на Македония.

Едва написаха няколко книги за осъдените за Македония. Стоян Ристевски от Охрид написа книга за осъдените за Македония, Евтим Гашев написа нещо... Но нещата не са добре осветени. Сега сериозно се занимават и вече някои историци в Македония, но ние нямаме един комплексен преглед на всички тези жертви, които са загинали. Защото, представете си, това, което беше в България, беше и тук. Разлика няма да намерите, защото това беше една и съща рецепта. `44 - `45 година в България се убиваше, убиваше се и тук. Ние все още имаме неразкрити гробища, каквито имаше и в България. Ние например в Преспанското езеро при изграждането на пътищата, на летовището – знаем, че са загинали стотици люде, за които днес няма гроб. Тези люде все едно, че са били безименни, когато са убивани. Господ ги е вземал горе. `44-а година пак така в Преспа, за нея говоря, в Преспа е извършено масово убийство на много личности, не само от нея, но и от Охридско, Стружко, от Пелагония, от Тиквеш... Някъде между 250 и 350 души, бройката не я знаем. Те са убити на острова Голем град в Преспанското езеро. Днес за тях няма гроб, няма податки... нищо не е написано, мълчи се... И няма гроб за тях. Затова, защото злосторниците са между нас. Живи са! Ако не те, техните синове и внуци, които в тази земя изпиха кръвта на народа. Злосторниците не остаряват никога

Фокус: Познавахте ли войводата Кръстьо Ресенски?

Панде Ефтимов: Кръсте Трайков беше роден в село Крусие, Преспанско. Те бяха двама братя, и двамата войводи. Йонче или Иван Трайков, загинал 1905 г. в село Кривене заедно с Геле Войвода. А Кръсте Трайков умря `43 или `44 година. Живееше в Ресен. Пазя негова оригинална фотография. Неговият син б.ред. на Кръсте Трайков) – Борис през 1944 година е убит на остров Го-

лем град в Преспанското езеро. И днес гроб няма. Този човек, Кръсте, заслужава внимание по следните причини. Той навремето беше войвода на целия този район. В състава на неговата чета навремето беше Спиро Олчев, в състава беше братовчедът на Пейо Яворов - Крачолов. Тези борби са познати в хода на Илинденското въстание. Моят дядо, на когото аз нося името – Панде, е ученик на Дамян Груев, от Битолската гимназия. Когато трябва да продължи образованието си в Солунската гимназия, Дамян Груев му казал: „Остани, върни се. Войводата е много способен, но не е много писмен. Да му бъдеш секретар“ (така, както политически комисар, както са му викали в комунизма). И той се връща, оставя образованието си и след това участва във всички войни, във всички борби. По нареждане на Даме Груев - формира българска екзархистка семинария за подготовка на свещеници. За два курса, да го наречем, са подготвили над 80 свещеници за всички гъркомански села, където не е имало български свещеници. Избирали са ги по това – да бъдат здрави, хубави, умни мъже, интелигентни, да бъдат женени, преди да бъдат запонени. Трябвали са им, за да вършат сериозна мисия. Това се случва в същия манастир, където е било седалището на 52-ия полк на Бдинската армия, по-късно. Седем години е бил по планините Панде. Няма да се ожени. По време на Хюриета турците го затварят и лежи в турски затвор до 1912 година, тогава от затвор го освобождават сърбите. След като е освободен от сърбите, се включва в Българската армия, воюва в Балканските войни, воюва в Първата световна война. По време на Дойранската операция е в състава на ген. Нерезов и ген. Вазов в тила. Панде е един от войниците, които пренасят плочата на цар Самуил от село Герман в София (това е друга история). През 1918 година – населението го избира за кмет. Девет години е кмет. През 1927 година, 22 срещу 23 март, сърбите го убиват на Преспанското езеро. По това време е предвидено в Битолската област да бъдат избити 250 люде. После започва големия процес в Ресен – против Асен Татарчев и другите. Сърбите правят едно огромно масово убийство и унищожават тези личности, които наистина са заслужавали внимание. Нека се върна малко назад – през 1913 година се включва в Охридското въстание, воюват против сърбите. Сърбите това няма да го забравят, пращат една голяма дивизия, много са избягали към Албания. Но целият интелектуален елит, който е бил тогава, онези, които са знаели да обичат родината, да се борят за нея, да ѝ помагат – практически бяха унищожени. Един Добър дел беше изселен в България, а голямата част от него – убити. Това е тъжната история на нашите люде, тъжната история на този народ. Пак да се върна в Преспа, споменавайки го Кръсте Трайков. Трагична история, там Македония е поделена сама със себе си. Единият дял е под Гърция, другият дял е под Албания. Девет села днес са под Албания, където не живее нищо друго, освен наше население! А от друга страна е островът Свети Ахил, където е била столицата на Самуил... която е в Гърция. Онази част, която остана в Македония, сега е разселена, а мястото е било с многобройни църкви, манастири... от 1191 година. Ако искате – там са били едни от първите фрески на Свети Кирил и Методий. На които е пишело: 1191 година, агиос Кирилос ди даскало вулгарон, агиос Методиос ди даскало вулгарон... Преведено: Свети Кирил, учител Български, и Свети Методий, учител Български. И днес ще го намерите. В Слимнишкия манастир, Преспанския манастир в село Слимница, „Света Богородица“, светите седмочисленици са наредени там и всички презимена, които са написани, са както си трябва: „Петров“, „Стойков“, „Марков“... В Македония имаме и презиме –ски, така, както има и в България, но в Преспа може би съм единствен, който остана с име на –ов – Панде Ефтимов. Все едно – и в България има на –ов, има на –ски – това е богатството на един народ. Това е голямото богатство на един народ. Всички да носят едно – това е грубо. Човек е различен, разбиранията са различни, това е богатство.

Денка Кацарска

Похвално слово за Петър Увалиев

Простете ми. Пръв аз съзнавам - и признавам, че съм донякъде натрапник в този дом на духа, закрилял и окрилял рой мислители, ревнителите за културния възход на България - странна страна, в която ръст и възраст, крепка духовност и крехка държавност не се съвпадат и така озадачават стъписаните чужденци, че те просто не проумяват с какъв аршин да мерят нашата мяра.

Но кой съм аз да си въобразявам, че очилатото ми късогледство ще види по-далече от втрещения им поглед? Българското не ми е занаят, то ми е инат. Но точно поради това упорство цял живот съм гледал на България от упор, па било то по нявга и с укор. Така е било в софийската ми младост, така е и в лондонската ми самост.

Затова ви моля да вярвате, че не заговарям в пристъп на най-всекидневно, неоправдано и необуздано самомнение, което никне под път и над път и е толкова жилаво, че дори и на камък вирее. Изправам се тук с някакъв особен примес от смирение и задоволство, отлика на длъжник, комуто честта да бъде сред вас позволява да се отплати поне малко от малко за най-многого и най-милото, което род и родители са ми дали: езика, на който ви говоря. Защото не аз говоря език на който сега ви говоря, а езикът, на който сега ви говоря, ме говори!

Тази усукана игрословица не е трикратен словесен смъртен скок, зрелищно филологическо потомче на нявгашното постижение на Лазар Добрич - главозамайващо, но все пак цирково. Вярно е, че хитрините на неуките науки край нямат. Но не по-малко вярно е, че тази предизвикателна прогласа на предимството на езика ствол пред мисълта вейка е честен стремеж на обичайно самодоволния разсъдък да прекоси самоналожените си граници, за да признае и правата на отвъдразсъдъчното и едва ли не да насили съзнанието да изповяда, че подсъзнанието му е рода.

А и това подсъзнание, което постоянно подозираме, а рядко прозираме, и то самото е устроено като своеобразен език, който търпеливо очаква да бъде проговорен, за да стане достояние на все по-разведряното и затова все по-отзивчиво съзнание.

И българският говор се зачева като предговор, после прераства в

отчетлив преговор със слушателя и най-сетне се установява като договор и едва ли не като заговор с онзи, който е посветен в паролата на неговите потайности. И тогава, вдъхновено и проникновено, из пашкула на езика излита пеперудата на мисълта.

Това преображение повлича крак. Друго чудо очаква българският род, домашно и вселенско: чутото се превръща във видяно, звукът става знак. Букви хукват през страниците, духовни бранници, които напредват във строен строй и провалят прокобата

на времето, брава на всяка забрава. Така се ражда книгата, паметник на паметта.

А ето че ние, нехайни наследници на този победоносен поход от минало към бъдеще, почти не си даваме сметка за него и дори не се вълнуваме че тук, сега, сме окръжени от величави хартиени тухли, с които се гради вечността, която е българска, защото ваши и мои са буквите, в които тя е възплътена.

А всяка книга, която се издава, ни издава тайната на тази вечност: тя е вечност на езика, който никога не се застоява и с един и същ дъх ни отграничава от другите и ни приобщава към другите.

Това е така, защото отекне ли гласът ни, той от само себе си се наглася към желанието отглас на онзи, който го слуша. С тази нагласка езикът така се урежда и подрежда, че повежда слушателя-послушник към благодатта на съмислието, а прапашва непослушника в мъртвилото на безмислието и без-смислието. И Философският трактат в Симеоновия сборник, и Шестодневът на Йоан Екзарх са преноси от подсъзнанието до съзнанието още преди да бъдат приноси към езикознанието. Още на времето нашите предци са прозрели, че който назовава, па било то и вещественото, той призовава същественото, което прави човека човек.

И защо един техен невзрачен по-

томък да не се съблазни да покаже, че е научил някоя и друга тежка дума, и да каже, че щом на старогръцки мета значи и „отвъд“, очовеченият от езика човек може да бъде наречен мета-човек, проводник на Отвъдното. И грях да ни е на душата, че днес ние само преживяме онова прозрение, което прародителите ни са преживявали и преживявали: езикът е отвор на съществуването към същественото.

Затова не е ли чинно и редно, поне за изкупление грехов, да се запитаме какво точно значи за този мета-човек да говори български? То значи: да осъществяваш най-своето си. Езикът, който ни говори, е глас на тази наша съдбовна същественост.

И нека ми простят многоуките филолози, които са изучили от игла до конец где-що има да се научи за езика, обект на познанието. Аз съм само словоохотлив самоук, за когото самият език е субект на особено по знание, което се отнася към знанието, както по-доброто надвишава доброто. Меракът по това по знание ме увлича и повлича и превръща в иманяр-самец, тръгнал да се рови из езиковите ни подмоли, прищпорван от налудничавата надежда, че може пък да му се случи в тъмна доба да изрови нашенско съкровище, зарито някъде по мъгловитата бразда от моето ограничено съзнание до българското неограничено подсъзнание: от Стефан Младенов до Карл Густав Юнг, побратимени в еднаква посмъртна почит. И така тихомълком аз крача ли крача все по синора на това двулико единство, може би защото на езиковия мета-човек, който се замисля, е писано да обмисля и премисля все една и съща темелна мисъл.

И навярно затова като бедния наивен Дон Кихот, който мечтал за подвиг цял живот, че дори вятърни мелници му се сторили кралимарковски изпълнини, и на мене май се е сторило, че и самият Философски трактат в Симеоновия сборник е донякъде своеобразен иманярски докладен дневник, който изважда на бял свят заровени дотогава скъпоценни философски означения и определения - какво е например същност и какво е естество. Мислил е езикът ни и още мисли, макар и който драговошно му се отдава, често се озадачава. Който си заговори, невинаги е готов веднага да си отговори. Но макар и тромав, този отговор го спу-

ска до дълбочината на дълбочините: до прозрението не че човек е такъв или онакъв, а просто че е.

Друга такава иманярска находка е смисълът, скътан в звука. И който се е зарекъл да слуша езика, той понявга чува чудеса. Например: безобразният, безизразният звук „ЪТ“, орисан да остане навеки глухоням в романските езици, изригва със страшна сила - и то не у друг, а у най-изтънчения, най-паяжинено изнежени Николай Лилиев: На страшен съд вървят тълпи. А в мощна гръд там мрът мечти. Не спи - кипи Градът. Ът, ът, ът, ът. ът. Не е ли този громол ек от конски тропот, който може би кънтял е из крайдунавските равнини? Ние сме го забравили. Езикът го помни.

В лабиринта на тази потомствена езикова памет, стигнала един Бог знае как до прековременния слух на поети прорицатели, дебне потулен и друг самопродвижен, ритмичен и метричен подтик, който изгласква изпосталелия потребително-осведомителен брътвеж на всекидневнието ни:

*С враг врагувам - мяра
според мяра.
С благ благувам - вяра
според вяра.*

Като пицните двери на олтаря на Свети Йоан Кръстител в Арбанаси, набъбнали от златогрейни резби, тържествено се разтваря този симетричен изказ. Изведнъж тази правна обрядна съразмерност, осъществена сякаш по образ и подобие на двукрили митични мостове, в които уста майстори

са вграждали най-милото си, неочаквано се разтърсва, разсечена от внезапен вик и повик, без следа от последователността, предписана от какъвто и да било логичен канон:

*Леле моя, сабя халосия!
Море люта одринска
ракия!*

Избуял в първичната си подсъзнателна стихия, езикът се е отърсил от игото на опитомената граматика и е лумнал напук на благовъзпитаната логика. Пред този вулканичен взрив е безсилно дори и най-взискателното лабораторно раздвоение на езика на знак и значение. Тук знакът се самоозначава. Съдържанието се самосъдържа. Формата се самооформя. И при все това съдържанието се съдържа във формата и формата се дооформя в съдържанието.

С тази категоричална ерес нашият размирнен език би смутил не един окъснял позитивист. Но затова пък би възхитил подранилия Хайдегер, който обича да чопли думите, за да сцежда из тях смислов сок, съгъстен в отделни срички или разместени ударения. За най-далновидния съвременен рентгенолог на езика би било радост велика да се наслади на познавателната ценност на познание и по знание, завет и завет, лек и лек. Най-вече за него би могло да се повтори казаното отколе за Симеон: „Той извади на показ мислите, скътани в дълбочината на трудно прозримите книги”.

А да извадиш наяве, значи да осветиш повърхностното различие, което не противоречи на дълбинното е д и -

норечие на
езика

да възкресиш стародавната аллотрион фос - загадъчното сияние на Другото, което озарява Същото. А това е така, защото дори и строгият рационалист Лайбниц, ако би заговорил на езика, който сега ви говоря, положително би казал: „Език е онава, поради което съществува нещо, а не нищо”.

Но къде се таи това нещо, без което всичко би било нищо? Не в съхрените речници и още по-малко в заимствани чуждици-етикети, лепнати на празни буркани. То е в самите нас.

И ако е така, къде сме ние? Ние сме в единственото си езиково место-рождение. А где е то? - тревожно пита Яворов и покъртително си отговаря:

*Къде си ти, родино моя?
Във този хълм и онзи дол,
които днес един, друг
утре ще насели?
Не, ти си в мен, родино
моя.
И радостта е скръб.*

Скръб е, защото ние весден усеждаме, че около нас все повече се разраства гибелна езикова пустиня. Преди век и повече Ницше бе предугадил угрозата от такава грозна духовна суша. И затова сега посред горди книги, които не търпят вериги, из едно гърло бликват два гласа: неговото негодувание и нашето порицание:

Проклет да е онзи, който полива пустинята.

Слово на Петър Увалиев, произнесено на тържество в аулата на Софийския университет „Свети Климент Охридски” на 24.05.1995 г.

не е най-важното. Важно е това, че “хубавото Българско село Божица” и не само то, сега не е в България. Между другото изразът в кавички по-горе не е мой, а на големият славист и Българист Константин Иречек, който заедно с Т. Златарски го е посетил през далечната 1881 година и е отседнал в къщата на народния представител дядо Станко.

Та ето от къде произхожда Деда Андон, който по неизвестните обстоятелства на живота и любовта се е заселил някъде около 1910-1912 година в наши Тодоровци – най-голямата махала на Трекляно. В едно със своята другарка и спътница в живота баба Младенка той е продължител на Тасевите от Божица, но сега неговите потомци са “Андоновите” – така е редно.

С Деда Андона аз съм изживял съвместно (едни години) около 30 години. От най-ранните ми спомени за него, до последните му дни го помня един и същ дядо – не много висок, набит, винаги чист, спретнат и бръснат. Беше бял, светъл и ако не се лъжа синеок – най-вероятно с куманска жилка. Беше учен, в смисъл по-учен от останалите и поради това по-компетентен. Занятието му, (извън традиционното земеделие) “Майстория” го беше водило по много краища на страната. Срещал и общувал с много хора. Богатият си житейски опит той започва да трупа от младина. Като войник в Българската армия е виждал много свят – Сърбия, Македония, Гърция, Турция. Деда Андон беше един от многото мои възрастни съселяни участвали в славната битка “на Булаир” срещу Турската армия и то като командващ някаква малка част – не знам точно каква. От него и от деда Рангела Трънярски съм чувал, че тази битка е била на Великден и преди боя полковата икона “Света Богородица” се е разплакала.

Освен с всичко друго Деда Андон градеше своя огромен авторитет и с много работа. Впрочем и сега неговата къща и неговата племня са най-големите в махалата. Той минаваше за чорбаджия, но без капчица негативност в понятието, а чорбаджия в смисъл човек работлив и умен – затова има. В неговия двор, за разлика от много други имаше всичко необходимо – инструменти, съдове, котли, десетки матики и матичета, коси, сърпове окачени на “сушина”, вейчка, конопци и какво ли не още. Кой как закъса за нещо бегаше при Деда Андона.

Деда Андон имаше чувство за ху-

мор. Веднъж, след някаква домашна разпавия, взел едно въже и тръгнал да се беси. Такива неща се случват в живота, навсякъде и във всички времена. Но минали час-два и те ти го Деда Андон се връща усмихнат. На изпитателните погледи “Нали теше да се бесиш?” той простичко и благо отговорил:

- Младенке ! Ущипах се – то боли.

С това обяснил всичко. Повече не са необходими нито въпроси нито отговори.

Тук се сещам, драги читателю, да те информирам, че Деда Андон говореше по-меко, по-градски. Не ползваше грубия грозен език на останалите. Това беше един белег, който също го отличаваше от масата, правеше го различен.

В последните си години от живота Деда Андон употребяваше непрекъснато думичката “арно” (т.е. харно-добре). Почти за всичко и на всички той казваше “арно”. “Арно-арно” проронваше той когато го канят на сватба, “арно-арно” и когато го викат на погребение.

- Деда Андоне, Сандо умрел...

- Арно-арно...

- Да идемо с колата да га докарамо.

- Арно-арно...

Това “арно-арно”, като че ли беше неговият отговор и успокоение на тежката съдба, която животът му отреди на старини. Трудолюбив и пестелив, с много работа и “у майстория” и по собствения си имот, Деда Андон беше състоятелен човек. Както казахме вече в двора му имаше всичко – крави, волове, овци, свинье... Амбарът (хамбара) му беше пълен.

В разцвета на силите му дошъл 9-ти денят през 1944 година, който променя живота на Деда Андона и всички частни стопани като него, с всички негативни последици, от които все още повече от 60 години не можем да се измъкнем. Децата му се пръскат по градищата, даже и зад граница. “Народната власт” му взема имота. През 1951 година го изселват като “народен враг” – да се чуди и мае човек какви хора и с какъв акъл са ни управлявали – в Лудогорието. Заради това че работил и пестил и се “тепал от работа” – враг?!...

След като почина баба Младенка, при Деда Андона дойде старостта. Всички близки се грижеха да него. Всички го уважаваха и почитаха, но старецът като че ли беше тъжен. Онова, което беше създал с труда си му беше отнето. “Съга чекам на една пенсия”, казваше той. Тежеше му и за чича Тасете – негов син емигрант-

невъзвращенец в Швейцария. Тежеше му и за чича Зинете, друг негов син, партизански командир, загинал като доброволец на фронта при Страцин, в битка срещу Германските войски. Единият син загинал за властта, другият избягал в чужбина от същата власт. Какво му е било на душата на този човек? Работил, събирал и хоп идват някакви и му взимат овците, кравите, воловете, колата, нивите, ливадите... Така било требвало. Сега виждаме и ние и децата ни колко “така е требвало”...

Може би тогава Деда Андон е промълвил за първи път своето смирено “арно-арно”.

Лека ти пръст и вечна ти памет Деда Андоне !

- Арно-арно...

Леля Венка – ловец

Преди няколко години Леля Венка ми разказа следната случка. Там имаше и други хора, но Леля Венка ми разказваше на мен.

- Еднъж бе пушила овцете нагде Долисница (това е местност). А Рекова, имало вуци, ама мене ме не йе стра. Откара я овцете, они си пасу, а я си чъчкам нещо, предем си-и-и... На заод слънце, вечим да си ги покаруйем, они отеднъж уплаутая. Сбрая главе, ни дзванъц се чуе, ни нищо-о-о. Само ушите им мръдаю. Реко “ Вала Боже “, що им стана? А я се не сечам! Тики нещо прерипи преко трънът, а овцете се юрная на една стран-н-н. Я уз ни, уз ни – тики вукът и-и-и-изрипи, та право нагде мене. Навел глава, накостръшил се, ич га не йе стра. Нъега га не йе стра, ама и мене не ме йе стра. Вана я у едната рука камик, а у другата дръжим тояжчето. “Мани се бре “ – му изока. А он кока ме не чуе! Па ка манем с тоягата – та право у чело че га извъргастим.

Тук тя се удари с длан по челото, за да ни покаже къде и как е “погодила и извъргастила” вукът. Ама така се удари, че на мене чак ми излезнаха свитки от очите. Сигурно на вукът никак не му е било лесно.

- Те така! – замахна Леля Венка, разсичайки въздуха с ръце. – Не квика! – натърти тя – Само подви `опаш меджу нозе и вана света. А я полък, полък, подкара овцете, та си ги докара.

- Верно е това! – подкрепи нейния разказ някой от присъстващите.

Леля Венка го изгледа с голямо недоумение. Та кой ли може да се съмнява в нейните думи?...

Александър Боянов

В Босилеград отбелязаха рождената дата на Левски

На 18 юли т.г. организация на КИЦ “Босилеград” представители на Столична община София, Регионален исторически музей “Йордан Иванов”, Национално движение “Западни покрайнини” и представители на община Асеновград заедно с представителите на КИЦ и Демократичния съюз на българите положиха венци и цветя на паметника на Левски в Босилеград. Председателят на КИЦ Иван Николов поздрави гостите като подчерта значението на Левски за българската държавност и култура. В думите му прозвуча упрек към общинските власти и културните и просветни институции затова че все още не могат да свикнат с присъствието си да отбелязват свещените дати на българската история и култура.

Летна почивка в Турция

КИЦ “Босилеград” и неправителствената организация “Заедно за децата” от София вече няколко години успешно си сътрудничат. Най-голяма полза от това сътрудничество извадиха победителите на Великденския фестивал които от “Заедно за децата” получават награда – осемдневна безплатна почивка в турския курортен комплекс Кушадасъ. Заедно с тях по още двайсетина летовници от Босилеград свикнаха всяка година да отиват в Кушадасъ по доста привлекателни цени. Тази година с победителите на Великденския фестивала почиваха двайсет и петима летовници българи от Босилеград и вътрешността на Сърбия. Всичките изразиха удоволствие от гостуването в Турция.

Босилеградчани в Созопол

Благодарение на КИЦ “Босилеград” група от 60 летовници от Босилеград и вътрешността на Сърбия прекараха 10-дневна почивка от 1 до 10 август в Созопол. Хотел “Смокините” им предложи прекрасна възможност за лятна почивка по приемлива цена. Летовниците останаха доволни и си пожелаха и догодина отново да посетят прекрасния курорт Созопол.

Народното събрание

И тази година Народното събрание на Република България се отзова на молбата на КИЦ “Босилеград” да спонсорира 10 дневна почивка за 50 деца от Босилеград. Организацията на почивката изцяло пое КИЦ “Босилеград”. Групата замина за Равда на 10 и се завърна на 20 август. Любезните домакини предложиха добра храна и условия на гостите. За съжаление, проявите на домашна невъзпитаност на определени босилеградски летовници не изостанаха и тази година и те, както и винаги, хвърлиха сянка върху почивката. Повечето от децата бяха с много добро поведение.

Успение Богородичино

Още от първите векове на християнството св. Църква наредила да се празнува денят “Успение на пресвета Богородица”. Подробности за това чудно събитие, както и някои сведения за живота на пречистата Божия Майка след възнесение на Спасителя, не са предадени от древните църковни писатели.

След като се върнали от Елеонската планина подир възнесението Христово, св. апостоли прекарвали в Йерусалим, очаквайки Утешителя Св. Дух, обещан им от Спасителя. Всички вярващи живели в единодушие и любов и непрестанно се молели. С тях била и Майката Христова и някои свети жени, които служели на Господа през последните години на живота Му. Понятно е колко радостно и утешително било присъствието на Божията Майка за учениците, които скърбели за раздялата със своя божествен Учител. Тя вероятно им предавала ония думи, които, според евангелист Лука, “спазвала, като ги слагала в сърцето си” (Лука 2:19; 2:51); и всички вярващи гледали на нея с любов и благоговение. Пресветата Дева е живяла на хълма Сион в дома на св.

Йоан Богослов, когото сам Господ в последните минути на Своя земен живот отдал като син – вместо Себе Си – на Своята пречиста Майка; и от тогава Йоан, като я взел при себе си в къщи, ѝ служел като на своя майка (Йоан 18:27).

И след слизането на Св. Дух на Апостолите, пресвета Богородица си останала в Йерусалим. Скъпи ѝ били ония места, гдето страдал и умрял нейният божествен Син. Често тя ходела да се моли на Голгота, на Елеонската планина, в градината, гдето било погребано тялото на Спасителя. Предполагат, че от нея християните възприели благочестивия обичай

да посещават местата, осветени чрез присъствието на Господ Иисус Христос.

Когато цар Ирод почнал да гони Божията Църква, пречистата Божия Майка заминала за известно време в Ефес, гдето проповядвал св. Йоан Богослов. Има предание, че тя посетила Св. Гора Атонска и остров Кипър, гдето праведния Лазар, когото нейният Син възкресил от мъртвите, бил епископ. Ето какво разказва църковното предание за това:

“Когато апостолите хвърлили жребие кой къде да отиде, за да проповядва Евангелието, пресвета Богородица пожелала да дели с тях трудовете им и казала да хвърлят жребий и за нея. Паднало ѝ се Иверската земя и Св. гора Атонска. Но ангел Божи ѝ се явил и казал да не напуска за известно време Йерусалим. Няколко години след това тя пожелала да посети св. Лазар и се отправила на кораб за остров Кипър. По пътя се дигнала страшна буря. Корабът се отклонил от пътя си, отдалечил се от Кипър и стигнал до Св. гора. Тук имало езически храм, пълен с идоли. Но щом пресветата Дева слезла на сухо, идолите падна-

ли и св. Богородица проповядвала на изплашените жители за своя Син Иисус Христос. Мнозина повярвали и Божията Майка казала: “Това място ще бъде мой жребий, даден ми от моя Син и Бог. Няма да оскъдне Божията милост на това място и аз ще му бъда застъпница!” Затова отците на св. Атонска гора и досега считат Божията Майка своя особена покровителка и наричат Св. гора “Жребий на Божията Майка”.

Когато гоненията малко поутихнали, пресвета Богородица се върнала в Йерусалим и живяла там обкръжена от благоговейна любов. Постепенно с разпространението на християнската вяра растяла и славата на Божията Майка. Мнозина дохождали от далечни страни да я видят. В едно древно послание, приписвано от някои на св. Игнатий Богоносец, четем:

“Много са у нас жените, които желаят да видят Майката Иисусова. Чуваме, че тая девствуваща Майка Божия е изпълнена с всякаква благодат: в гоненията тя е благодушна, при сиромашия и лишения не скърби, на оскърбяващите я не се гневи, но им прави добро, в щастие е кротка, към бедни е милосърдна и им помага, колкото може. Но не търпи въставащите против нашата вяра; тя е благовестница на нашето благочестие и наставница на верните във всяко добро дело. А особено обича смирените, защото сама във всичко е смирена”.

Езичниците и юдеите, които мразели християните, негодували против Божията Майка заради уважението, с което се ползувала. Като знаели, че тя често посещава местата, гдето страдал Иисус Христос, те я следели, за да я убият. Но Господ пазел пречистата Дева и ѝ готвил славно успение.

Пресвета Богородица била вече в преклонни години (64-годишна).

Веднъж, когато се молела на Елеонската планина, тя видяла пред себе си архангел Гавриил, който държал в ръка палмово клонче. Той ѝ възвестил, че след три дни тя ще се претави отвъд: “Твоят Син и Бог наш ще те вземе в Своето горно царство, за да живееш и царствуваш с Него вечно!” И след като ѝ дал райското палмово клонче, се оттеглил. С най-жива радост св. Богородица приела вестта за своята близка смърт, понеже отдавна желала да остави долния свят и да се пресели във вечните обители. Тя коленичила, дълго се молила и благодарил на Господа.

Когато тя се върнала у дома, св. Иоан Богослов бил поразен от сиянието, което озарявало нейното лице. Тя му известила за случилото се и започнала да се готви за своята смърт. Наредила и украсила дома като за радостно тържество, завещала на две бедни вдовици дрехите, които обикновено носела, и помолила Иоан да погребее тялото ѝ в село Гетсимания, гдето лежали нейните родители и св. Йосиф Обручник, Св. Иоан уведомил Йерусалимския епископ Яков за близката смърт на Божията Майка. Той известил за това на всички нейни сродници и изобщо на вярващите. Скоро всички се събрали при св. Богородица. Всички плачели и скърбели за раздялата с Божията Майка. Но тя ги утешавала, предавала им думите на архангела, показвала им райското клонче и обещала винаги да се моли за тях. Пресвета Богородица имала още едно желание – да види още веднъж св. апостоли, които сега били пръснати по цял свят да проповядват Евангелието. И желанието ѝ се изпълнило. По чудесен начин всички апостоли, освен Тома, били пренесени в Йерусалим и изведнъж в едно и също време се явили пред вратите на нейния дом. Заедно с другите апостоли дошъл и св. Апостол Павел, с учениците си Тимотей, Ареопagit и Йеротей Атински. Всички били смаяни, като се видели един друг. А когато св. Богородица известила за своята близка смърт, сърцата им се натъжили при мисълта, че те вече за последен път виждат Исусовата Майка. Но тя, славейки и благодарейки на Господа, Който изпълнил последното ѝ желание, молила ги да не скърбят: “Не плачете, приятели и ученици Христови, и не помрачавайте радостта ми с вашата скръб! А радвайте се с мене, защото отивам при моя Син и Бог. А като погребете телото ми, върнете се всеки на своята работа!” След това пресвета Богородица разпитала апостолите за трудовете им

в проповядване словото Божие, дълго беседвала с тях, благословила ги и се молила Богу за цял свят.

Настъпил денят на нейното претавяне. От сутринта свещи горели в дома в знак на радост и тържество. Апостолите се молели и славословили Бога. Божията Майка възлегнала на украсен одър, радостно очаквайки смъртта. Изведнъж в третия час (9 часа) чудна небесна светлина озарила стаята. Покривът на къщата като че ли се разтворил и чудно явление се представило пред очите на вярващите. Сам Господ Исус Христос в небесна слава, обкръжен от ликове ангели и светци, слязъл от небесата за душата на св. Богородица. *“Душата ми величае Господа – възкликнала тя – и духът ми се зарадва в Бога, Спасителя мой, защото Той милостно погледна смиренното на рабинята Си”* (Лука 1:46-48). Господ повикал пречистата Си Майка за вечен живот и след това се чуло пеенето на ангелите, които славели с думите на архангел Гавриил: *“Радвай се, благодатна, Господ е с тебе, благословена си ти между жените!”* (Лука 1:28). Всички с благоговение гледали на това преславно видение. И когато след това пристъпили към одъра, на който лежало пречистото тяло на Божията Майка, видели, че лицето ѝ сияе като слънце и чудно благоухание се разлило по стаята. Сърцата на всички присъстващи се изпълнили с неизказана духовна радост.

Когато дошло време за погребението, апостолите вдигнали одъра и с псалмопение го занесли през град Йерусалим в село Гетсимания. Напред вървял св. Иоан Богослов, държейки в ръка райското клонче. Всички вярващи вървели подир пречистото тяло, над което се носел сияещ във вид на кръг облак, който озарявал цялото шествие, и ангелското пение се сливало с гласовете на вярващите. Много жители от града, като видели това чудно шествие, се присъединили към него. Но когато юдейските архиереи и началници узнали, че такава чест се оказва на починалата Майка Христова, те пратили въоръжени войници, за да разгонят събралата се тълпа и да отнемат от християните тялото на Божията Майка – те искали да го изгорят. Но когато войниците се приближили, сияещият кръг изведнъж се спуснал и като че ли с каменна стена оградил шествието, а пратените войници били внезапно поразени от слепота: По-късно някои от тях повярвали и били изцерени при гробницата на Божията Майка.

Апостолите погребали тялото в пещерата при село Гетсимания и затворили с камък входа ѝ. В продължение на три дни те се молили непрестанно при гробницата и през всичкото време над това място пеели ангели.

На третия ден след успението (заспиването) на св. Богородица пристигнал ап. Тома. Той много се огорчил, че пристигнал твърде късно и не заварил жива пресвета Богородица. В желанието си да го утешат апостолите му предложили да отваят камъка от гроба, за да може да се поклони на пречистото тяло. Но когато влезли в пещерата, видели, че е празна и че на мястото, гдето било положено тялото на Божията Майка, останала само плащаницата, с която я били покрили. Апостолите в недоумение молили Бога да им открие тайната на това чудно събитие и в същия ден тя им била разкрита. Като се събрали на обща трапеза, те беседвали за успението на св. Богородица. Трябвало да се има пред вид, че на своята трапеза те имали обичай да оставят едно празно място и да турят на него хляб за възкръсналия Господ Исус Христос. След ядене те вдигали тоя хляб, наричан “част Христова”, и като славели Пресвета Троица, казвали: “Господи Исусе Христе, помагай ни!” След това разделяли тоя хляб помежду си и го изяждали като благословение от Исуса Христа. Тоя път, в същото време, когато станали от трапезата, за да въздигнат Христовата част, изведнъж чули ангелско пение и като отправили очи към небето, видели на облаците пречистата Божия Майка, сияеща от слава и обкръжена от ликове ангели: “Радвайте се! – казала им тя, – защото с вас съм през всички дни!” Изпълнени от неизказана радост, те вместо обикновената си молитва извикали: “Пресвета Богородице, помагай ни!” Оттогава апостолите повярвали, че Пресветата Божия Майка възкръснала в третия ден след успението си и с тялото била взета на небесата.

В памет на това нейно явяване пред апостолите св. Църква наредила да се прави възношение (въздигане хляб) в чест на пресвета Богородица. Това възношение се нарича “панагия” (“пресвета”).

По-късно над пещерата, гдето било положено тялото на Божията Майка, издигнали църква и оттогава започнали тържествено да празнуват Успението на Божията Майка. Тоя празник е един от дванадесетте велики празници.

© Жития на светите, Синодално издателство 1991 година

* * *

Родината понятие абстрактно
за всички ни оказа се полека
и неусетно се размиват в делника
понятия възвишени и вечни.

Забравяме какво е свободата,
щом имаме си слободия,
децата ни лутат се в трънака
на безидейността – полета яло-
ви...

Но там, оттамък границата, има
далечни хора, ала близки със кръвта ни.
За тях родината не е клише, а болка,
която не отпада и в съня им.

Родината за тях е ежедневна мисъл,
с която стават, дишат и си лягат,
те могат на любов да ни научат,
която се живее всекчасно.

Прекланям се пред вас за светлината,
която пазите в сърцата чисти!
И да открием заедно пътеката към свободата,
която във душите ни ще се разискри!

Росица Григорова

Анета Иванова е родена в град Со-
фия. Завършила е Българска фило-
логия в СУ "Климент Охридски", а
преди това – първи випуск на Наци-
онална гимназия за древни езици и
култури, където преподава и днес.
Има издадена стихосбирка и пое-
тически и прозаични книги в про-
ект.

Далеч...от себе си
Не разпознавам стъпките и посоките
Не виждам дланите което са написали
(по пясъка, на листа, в другия)
И своя лик, в мъгла забулен, отминавам...

Сама: В безкрая схлупен дъжд
и от умора капнало небе
Сама: Поляна прегоряла в планините,
изсъхнало дърво сред Брястове и Клен
Сама: Душа на пепел скупчена в нозете
Далеч от Мен

Път сънувам
Път рисувам,
Облако небесен

Ала сън примира
и светът е тесен

Път белее
Път тънее
нишка се тънтява

и умира пътят сънен
в денната жарава

Самотен е човекът сред звездите,
на планетата, населена с човешки същества.
Самотен е и сред усмивките,
и в горестта.

Дървото благородно
знае тайната...
Прегърнах ствола му –
Разбрах, разбрах...

Но думите –
окапали листа
на уморена преходност –
загубих.

Затова като него мълча.

*** Билка

Тъга тъгувам –
нощи побелели
Сама самувам –
мисли онемели
Към теб изпращам
топлина и сила
От тебе чакам
милост и закрила

Сълза сълзее –
НЯМА Я ЛУНАТА
Звезда звездее –
шепот над земята
От теб отминавам
самота ранена
За теб приготвям
любовта стаена

Още 10 часа от живота ми
минаха в сън
Още 1/3 от живота ми
ще мине в сън
1/3 от живота – в сън
1/3 – в болка
1/3 – в опит да простя
грешките ти към мен
грешките ми към теб
3/3 от живота ми –
в ненужност
и възстановяване
за ненужност

3/3 равно на едно цяло

1 (единицата)
е начало.

Може ли времето да се мери с рабош?

Някога по нашите краища воденичарите и валявичарите са писали на рабош: когато някой селянин закара жито на воденица, бало или черги на валявица, воденичарят или валявичарят дялкали с ножче едно кратко дръвче, засичали го от едната и от другата страна, цепили го по средата и едната половина ушивали в чувала с житото, в балото или в чергата, а другата половина взимал селянинът. След седмица-две, когато селянинът отивал да си прибере стоката, вадил от пояса своята половина от рабоша, вадил воденичарят другата половина, сравнявали ги и щом се съвпадали – тия чували с жито, бало или черги са на тоя селянин. Това е бил рабош, така се е писало по нашите села и така са се давали и пари на заем. Тогава дошъл даскал Димитрия в килийното училище в Извор и направил белята – взел, та научил нашенските селяни да пишат и смятат. На някои и това им било малко и отишли та се записали в Педагогическото училище в Кюстендил – да учат за даскали. Малко по малко, всичките станали грамотни.

Днес, естествено, навсякъде се пише на компютри.

Само оня прочут нашенец Манча от жълтото каре на в-к “Братство” пише на рабош и се опитва да мери времето с разцепените половинки от дръвцето наречено рабош.

Човекът ту се прави на патриархален, ту на либерален, навира си нос навсякъде, много говори и нищо не казва и като всеки комунист е послушен и изпълнителен – пише каквото му се каже и не разсъждава. Бива го за всяко време и всяка власт благодарение на което клечи в редакцията почти половин век.

От граматиката не умее да опести, прави си някакъв прокиснал таратор от сръбски и български букви и думи, но е убеден, че всичко знае. И си вярва, че от него по-акългия няма. Иначе е страхлив като заек – налита само на по-слаби от себе си и то пак така: поотдалечко.

Гледам, в последният рабош се заяжда с оня нашенец дете нашата, (за

него комшийска), Академия на науките и изкуствата го избра за дописен член. Както и всеки сприхав дядка, новината го е съсипала от завист, сумти и се заяжда с бабата, която му крещи да не прекалява с джанковицата, че пак е вдигнал кръвното и не знае какви ги дрънка.

И пита по телефона “бай Марко” (Боже какво хубаво партизанско име!), като как се става академик! И “бай Марко”, вместо да го пита какъв е тоя език на който пише, му обяснява: академик, това е страшна работа, трябва куп книги, титли, звания, научни трудове, такива ми ти работи... Само че и двамата не са наясно, че академик не се става задължително нито ако си “провесор на вакултет”, нито с купища вмирисали се на гнило книги, нито с баснословни заплати взети от държавата за унищожаването и оглупяването на собствения си народ. Те не знаят, че за да станеш академик трябва “само” стотина академици да се произнесат за това което си писал, говорил и правил и да те приемат в редовете си. Може “Манча” да е по-акъллия и от тях, ама те никога няма да го избера нито за академик, нито за дописен член, нито за член наблюдател.

И знаете ли защо? Ами нали когато комунистите взели властта в България арестували вички членове на Българската академия на науките и изкуствата, над 90 души, и ги застреляли – не им трябвали такива буржоазни учени. После комунистите си направили своя академия и си сложили свои академици, та до ден днешен.

Манча за 50 години не намери за нужно “да удари един рабуш” за тия невинно избити хора. И как да удари пустия му рабош, когато и той беше от тяхната пасмина и си изкарваше хлябеца на служба при тях, нали знаете как е, душа мила. И пишеше каквото му кажеха, макар и на рабош. Ще пише я! Няма да троши чакъл на Голи Оток.

Добре бе, хайде да рече човек тогава такова било времето, бил е млад, наивен, заблуден, имал е жена, деца... Пък и не е бил съблазнен от идеалите на истината, свободата и правдата. Християни сме – трябва да си прощаваме. Но що му трябва сега под стари години отново с “рабош” да доубива ония които комунистите избиваха с пищов, с тояга, с чук, с какво ли не, без съд и без закон?

Какво ще кажеш дядо Манчо? Да не си нещо гузен? Да не те човърка съвестта нещо, там някъде след първи

петли, когато те събуди старешката безсъница? И ръката ти махинално тръгва към бутилката с джанковицата? Виждаш ли докъде я докарахте и питаш ли се кой е виновен за нашата катастрофа каквато не е имало и по турско време!? Не допусках ли че и ти може да си виновен за това? Или ти е все едно? Ти може да не виждаш греховете си, но не си ти тоя който ще съдиш за тях. Други ще те съдят. И няма да ти простят. Рано или късно историята ще ни даде кому каквото се полага. Ти сам знаеш, че от “комшииската” академия няма какво да чакаш. Защото това което писахте на времето за “комшиите”, кучка с масло няма да го изяде. Пък и “вашата” Академия нещо не ви поглежда – защото дълбоко в себе си ви презира. “Вашите” академици знаят, че оня който предаде своя народ и своя език – ще ги предаде и тях. Язък ви и за “вакултетите”, и за учебниците, и за “романчето”, и за “разказиете” и за “книгете”, и за “научните трудове” язък ви за всичко, щом народа ни намаля пет пъти докато вие плюскахте на държавните ясли. Като ви гледам как и сега си вадите очите в редакцията за пари, и като знаете как се живее в нашите краища, не е ли ви срам от това, че цял живот грабите парешляци за да успивате тоя народ, и то не за да му облекчите живота, а да му облекчите предсмъртната агония?

Спокойно, Манчо, не се ядосвай за “Академика”, няма келепир в тая работа. Защото неговата заплата е четири пъти по малка от твоята въпреки че работи десет пъти повече од тебе. Той е тука само за да рови из вашата нечиста съвест. Ако нещо е сбъркал – има кой да го оспори.

Когато твоите съпартийци дойдоха на власт избиха академиците с куршуми. Ти ги биеш с неграмотния си рабош защото днес с оръжие, някак си не бива. И тогава, и сега няма да ни избиете всичките; все ще остане един да ви посети там някъде след първи петли, когато ви събуди старешката безсъница.

Много ти здраве, дядо Манчо, и когато седнеш да “шаркаш”, дръж настрана бутилката, защото “шаркането” е сериозна работа – всяка дума си има дръжка.

Ганчо Гавазата

Славче 2008

Въпреки българо-сръбската дружба,
Ветеринарно-медицинската служба
поради свинската чума наложи
Славчето да се поотложи.
Но в оградения Ньойски двор
не бива без международен събор,
и пред Стара Богородица,
тръгна цяла воловодица:
на изворската ливада
слезе циганска бригада –
тях кмета ги спонсорира
и с камион ги транспортира,
да му свирят до зори,
със народните пари!
По традицията стара
най-напред стъкмиха скара,
съборяните запрегълъцаха,
щом кебапите запревъръцаха!
Гушнаха се двата кмета
от двата български вилаета,
и под погледа на старите ченгета
две химни и знамена вдигнаха,
и като за двайсет и първи век,
дръпнаха патриотична реч!
Бай Камен юнашки мъж,
набута Европа в кучи гъз,
и великите световни сили,
що са ни двора разделили!
Батко Владко за Европа,
почна хоро да тропа,
и на широката поляна,
весел танец подхвана:
разни голокраки каки
със закръглени дупета
и широки деколтета,
около кмета облитат,
та очите му излитат!
След туй хоро буйно,
Дончо от Долно Уйно,
дойде с купешка прическа,
на сцената гордо застана,
и стара песен подхвана:
„Пойдо мома од Трънско да зимам,
а они отвръжат кучка да ме
лае...”

Пее Дончо и се смее –
хич на оня му го нее!
Другаде пък на сергии
продават се джунджурии:
разни сиромашки дрешки,
подковици магарешки,
ръждясали катинари,
големи овчи хлопотари,
за селски кучета кашики,
и дървени капани за мишки.
Има всякакви бонбони,
и войнишки панталони,
за бутилки отварачки
и китайски залъгачки!
Циганите не представат

менте стока да продават:
пластмасови въдици,
разни дървени лъжици,
електрически бръсначки,
разни лейки и пръскачки,
и с всичкия тарикатлък
удрят го на пазарлък:
„Братко, купи тия чаши,
ние сме си хора наши,
аз менте не продавам,
за два лева ти ги давам!”
Под войнишките палатки
месят се кебапи сладки,
софиянски хубавици
лапат сръбски плескавици,
топла „Загорка” се лее,
и чалга се сръбска пее!
Фамилии отчуждени,
братовчеди забравени,
отдалече се събират
вече трудно се разбират.
Оплакват се от години,
броят починали роднини,
„отчуждихме се – някой вика –
говорим си на два езика”!
Другарите от БКП-ето,
се пържат на слънцето,
и гледат под вежди свити,
старите Титови бандити,
и в себе си, тайно, на ум,
им теглят по един куришум.
Една бабка предлага смело,
вестник „Работническо дело”,
и другаря Сталин цитира:
„комунизмът ще се реставрира”!
Стара полицейска муцуна
бавно се подпира на бастуна,
и внимателна крачка слага,
старешки да издебне врага –
на оня свят да му държи влага!
Един изтупан софиянец роптае,
че нямало къде да се изпикае!
Нашенеца пък хич не се нервира:
„Намочай се в бутилката от бира”!
Смесената държавна комисия,
води съдържателна дискусия:

чия скара е по-чорбаджийска,
коя ракия е по-мераклийска,
от коя пък ги боли главата
и нещо за шопската салата!
И така: щом на Славчето,
леко прекриви слънцето,
всеки почва да се стяга
от тарпаната да избяга.
Някой вика: море мани, мани,
събора е по-слаб от лани,
роднини се разродиха,
търговци се навъдиха,
спадна ни дереджето,
все по-малко идват хора
минава времето на събора!

